

Ἑταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν

Σελίδες πρὶν Φωκίδα

Χαλκοῦν Φωκέων 357 - 346 π.Χ.

Ἀμφισσα

2005

ΤΙΤΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	: ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ Εκδίδεται κάθε τρίμηνο Τεύχος 113, Ιανουάριος - Μάρτιος 2005
ΙΔΡΥΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ ΕΚΔΟΤΗΣ	: Εταιρεία Φωκικών Μελετών Ίπποκράτους 3, Άμφισσα, Τ.Κ. 331 00 Τηλέφωνο: 22650 29.678
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ	: Νικόλαος Δ. Καστανᾶς Ὁδός Ι. Γιδογιάννου 9 - Άμφισσα Τ.Κ. 331 00, Τηλ. 22650 28.991 - 22650 79.174
ΥΠΕΥΘ. ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ	: Νικόλαος & Εὐθύμιος Κ. Σανιδᾶς Ἰωαννίνων 6, Μοσχᾶτο Τ.Κ. 18543, Τηλ. 210 9414.233
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ	: Γεώργιος Κουτσοκλένης, Πρόεδρος Ε.Φ.Μ. αἰδ. Ταξ. Γκιούλος, Ἀντιπρόεδρος » Δημήτριος Σανιδᾶς, Γραμματέας » Γεώργιος Καραϊνδρος, Ταμίας » Ἀθαν. Δημόπουλος, Ὑφορος » Παν. Κακανᾶς, Μέλος Δ.Σ. » Χαραλάμπης Παναγιωτόπουλος, » »

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ: α'. Ἱστορικές μνῆμες	1/5261
β'. Τό «Τσουνάμι» στήν Ἑλληνική Κοινωνία	2/5262
γ'. Ὁφειλόμενες εὐχαριστίες	2/5262
ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗ Γ.: Ἡσαΐας	3/5263
ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΥ ΔΗΜ.: Κλεφταρματωλοί καί Εἰκοσιένα	17/5277
ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ ΓΙΑΝΝΗ: Ἡ συμβολή τῆς Δωρίδας στον ἀγῶνα ἀπελευθέρωσης τῆς Ναυπάκτου κατά τήν Ἐθνεγερσία (1821 - 1829)	21/5281
ΕΗΡΟΤΥΡΗ ΖΑΧΟΥ: Ἡ Μάνα μας ἡ Ρούμελη	35/5295
ΤΑΛΑΝΤΗ ΕΥΘΥΜ.: Τό ἀγνό ἐλαιόλαδο	45/5305
ΣΑΝΤΑΡΜΗ ΙΩΑΝ.: Ἡ Χαμένη Κιβωτός	51/5311
Ε.Φ.Μ.: Βραβεύσεις	54/5314
(ΚΡΙΤΙΚΗ) ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ	56/5316
ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	61/5371

ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ

α'. Ἱστορικές μνῆμες

6.1.1449. Ὁ Κων/νος Παλαιολόγος στέφεται Αὐτοκράτωρ στό Μυστρᾶ.

26.1.1821. Ἀρχισε ἡ Σύσκεψις τῆς Βοστίτης κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ φλογερός Παπαφλέσσας δέν κατόρθωσε νά πείσει τοὺς Ἱεράρχες Π.Π. Γερμανό, Κερνίτσης Προκόπιο, Χριστιανουπόλεως Γερμανό καί τοὺς Κοτζαμπάσηδες Ἀν. Ζαῖμη, Ἀσ. Φωτήλα, Ἰωάν. Παπαδόπουλο καί Ἀνδρ. Λόντο γιά τὴν ἔναρξη τοῦ Μεγάλου καί Ἱεροῦ Ἀγῶνα. Τά ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς Συνελεύσεως ἦταν ἀρνητικά καί ἐντελῶς διαφορετικά ἀπ' αὐτά τῆς Συνελεύσεως τῆς Ἀγίας Μαύρας (Λευκάδος) πού ἔγινε στίς 6 Ἰανουαρίου 1821.

5.2.1827. Ὁ Καραϊσκάκης ἐπετέθη αἰφνιδιαστικά στόν Ὁμέρ Πασᾶ πού πολιορκοῦσε τό Δίστομο καί προκάλεσε στοὺς Τούρκους σημαντικές ἀπώλειες, ἀναγκάζοντάς τους νά συμπτυχθοῦν ἐσπευσμένα. Ἔτσι ἐκτός ἀπὸ τὴ Βόνιτσα, τό Μεσολόγγι καί τὴ Ναύπακτο, ὁλόκληρη ἡ ὑπόλοιπη Στερ. Ἑλλάς βρίσκεται στά χέρια τῶν Ἑλλήνων.

14.2.360. Ἐγίναν τά ἐγκαίνια τοῦ Πρώτου Ναοῦ τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ (Ἀγία Σοφία) στήν Κων/πολη.

21.2.1821. Ὁ Ἀλέξ. Ὑψηλάντης διαβαίνει τόν ποταμό Προῦθο, εἰσέρχεται στή Μολδαβία καί ἀρχίζει ἡ Ἐπανάστασις.

24.3.1821. Ὁ ἀρματολός τῶν Σαλῶνων Γερο-Πανουργιάς, καλεῖ τοὺς προκρίτους τῆς περιοχῆς στό Μοναστήρι τοῦ Προφ. Ἠλία Παρνασσίδος καί κεῖ παίρνεται ὁ μ ό φ ω ν α ἀπ' τοὺς καπεταναίους, κληρικούς καί προκρίτους, ἡ ἀπόφασις κηρύξεως τῆς Ἐπαναστάσεως.

27.3.1821. Οἱ Ἑλληνικές δυνάμεις ὑπὸ τόν Γερο-Πανουργιά, καταλαμβάνουν τά Σάλωνα καί ἀναγκάζουν τοὺς Τούρκους νά κλειστοῦν στό Κάστρο.

28.3.1821. Ὁ Σκαλτσοδῆμος μέ τόν Πρόκριτο Ἀναγνώστη Λιδωρίκη ὑψώνουν τὴ σημαία τῆς Ἐπαναστάσεως καί ἀπελευθερώνουν τό Λιδωρίκι.

30.3.1821. Ὁ ἀξιωματικός τοῦ Σκαλτσᾶ, Θεόδ. Χαλβαντζῆς, ἀπελευθερώνει τόν Καζᾶ τοῦ Μαλανδρίνου.

β'. Τό «Τσουνάμι» στήν Ἑλληνική Κοινωνία

Τόν τελευταῖο καιρό ἡ Ἑλλάδα ὁλόκληρη μένει μέ τό στόμα ἀνοιχτό μ' αὐτά πού ἀκούει σχετικά μέ τά συμβαίνοντα στό χωρο τῆς Δικαιοσύνης καί τῆς Ἐκκλησίας. Καί οἱ δύο αὐτές Ἀρχές - Πυλῶνες - ἦταν ἡ τελευταία ἐλπίδα τῶν Ἑλλήνων. Τώρα;

Δέν μπορούμε ἐμεῖς νά κρίνουμε ἀφοῦ στερούμεθα τῶν δεδομένων. Τό μόνο πού μπορούμε εἶναι νά προσευχηθοῦμε ἀπό τά βάθη τῆς ψυχῆς μας στόν Μεγάλο Θεό, τόν πολυέλαιο, νά φωτίσει τά μυαλά καί τίς καρδιές αὐτῶν πού ἀνέλαβαν νά κάνουν τήν κάθαρση γιά τό καλό τοῦ λαοῦ, τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ καί τῆς Πατρίδας.

Γ. Ν. Κ.

γ'. Ὁφειλόμενες εὐχαριστίες

Ἡ Ἑταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν εὐχαριστεῖ θερμά:

Τόν ἀξιότιμο Ὑπουργό Οἰκονομίας καί Οἰκονομικῶν κ. Γεώργιο Ἀλογοσκούφη γιά τήν ἔγκριση χορηγίας 2.900 €, ὡς ἐπίσης καί τόν Διευθυντή τοῦ Πολιτικοῦ του Γραφείου ἀγαπητό μας συμπολίτη κ. Κων/νο Παπαθανασίου, γιά τήν εἰσήγηση τῆς παραπάνω χορηγίας.

ΗΣΑΪΑΣ

Μέ δέος ἀρχίζω τήν προσπάθεια σκιαγραφήσεως τῆς μεγάλης φυσιογνωμίας, τοῦ σεπτοῦ ἐκείνου Ἱεράρχη Ἡσαΐα, πού ὑπηρετήσε τήν Ὁρθοδοξία ὡς Ἐπίσκοπος Σαλώνων. Καί τοῦτο γιατί ἡ φυσιογνωμία αὐτή ξεχωρίζει ἀπ' τοὺς ἄλλους γιά πολλοὺς λόγους. Ὑπῆρξαν καί ἄλλοι Ἱεράρχες πού πίστεψαν στό ὄραμα τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας (Φ. Ε.) καί μάλιστα ἀγωνίστηκαν γιά νά ἔλθει ἡ πολυπόθητη λευτεριά. Ὅμως κανεῖς τοὺς δέν θά φθάσει τό μεγαλεῖο τοῦ Ἡσαΐα, τοῦ ΠΡΩΤΟΥ καί ΜΟΝΟΥ Δεσπότη πού πολέμησε στήν πρώτη γραμμή καί ἔπεσε, ἀγναντεύοντας τίς Θερμοπύλες, πού ἄλλοτε φύλαγε ὁ Λεωνίδας καί τώρα ὁ Διάκος.

Τό ὅτι ἡ Ἱστορία δέν ἔχει βάλει στό βάθρο πού τοῦ ἀξίζει - ἐνῶ ἄλλους, καίτοι ὑπῆρξαν ἀρνηταί τῆς Ἰδέας τῆς Ἐπαναστάσεως, βρίσκονται πολύ ψηλά - εὐθύνονται αὐτοί πού ἀπό φθηνό τοπικιστικό παραγοντισμό ἢ ἀπό ἀσυνειδησία, ἀλλά καί θλιβερή ἀφέλεια καί ἀδιαφορία, τόν ἄφησαν στό περιθώριο.

Γιά μένα οἱ μόνοι φταίχτες εἴμαστε ἐμεῖς οἱ Φωκεῖς πού δέν φροντίσαμε γιά τήν ἀποκατάστασή του.

Ὁ μακαριστός Ἀνανίας Μάνος, κατόπιν Μητροπολίτης Καρυστίας καί Σκύρου, πού καταγόταν ἀπό τό Χρισσό, ἔφαξε τά ἀρχεῖα τῆς Ὑδρας καί μᾶς ἔφερε στό φῶς τόν «παραμερισμένο Ἐπίσκοπο Ἡσαΐα», ἀλλά καί ἀργότερα ὁ Δ.Ι. Παπακωνσταντίνου, ὁ Δεσφινιώτης Γυμνασιάρχης, ἐκτελῶντας ἐντολή - ἐπιθυμία τῶν «Ἐν Ἀθήναις Δεσφινιωτῶν “Ο ΗΣΑΪΑΣ”», ξέθαψε, θά ἔλεγα, τόν συντοπίτη τοῦ Ἱεράρχη. Ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι πού ἀσχολήθηκαν μέ τήν ἱστορία τοῦ τόπου μας, παίρνουν ὡς σημεῖο ἀναφορᾶς τό παραμῦθι τῆς Ἀγίας Λαύρας καί ἀγνοοῦν τό Μοναστήρι τοῦ Προφ. Ἡλία Παρνασσίδος καί τό γεγονός ὅτι ἀπ' αὐτό «ξεκίνησε συνειδητά ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1821», ὅπως πολύ σωστά ἡ Ἐταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν ἀναφέρει στό πρόχειρο μνημεῖο πού ἔφτιαξε ἔξω ἀπ' τό Μοναστήρι αὐτό. Καί ἄς κόπτονται γιά τό ὅτι μᾶς ἀδικοῦν ἄλλοι...

Ἐπαναλαμβάνω ὅτι αἰσθάνομαι δέος, ἀλλά πρέπει νά σκιαγραφήσω τόν Ἡσαΐα.

Ὁ Ἡσαΐας γεννήθηκε ἀπ' τόν Παπα-Στάθη Παπαευσταθίου καί τήν Ἀρχόντω, τῆς ὁποίας τό γένος δέν μᾶς εἶναι γνωστό, στή Δεσφίνα τό 1779 κατὰ τόν ποιητή Ἀριστ. Βαλαωρίτη ἢ τό 1778 κατὰ τόν Ἀ. Γούδα.

Ὁ Ἡλίας, ὅπως ἦταν τό κοσμικό του ὄνομα πρίν ιερωθεῖ, ἦταν τό τρίτο, κατὰ σειρά, ἀγόρι τοῦ Παπα-Στάθη. Τό πρῶτο ἦταν ὁ Γιάννης, ὁ ὁποῖος ἔγινε ιερέας καί τελικά σκοτώθηκε δίπλα στόν Ἡσαΐα. Τό δεύτερο ἦταν ὁ Θεοδόσης, ὁ ὁποῖος καί αὐτός ιερώθηκε (1786). Τό τρίτο ὁ Ἡλίας καί ἀπό κοντά δύο κορίτσια.

Ὁ Ἡλίας διδάχτηκε τά πρῶτα γράμματα στά Σάλωνα, κοντά στόν πατέρα Γεράσιμο, ἕνα σοφό καλόγερο καί στή συνέχεια στό Μοναστήρι τῆς Δεσφίνας, τόν Ἅγιο Ἰωάννη, τόν Πρόδρομο, στόν ὁποῖο καί ἐκάρη μοναχός, ἀφοῦ ἔμεινε γιά λίγο δόκιμος καί ἀπό Ἡλίας ἔγινε πλέον Ἡσαΐας.

Ἡ φυσιογνωμία του καί ὁ πόθος του γιά νά γίνει ἕνας καλός κήρυκας τόν ἔκαναν νά ἐγκαταλείψει τόν Πρόδρομο καί νά πάει στό διπλανό Βασιλομονάστηρο τοῦ Ὁσίου Λουκά, τό «Ἅγιο Ὅρος» τῆς Ρούμελης. Πραγματικά ἐδῶ βρῆκε ὅ,τι τοῦ χρειαζόταν. Τή μόρφωση καί τήν Ἐθνική συνείδηση.

Ἀλλά ὅπως ὁ διψασμένος διψᾷ περισσότερο ὅταν πίνει θαλασσινό νερό, ἔτσι καί ὁ Ἡσαΐας ὅσο περισσότερα μάθαινε τόσο περισσότερο διψοῦσε γιά μεγαλύτερη μάθηση.

Συνεπαρμένος ἀπ' τό ὅλο περιβάλλον τῆς οἰκογενείας του καί τοῦ Μοναστηριοῦ, ἀλλά κι' ἀπ' τήν μεγάλη παρουσία τῶν Κλεφταρματωλῶν, πού συχνά μπαινόβγαιναν στό Μοναστήρι, δέν δυσκολεύτηκε νά καταλάβει ὅτι ἡ θέσις του ἦταν στόν Κληρο καί κεῖ ἔγινε Διάκος. Τώρα ἔνοιωσε τήν ἀνάγκη γιά περισσότερη μάθηση καί γ' αὐτό ἀποφάσισε νά πάει στά Γιάννενα, τά ὁποῖα ἦταν, τήν ἐποχή ἐκείνη, μεγάλο πνευματικό κέντρο. Γιά νά παρθεῖ αὐτή ἡ ἀπόφαση βοήθησε καί τό φερμάνι τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ὁ ὁποῖος ὅταν ἔγινε Πασᾶς δέν ξέχασε τόν καλό Σαμαρείτη Παπα-Στάθη πού τοῦ εἶχε σώσει τή ζωή καί ζήτησε νά τοῦ τόν πᾶνε στά Γιάννενα, γιά νά βγάλει μέρος ἀπ' τήν ὑποχρέωσή του.

Ὅταν ὁ Ἡσαΐας ἔφθασε, μαζί μέ τόν ἀδελφό του Θεοδόση στά Γιάννενα καί παρουσιάστηκε στόν Ἀλῆ, ὅπως ἔλεγε τό φερμάνι, ἔμαθε τό τί συνέδεε τόν Ἀλῆ μέ τήν οἰκογένειά του καί ὅταν ὁ Πασᾶς τοῦ ζήτησε νά τοῦ πεῖ τί θέλει, ὁ Ἡσαΐας ἀμέσως τοῦ εἶπε ὅτι θέλει σπουδές, μόρφωση. Ὁ Ἀλῆς τοῦ δίνει ἀμέσως τήν εὐκαιρία καί τοῦ Ἡσαΐα τά ὄνειρα ὑλοποιοῦνται.

Ἡσαΐας, Ἐπίσκοπος Σαλόνων
Ἐθνεγέρτης Ἀληθινός καί Μεγάλος.

Ἡ ἐπίδοση καί ἡ ἀπόδοση τοῦ Ἡσαΐα στά γράμματα ἦταν τέτοιες πού ἔκαναν καί αὐτόν τόν Βεζύρη ὑπερήφανο γιά τόν προστατευόμενό του καί μόλις ἦλθε ἡ ὥρα τόν ἔστειλε στήν Κωνσταντινούπολη γιά τή συμπλήρωση τῶν σπουδῶν του. Ἐδῶ στήν Κωνσταντινούπολη οἱ Φαναριῶτες τόν ἔφεραν σέ ἐπαφή μέ τόν Πατριάρχη Γρηγόριο τόν Ε΄, ὁ ὁποῖος βλέποντας στόν Ἡσαΐα ἕναν ἄξιο ἡγέτη, τόν χειροτόνησε Ἱερέα. Ἀπό τότε οἱ δύο κληρικοί συνδέθηκαν στενά.

Όταν θεώρησε τόν ἑαυτό του ἱκανοποιημένο ἀπ' τίς σπουδές του ἐπέστρεψε στήν ἀγαπημένη του Δεσφίνα. Ἦταν τώρα ἕνας λόγιος ἱερέας. Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς παρακολουθώντας τήν ἐξέλιξη τοῦ προστατευομένου του, μόλις ἔμαθε ὅτι αὐτός ἔφτασε στή Δεσφίνα τόν διόρισε Διοικητή τῆς περιφέρειας.

Καίτοι ἡ ἀνάληψη τῶν νέων καθηκόντων ἦταν ἀσυμβίβαστη μέ τήν Ἱερωσύνη, ἐν τούτοις ἡ ἀγάπη του γιά τόν πολυβασανισμένο λαό τόν ἔκανε νά ὑποχωρήσει καί νά δεχθεῖ. Βέβαια τά νέα του αὐτά καθήκοντα δέν τόν ἐμπόδισαν ἀπ' τίς ἄλλες δραστηριότητές του.

Μάλιστα ὁ Ἀ. Γούδας μᾶς λέει ὅτι ὁ Ἡσαΐας ἐκείνη τήν ἐποχή ἔγραψε «Χρονικό τῆς Ρούμελης» καί ἄλλα, τά ὁποῖα ὁμως χάθηκαν.

Ἡ προσωπικότητά του μεγάλη. Οἱ γνώσεις του πάρα πολλές. Ἡ ἀκτινοβολία του ξεπερνᾷ τά στενά ὅρια τῆς περιφέρειας του καί ἀπλώνεται μακριά. Ἀγάπησε τό λαό του καί ἀγαπήθηκε ἀπ' αὐτόν πάρα πολύ. Γι' αὐτό ὅταν ὁ Ἐπίσκοπος Σαλῶνων Ἰωακείμ ἀπεδήμησε, ὁ λαός αὐτός ἀξίωσε ἀπ' τόν Πατριάρχη Γρηγόριο Ε΄ νά τοῦ δώσει νέο Ἐπίσκοπο τόν Ἡσαΐα καί κείνος, πού ἤξερε τήν ἀξία του, τόν χειροτόνησε τό 1818, ὅταν ἦταν 40 ἐτῶν.

Ὁ Ἡσαΐας, χωρίς κομπασμούς καί ἔπαρση, ἐγκαταστάθηκε στά Σάλωνα Ἐπίσκοπος, μεταφέροντας τήν ἔδρα τῆς Ἐπισκοπῆς του ἀπ' τό Χρισσό πού ἦτανε μέχρι τότε, στά Σάλωνα. Μέ μετριοφροσύνη καί συγκίνηση νοιώθει ὅτι δέν εἶναι ὥρα γιά τυμπανοκρουσίες καί κομπασμούς, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἡ ὥρα νά φορτωθεῖ τόν βαρύνοντα γιά νά ἀνταπεξέλθει στίς μεγάλες εὐθύνες του πού εἶναι οἱ Θρησκευτικές, οἱ Ἐθνικές καί Κοινωνικές.

Δέν μπορεῖς νά πεῖς «Εὖγε» σέ κάποιον πού ἔφθασε ψηλά, ἂν δέν μάθεις καί ποιόν δρόμο ἀκολούθησε. Καί ὁ Ἡσαΐας τό ἀξίζει αὐτό τό «Εὖγε», γιατί ἦταν ὁ σωστός, ὁ ἀκέραιος.

Ὁ καινούργιος Δεσπότης κάθε Κυριακή μιλοῦσε στόν λαό του

γιά τήν ἀγάπη, γιά τήν Ἐλπίδα στό Θεό, γιά τήν παρηγοριά πού ἔπρεπε νά ζητᾶ ἀπ' τήν Παναγία του καί τόν γιό Της.

Δέν χρειάζοταν νά πεῖ πολλά γιά τήν ἀλληλοβοήθεια, γιά τήν ἐλεημοσύνη, γιά τήν ἀγάπη πρὸς τόν συνάνθρωπο, γιατί τό παράδειγμά του μιλοῦσε περισσότερο. Ἐκανε τήν Ἐπισκοπή του ναό τῆς ἀγάπης στόν ὁποῖο κατέφευγε κάθε φτωχός ἢ καί ζορισμένος ἀπό ἀνάγκη γιά νά βρεῖ παρηγοριά. Μοίραζε ὅ,τι εἶχε καί δέν εἶχε. Τονίζω αὐτό τό «ΔΕΝ ΕΙΧΕ», γιατί γιά νά βοηθήσει τοὺς δεινοπαθοῦντας, ἔφτανε στό σημεῖο νά δανεῖζεται καί γι' αὐτό, ὅταν ἀπεδήμησε βρέθηκε χρεωμένος.

Ἐναν τέτοιο Ἱεράρχη, Ἑλληνα, Ὁρθόδοξο ἦταν ἀδύνατο νά τόν ἀφήσει ἡ Φ. Ε. ἀμύητο. Ἔτσι τό 1818, τῇ χρονιά πού ἔγινε Δεσπότης ὁ Ἡσαΐας μυήθηκε στό μυστικό τῆς Φ. Ε. καί ἀπό τότε ἄρχισε νά ἐργάζεται γιά τοὺς σκοποὺς τῆς, πάντα μέ τήν συναίνεσή της. Ἀνεβαίνει στοὺς ὑψηλοὺς βαθμοὺς τῆς Ἱεραρχίας τῆς Φ. Ε. καί πειθαρχικός στόν Πατριάρχη του, ὁ ὁποῖος τοῦ δίδει τήν ἐντολή: «Γεώργει ἀκαμάτως», στό γράμμα του τῆς 20-12-1820, μετατρέπει τήν Ἐπισκοπή του σέ Κέντρο κατηχήσεως στοὺς σκοποὺς τῆς Φ. Ε. καί πολύ γρήγορα καθιερώθηκε ὡς ἓνας ἀπ' τοὺς κυριώτερους Ρουμελιῶτες ἀρχηγούς.

Ὅλοι οἱ πράκτορες τῆς Φ. Ε. σ' αὐτόν κατευθύνοντο καί ἀπό αὐτόν ξεκινοῦσαν ὅλες οἱ ὁδηγίες πρὸς τοὺς Προκρίτους καί τοὺς ὀπλαρχηγούς τῶν γύρω περιοχῶν Λαμίας - Λιδωρικίου - Ἀταλάντης - Λειβαδιᾶς κ.ἄ. καί αὐτός ἦταν ἐκεῖνος πού ἐνημέρωνε τοὺς Δεσποτάδες Ἀθηνῶν καί Ταλαντίου (Ἀταλάντης).

Διατηροῦσε ἀλληλογραφία μέ τόν Πατριάρχη Γρηγόριο Ε', ἀλλά δυστυχῶς μόνο ἓνα γράμμα τοῦ Πατριάρχη σώθηκε, τό ὁποῖο ὅμως εἶναι ἀρκετό νά ἀποδείξει ὅτι ὁ Ἐθνάρχης ἦταν ὄντως Ἐ θ ν ἄ ρ χ η ς καί ὅτι πολύ καλά ἔκανε ἡ Ἐκκλησία καί τόν ἔκανε Ἅγιο, ἡ δέ πολιτεία Ἥρωα.

Στό γράμμα αὐτό ὁ Πατριάρχης δίδει ὁδηγίες πού τοῦ ζήτησε ὁ Δεσπότης μας γιά ἓνα θέμα σοβαρό πού εἶχε προκύψει στήν περιφέρειά του. Κεῖνη τήν ἐποχή ὁ Παπα-Ἀνδρέας ὁ Μώρης ἀπ' τήν Κουκουβίστα παράτησε τά προσχήματα καί ἀγνόησε τήν παροιμία «ἡ παπᾶς - παπᾶς ἢ ζευγᾶς - ζευγᾶς» καί ἐκτός ἀπό παπᾶς ἔγινε καί καπετάνιος. Φόρεσε πάνω ἀπό τά ράσα του τ' ἄρματα καί παρενοχλοῦσε τοὺς Τούρκους. Καί ὅταν οἱ Τούρκοι ἐνοχλημένοι ἀπό τή δράση τοῦ Παπανδρέα ζήτησαν ἀπ' τόν Δεσπότη νά ἐπέμβει,

αὐτός ζήτησε ἀπ' τόν Πατριάρχη τή συμβουλή του καί ὁ Παναγιώτατος τοῦ ἀπήντησε συμβουλευόντάς τον μέ τό γράμμα, τό μοναδικό πού σώθηκε, ὅπως εἶπαμε, καί πού ἀκολουθεῖ.

Αὐτό τό γράμμα ἀποδεικνύει ἀμφοτέρων τήν διάθερμον φιλοπατρίαν καί μετοχήν εἰς τά τῆς προετοιμασίας τοῦ Ἀγῶνος:

«Τῷ Ἐπισκόπῳ Σαλῶνων.

Θεοφιλέστατε ἐπίσκοπε καί ἀδελφέ Ἡσαΐα.

Ἀμφοτέρας τάς τιμίας ἐπιστολάς διά τοῦ ἀγαθοῦ πατριώτου καπετάνιου Φούντα Γαλαξειδιώτου, ἀσφαλῶς ἐδεξάμην καί ἐν αὐταῖς τιμίῳ σου λόγῳ ἔγνων. Ἐχεμυθίας ἀδελφέ, μεγίστη χρεία καί προφύλαξις περί πᾶν διάβημα, οἱ γάρ χρόνοι πονηροί εἰσι καί ἐν τοῖς φιλοπατριώταις ἔστι καί μοχθηρῶν ζύμη, ἀφ' ἧς, ὡς ψωραλέου προβάτου, φυλάττεσθε. Κακόν γάρ πολλοί μηχανῶνται διά τό τῆς φιλοπατρίας ἔγκλημα.

Διά τήν ἀγαθὴν ἐξελέξω μερίδα, κοινολογῶν καί ἐμπιστευομένοις πατριώταις, τά ἐχεμυθίας δεόμενα.

Οἱ Γαλαξειδιῶται, οἷς συνεχῶς ἐπιστέλλεις μοι, πεφροντισμένως ἐνεργοῦσι, καί ἀφ' ὧν ἔγνων ἀδύνατον ἀντίπαντός τιμίῳ οὐδ' ἐλάχιστον λόγον ἔρκος ὁδόντων φυγεῖν· οὐ μόνον τά σά, ἀλλά καί τά τῶν ἐν Μωρέᾳ ἀδελφῶν γράμματα κομίζουσίν μοι.

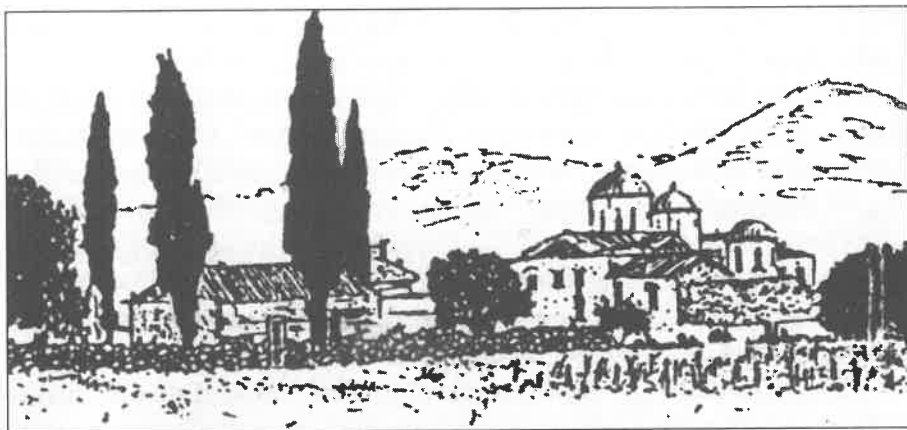
Ἡ τοῦ Παπανδρέου πράξις πατριωτική μέν τοῖς γινώσκουσι τά μύχια, κατακρίνουσι δέ οἱ μή εἰδότες τόν ἄνδρα. Κρύφα ὑπερασπίζουσιν αὐτόν, ἐν φανερωῷ δ' ἄγνοιαν ὑποκρίνου, ἔστι δ' ὅτε καί ἐπύκρινε τοῖς θεοσεβέσιν ἀδελφοῖς καί ἀλλοφύλοις, ἰδίᾳ πράυνον τόν Βεζύρην λόγοις καί ὑποσχέσεσιν, ἀλλά μή παραδοθῇτω εἰς λέοντος στόμα.

Ἄπασαι σύν ταῖς ἐμαῖς εὐχαῖς τούς ἀνδρείους ἀδελφούς, προτρέπων εἰς κρυψίνοιαν διά τόν φόβον τῶν Ἰουδαίων. Ἀνδρωθήτωσαν ὡς περ λέοντες καί ἡ εὐλογία τοῦ Κυρίου κρατυνεῖ αὐτούς, ἐγγύς δέ ἐστί τό τοῦ Σωτῆρος Πάσχα.

Αἱ εὐχαί τῆς ἐμῆς μετριότητος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου, ἀδελφέ μου Ἡσαΐα. Γεώργει ἀκαμάτως καί ὄλβια γεώργια δώσει σοι ὁ Πανύψιστος.

Κωνσταντινουπόλει, 20 Δεκ. 1820

† Γρηγόριος

Ι. Μ. Προφ. Ἑλίου Παρνασσίδας.

Ὅμως γιά νά ἐπιτευχθεῖ ὁ σκοπός δέν ἀρκοῦν μόνο λόγια καί ἐνθουσιασμοί. Χρειάζονται πολεμοφόδια, ὅπλισμός καί τόσα ἄλλα. Γι' αὐτό καλεῖ τοὺς προύχοντες τῆς περιοχῆς καί τοὺς ἀνακοινώνει ὅτι γιά τὴν προσπάθειά του αὐτή, τοῦ ἐξοπλισμοῦ καί ἐφοδιασμοῦ γιά τόν αὐριανό ἀγῶνα καταθέτει ὅ,τι ἔχει καί δέν ἔχει, ἀπὸ χρήματα. Καί ἦταν ἀδύνατον, οἱ μυημένοι προύχοντες τῆς περιοχῆς νά ὑστερήσουν. Συγκέντρωσαν χρήματα καί μ' αὐτά γέμισαν τῖς γύρω ἀπ' τό Μοναστήρι τοῦ Προφ. Ἑλίου σπηλιές μέ πολεμοφόδια, ὅπως μολύβι, χαρτί, ἀκόμα καί πετσί, φερμένα ἀπ' τὴν Οὐγγαρία, γιά τὰ τσαρούχια τῶν αὐριανῶν στρατιωτῶν.

Ὁ ἀναγνώστης καταλαβαίνει πλέον τὴ διαφορὰ πού ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ Ἡσαΐα καί τῶν ἄλλων Ἱεραρχῶν, πολυδιαφημιζομένων μάλιστα.

Ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα ὅταν ὁ Ἡσαΐας παίρνει προφορικό μήνυμα ἀπ' τόν Γρηγόριο νά πάει στὴν Κων/πολη. Μέ πρόσχημα τὴν ἐπίλυση ὀρισμένων διαφορῶν πού εἶχε τό Βασιλομονάστηρο τοῦ Ὁσίου Λουκά, ἔφυγε γιά τὴν Κων/πολη, παίρνοντας μαζί του τόν Ἡγούμενο τοῦ Μοναστηριοῦ Ἰωάσαφ καί τόν ἀδελφὸ του Θεοδόσιο πού ἦταν στό Ἡγουμενοσυμβούλιο τῆς Μονῆς.

Ὅταν ἐφθασαν στὴν Πόλη ὁ Ἡσαΐας ἀμέσως ἤλθε σέ ἐπαφή μέ τόν Πατριάρχη, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ τόν ἐνημέρωσε, τοῦ ἔδωσε καί τῖς σχετικές ἐντολές γιά τόν ξεσηκωμό. Οἱ Φιλικοὶ καί ὁ Πατριάρχης ἐφοδιάσαν τόν Ἡσαΐα καί μέ γράμματα γιά νά εἶναι ὑποχρεωμένοι οἱ ἄλλοι νά τόν ἐμπιστευθοῦν. Ἡ ἀποστολὴ πού ἔλαβε ὁ Ἡσαΐας

δέν ἦταν νά ξεσηκώσει τήν περιοχή του μόνο, ἀλλά καί νά ἐνημερώσει ὅλους τούς γύρω του.

Οἱ δύο Ἱεράρχες ἀγκαλιάστηκαν, φιλήθηκαν, ἔσφιξε ὁ ἕνας τόν ἄλλον στήν ἀγκαλιά του καί χωρίστηκαν γιά νά ξανανταμώσουν ἔπειτα ἀπό λίγες ἡμέρες πάνω στήν ἄλλη ζωή... ἐλεύθεροι πλέον.

Ἡ ἀποστολή τοῦ Ἡσαΐα στήν Κων/πολη εἶχε τελειώσει καί χρόνος διαθέσιμος δέν ὑπῆρχε. Τό Γαλαξειδιώτικο καράβι ξεκίνησε ἀμέσως καί στίς 11 Μαρτίου ἔφτασε στό Μετόχι τοῦ Ὁσίου Λουκά, τό Ἀηλουκαΐτικο. Καίτοι ἡ κούρασίς των ἦταν μεγάλη δέν τή λογιάριασαν καί ἀνέβηκαν ἀμέσως πάνω στό Μοναστήρι.

Στόν γυναικωνίτη τῆς ἐκκλησίας, τό ἴδιο βράδυ ἄκουσαν ἀπ' τό στόμα τοῦ Ἡσαΐα, οἱ ἔμπιστοι τό μεγάλο μήνυμα. Πῆραν καί τήν ἐντολή νά ἀρχίσουν ἀμέσως οἱ προετοιμασίες ὅπως νά ἐτοιμαστοῦν τά φυσέκια καί τά χαρτούτσια καί ὅ,τι ἄλλο θά χρειάζόταν καί ὅπως μᾶς λέει ὁ Κρέμος (Βλ. σελ. 97) ὅλοι τους «...κατέστησαν ἀεικίνητοι εἰς ὑπηρεσίαν τῆς ἐπαναστάσεως... λαμπρύνοντες τά ὅπλα, δένοντες φυσέκια καί ὀχυροῦντες τήν Μονήν...».

Στήν συγκέντρωση αὐτή τοῦ Μοναστηριοῦ ἦταν καί ὁ θρυλικός Ἀθαν. Διάκος μέ ὅλους τούς ἐπιτελεῖ του, ὁ ὁποῖος περίμενε ἐδῶ τόν Δεσπότη προῖδιασμένος ἀπό πρὶν. Ἀπό δῶ καί πέρα θά ἦταν ὁ Ἀρχηγός τῆς Ἐπανάστασης, στή Βοιωτία καί τό «λευτεριά ἡ θάνατος» ἔγινε τό σύνθημά τους.

Μόλις τελείωσε ἡ ἐνημέρωση τοῦ Διακῶ καί τῶν ἄλλων ὑπευθύνων, ὁ Δεσπότης ἔφυγε γιά νά βρεθεῖ στά Σάλωνα, ἀπ' ὅπου θά εἰδοποιοῦσε τή Λοκρίδα καί τή Δωρίδα γιά τό ὅτι ἦλθε ἡ εὐλογημένη ὥρα. Ἦθελε νά ἔλθει σέ ἐπαφή μέ τούς ἀρματωλοὺς καί λοιποὺς καπεταναίους, ὅπως καί μέ τούς καπεταναίους τοῦ Γαλαξειδιοῦ.

Μόλις ἔφτασε στήν Ἐπισκοπή του κάλεσε ἀμέσως τούς προύχοντες Κεχαγιᾶ, Γιαγτζῆ, Παπαηλιόπουλο, Κοντορήγα κ.ἄ. καί τούς ἐνημέρωσε γιά τήν κατάσταση.

Καί ὅπως, καί πάλι, μᾶς λέει ὁ Κρέμος (σελ. 98-99) «...ἡ ὄψις τῶν κατοίκων καί αὐτῶν τῶν παίδων ὁσημέραι ἡλλοιοῦτο ἐπὶ τό πολεμικώτερον· μόνον οἱ Τοῦρκοι ἐτύφλωτο, διότι οὐδέν ὄπλον, οὐδέ σάκκος πυρίτιδος ἢ πυρολίθων (τά στουρνάρια) περιῆλθον εἰς χαῖρας αὐτῶν. Καί ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἀπό τῆς 12ης Μαρτίου καθ' ἣν ἐγένετο ἡ ἐν τῇ Μονῇ Ὁσίου Λουκά συνεδρίασις, τά περί τόν Παρνασσόν καί Ἐλικῶνα ἐσεῖοντο ὑπό τῶν Ἑλλήνων προ ἀλειφο-

μένων εἰς τό πεδίον τοῦ Ἄρεως».

Ἀφοῦ τακτοποίησε ὅλα τά θέματα στά Σάλωνα - ἐξ ἄλλου αὐτά ἦταν πανέτοιμα καί μόνο τό... «πῦρ» περίμεναν νά ἀκούσουν καί τό ἄκουσαν ἀπ' τό στόμα τοῦ Δεσπότη τους, μέ τό «Ἀνάστα Ἑλλάς! Ἐμπρός!» - ἐπέστρεψε στό Μοναστήρι τοῦ Ὁσίου Λουκά. Ἐδῶ ἔκανε τήν τελευταία του λειτουργία. «Ἄμα τῇ ἔῳ ἐφάλη δοξολογία ἐν τῷ περιβλέπτῳ τῆς αὐτῆς μονῆς ναῶ μετά δακρύων χαρᾶς ὑπό τοῦ Ἐπισκόπου Ἀμφίσσης Ἡσαίου καί πάντων τῶν ἱερομονάχων ἐν λαμπρᾷ ἐκκλησιαστικῇ στολῇ καί πομπῇ παρόντων τοῦ τε Ζαφείρη καί τοῦ Διάκου», κατά τά λεγόμενα τοῦ Κρέμου.

Ὅταν τελείωσε ἡ λειτουργία ὁ Δεσπότης, ντυμένος ἀκόμα τά ἄμφιά του, βγῆκε στό προαύλιο, ἀκολουθούμενος ἀπ' τοὺς λοιποὺς Κληρικούς καί τοὺς κάπεταναίους, ἔφαλε στό «Σῶσον, Κύριε, τόν λαόν Σου». Κρατοῦσε στό ἓνα χέρι του τήν πατερίτσα του καί στό ἄλλο μιά πρόχειρη σημαία, πού εἶχε στή μέση ἓνα σταυρό. Ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι πέρασαν, φίλησαν τό χέρι τοῦ Δεσπότη τους καί τήν σημαία ὀρκίζόμενοι στό «Ἐλευθερία ἢ Θάνατος».

Ἦλθε ἡ ὥρα νά ἀφήσει τά ἄμφιά του, νά ἀφήσει τόν σταυρό καί τό θυμιατό καί νά ζωστεῖ τ' ἄρματα καί νά φύγει ἀμέσως γιά τά Σάλωνα πού ἤδη εἶχαν ξεσηκωθεί. Τό ἀπόγευμα ἔφθασε στό Μοναστήρι τοῦ Προφ. Ἠλία, ἀπ' τό ὁποῖο ξεκίνησε ὁ Γερο-Πανουργιάς γιά νά ἀπελευθερώσει τά Σάλωνα καί νά κλείσει στό Κάστρο τους ὅλους τοὺς Τούρκους.

Τά ὄνειρά του πλέον ἐγιναν πραγματικότης καί τοῦτο ἔκανε τόν Ἱεράρχη νά νοιώθει μεγάλη ἱκανοποίηση, γιατί ὁ σχεδιασμός καί ἡ ἐκτέλεσις ὅλης τῆς προετοιμασίας ἦταν ἄψογη.

Ἀκούραστος, ὅπως ἦταν, ξεκινᾷ γιά τή Λειβαδιά γιατί ἐκεῖ τόν περίμεναν οἱ Ἱεράρχες τοῦ Ταλαντίου Νεόφυτος καί ὁ Διονύσιος τῶν Ἀθηνῶν γιά νά συγκροτήσουν τήν προσωρινή Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπή.

Μέ τήν καινούργια του ιδιότητα θά συλλειτουργήσῃ στό Ναό τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς γιά νά γιορτάσουν τήν ἐναρξή τῆς Ἐπαναστάσεως καί ἐδῶ θά ἀνακηρύξῃ ἐπίσημα τόν Ἀρχηγό τοῦ Στρατοῦ, πού δέν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τόν Ἀθαν. Διάκο, καί τῶν λοιπῶν ἀξιωματούχων.

Ὅταν τελείωσε καί αὐτή ἡ ἀποστολή, ὁ Δεσπότης μας γύρισε στά Σάλωνα νά εὐλογήσῃ τίς μέχρι τώρα ἐπιτυχίες τῶν Ἑλλήνων,

ἀλλά καί νά συσκεφθεῖ γιά τό πῶς θά ἀντιμετωπισθεῖ ἡ μεγάλη στρατιά τῶν Τούρκων πού ἔστελνε ὁ Σουλτάνος γιά τήν κατάπιξη τῆς Ἐπαναστάσεως, μέ τούς δυό τρανοῦς πασάδες, τόν Κιοσέ Μεχμέτ καί τόν Ὁμέρ Βρυώνη.

Ἡ ὥρα ἦταν κρίσιμη. Ἀπ' τή μιὰ ἔχουμε ἓνα μεγάλο στρατό, καλὰ ὀργανωμένο, μέ δυνατούς ἡγέτες κι ἀπ' τήν ἄλλη λίγους, χωρίς ἐκπαίδευση, χωρίς καλό ἐξοπλισμό καί χωρίς ὀργάνωση, ἀλλά μέ τήν ἀπόφαση νά κρατήσουν τόν ὄρκο τους πού ἦταν «Ἐλευθερία ἢ Θάνατος».

Οἱ ἀρχηγοί Πανουργιάς, Διάκος καί Δουβουνιώτης ἀντάμωσαν στούς Κομποτάδες, κάτω ἀπ' τά πλατάνια γιά νά ἀποφασίσουν. Σ' αὐτή τή συνάντηση βρέθηκε καί ὁ Ἡσαΐας, σάν ἀπλός Στρατιώτης, κάτι πού ἐξέπληξε τούς πάντες. Καί πῶς νά μήν ἐκπλαγοῦν οἱ πάντες, ἀφοῦ γιά πρώτη καί μοναδική ἔβλεπαν... ὁλόκληρο Δεσπότη νά γίνεται συσστρατιώτης μέ ὅλους τούς ἀπλοῦς, διδάσκοντάς τους ἔτσι μέ τό παράδειγμά του, ὅτι δέν ἀρκοῦν τά λόγια. Ἦθελε νά τούς ἀποδείξει ὅτι, ὅ,τι τούς ἔλεγε ὅταν τούς κατηχοῦσε στήν Φ. Ε., τά πίστευε. Ἦθελε νά τούς διδάξει ὅτι ἡ ζωὴ δέν ἔχει κάποια ἀξία ἂν δέν συνοδεύεται μέ τήν ἐλευθερία καί τήν ἀξιοπρέπεια. Ἦθελε νά δείξει τό καλό παράδειγμα συνέπειας λόγων καί ἔργων.

Καί ὅταν ὁ Πανουργιάς ἀνέλαβε νά ὑπερασπιστεῖ τό κέντρο τῆς ὅλης παρατάξεως, ἔχοντας ἀριστερά του τόν Δουβουνιώτη καί δεξιά του τόν Διάκο, τότε ὁ Ἡσαΐας βρέθηκε στό χαράκωμα, δίπλα, μαζί μέ τόν ἀπλό στρατιώτη καί κεῖ βρῆκε τόν θάνατο.

«...ἔχων συναγωνιστήν καί τόν Ἀξιοσέβαστον Ἐπίσκοπον Σαλῶνων Ἡσαΐαν, ὅστις πλήρους ζήλου ἠκολούθει τό στράτευμα, εὐλογῶν καί θαρρύνων αὐτό εἰς τόν προκείμενον ἀγῶνα...», μᾶς λέει ὁ Σπ. Τρικούτης.

Ὅταν ἔσπασε ἡ γραμμή καί τραυματίστηκε ὁ Γερο-Πανουργιάς, ἔγινε ὀπισθοχώρηση πρὸς τά ψηλότερα. Αὐτή τήν ἀναδίπλωση δέν μπόρεσε νά ἀκολουθήσει ὁ Δεσπότης. Καί ὁ Βαλαωρίτης λέει:

«Ἀκούστηκε κ' ἓνα ρυάσιμο ἀπὸ τῆ Χαλκομάτα
καί ρίχνονται τοῦ Πανουργιά... πρώτη φωτιά κ' ἐσμίξαν.
Ἐζήλεψα κι ἐχούμηξα... Τό ράσο τοῦ Δεσπότη
ἀντάρα, μαύρη θάλασσα... Ἐκεῖ κι ὁ Παπαγιάννης.
Ὁλόγυρά τους σκοτωμός... Ἀθεμωνιά κουφάρια...».

Ἡ περιγραφή αὐτὴ φανερώνει τήν εἰκόνα τῆς μάχης τῆς Χαλκομάτας.

Ἦταν σωματώδης καί δυσκίνητος. Οἱ προσπάθειες τοῦ «ἐφόρου» Μαρκόπουλου νά τόν σηκώσει στίς πλάτες του καί νά τόν μεταφέρει πιό πάνω δέν βοήθησαν. Καί ἐνῶ ὁ Μαρκόπουλος προσπαθοῦσε, ὁ Δεσπότης βλέποντας τό μάταιον τῆς προσπάθειας λέει:

«Ἄφησέ με τέκνον μου καί σῶσον τουλάχιστον τόν ἑαυτόν σου ὡς χρησιμότερον...» καί ὅταν ὁ Μαρκόπουλος εἶδε ὅτι δέν ἦταν δυνατόν νά σωθοῦν καί οἱ δύο, τότε «...ἀπέθεσε τό ἐπί τῶν ὤμων του πολύτιμον φορτίον», μᾶς λέει ὁ Ἀ. Γούδας.

Μία παράδοση θέλει κάποιο Δεσφινιώτη, τόν Κελεπούρη, νά περνᾷ ἀπ' ἐκεῖ μέ ἕνα ἄλογο, πού εἶχε ἀρπάξει ἀπ' τόν ἐχθρό κατά τήν ὥρα τῆς μάχης. Βλέπει τόν Δεσπότη του καί ἀμέσως ξεκαβαλικεύει καί τοῦ τό δίνει. Ἀλλά ὁ Ἡσαΐας τοῦ λέει: «Κράτησέ το σύ, παιδί μου, τό ἄλογο. Καβαλίκεψε πάλι καί φύγε». Ὁ Κελεπούρης ἐπέμενε, ἄφησε τό ἄλογο καί ἔφυγε τρέχοντας.

Ὁ Δεσπότης ὅμως δέν πρόλαβε νά χρησιμοποιήσῃ τό ἄλογο γιατί οἱ Ἀρβανίτες μέ τά γιαταγάνια ἔξω τοῦ πῆραν τό Ἅγιο Κεφάλι του, λυσσασμένοι ὅπως ἦταν. Πρίν ἀφήσῃ ὅμως τοῦτο τόν κόσμο πρόλαβε νά κάνει τήν τελευταία του προσευχή: «Παναγία μου, σῶσον τουλάχιστον τήν Πατρίδα!». «...Ἐμπρός! Ἐμπρός!... Δεσπότη δέν ἔχεις σβέρκο γιά σπαθί... Ἀκέρηος θά πεθάνεις». Μουγκρίζει ὁ ἀνεμοστρόβιλος. Σφιχτά τόν ἀγκαλιάζουν καί τόν διώχνουν παρεμπρός: «Μόχτα... Δεσπότη... Μόχτα. Καί στό Πατριαρχεῖο σου θαυβῆς νά ξαποστάσεις».

Ὁ Βαλαωρίτης, στό 4ο ἄσμα του, βλέπει μέ τά μάτια τῆς φαντασίας του τόν δραματικό διάλογο μεταξύ Ἡσαΐα καί Διάκου.

Καί ὁ Κρέμος γράφει:

«Οὕτω ὁ Ἡσαΐας γνήσιον τέκνον τοῦ Παρνασσοῦ εὐόρκως τά πάντα διεπράξατο καί ἐνεδείχθη “σκεῦος ἐκλογῆς” ἄριστον τῷ Πατριάρχῃ, τῆς Ἐκκλησίᾳ, τῷ Ἑλληνικῷ Ἔθνει, μαρτύριον ἀντί παντός ἄλλου ἀλάνθαστον ἔστιν τοῦτο· ὅτι ἔθυσεν ἑαυτόν ὁ μεγαλοκίνδυνος ἀνὴρ ὑπέρ τοῦ Ἑθνους μαχόμενος κατά τήν μάχην τῶν Θερμοπυλῶν· οὕτω μεγάλοι διεπράξατο ὁ ἐκ τῆς Κίρφεως τῆς Φωκίδος Ἡσαΐας, Ἐπίσκοπος Ἀμφίσσης».

Τό κεφάλι τοῦ Ἡσαΐα καρφωμένο πάνω σ' ἕνα παλούκι, ἀποτέλεσε, μαζί μέ ἄλλα ἐβδομήκοντα ἐννέα (79) κεφάλια Ἑλλήνων, τό τρόπαιο πού συνόδευσε τόν λαβωμένο Ἄθαν. Διάκο στή Λαμία καί στήν συνέχεια στό σουβλί.

Αὐτό ἦταν τό δραματικό τέλος τοῦ Μεγάλου Ἱεράρχη Ἡσαΐα

πού εἶναι ὁ ΠΡΩΤΟΣ καὶ ὁ ΜΟΝΟΣ Ἱεράρχης πού ἔπεσε στό πεδίο τῆς τιμῆς, πιστός στίς ἀρχές του πού ἤθελαν τόν Ἑλληνα ἐλεύθερο ἀπ' τήν τυραννία τοῦ Τούρκου καί μέ τήν πρέπουσα ἀξιοπρέπειά του.

Οἱ συμπατριῶτες του ἀπ' τήν Δεσφίνα, ἔπειτα ἀπό ἐνενήντα πέντε (95) χρόνια, τό 1916, ἐκδηλώνοντας τήν εὐγνωμοσύνη τους στό ἄξιο τέκνο τοῦ χωριοῦ τους, ἔστησαν ἓνα ἀπέριττο μνημεῖο στόν τόπο πού ἔπεσε ὁ ἥρωάς μας καί ἔγραψαν πάνω του:

«Τοῖς ἐκ Δεσφίνης τοῦ Παρνασσοῦ ἀδελφοῖς Ἡσαΐα Ἀμφίσσης, Ἐπισκόπῳ καί Ἰωάννῃ ἱερεῖ, πεσοῦσιν ἐν Χαλκομάτῃ ὧδε 23 Ἀπριλίου 1821 ὑπέρ Πατρίδος μάχην Ἀλαμάνας Κοινῶ Ἑράνῳ 1916».

Τό μνημεῖο αὐτό βρίσκεται πάνω στόν δημόσιο δρόμο Ἀμφίσσης - Λαμίας, στήν πλαγιά τῆς Χαλκομάτας, δίπλα σέ μιὰ βρύση, πού ἀπό τότε τή λένε «Δεσποτόβρυση». Ὁ κάθε διαβάτης πού περνοῦσε ἔκανε καί ἓνα μικρό μνημόσυνο στή μνήμη τοῦ Δεσπότη καί τοῦ ἀδελφοῦ του Παπα-Γιάννη ἀπ' τήν Δεσφίνα. Τώρα ὁ δρόμος αὐτός δέν ἔχει κυκλοφορία, γιατί ἔγινε ἀπό δίπλα του ἡ Ἐθνική ὁδός Θερμοπυλῶν - Ἀντιρρίου. Παρά τίς παραστάσεις καί προτάσεις τῆς Ἑταιρείας Φωκικῶν Μελετῶν πρὸς τόν Δῆμο Δεσφίνας, τόν Σύλλογο Δεσφινιωτῶν, τήν Ἱερά Μητρόπολη Φωκίδος κ.ἄ. γιά τή μεταφορά τοῦ μνημείου αὐτοῦ στόν καινούργιο δρόμο ἢ τή δημιουργία ἐνός νέου μνημείου, δέν ἔγινε τίποτα. Τό παληό ἐξακολουθεῖ νά πνίγεται μέσα στά βάτα ξεχασμένο.

Στή Δεσφίνα καί ἔξω ἀπ' τόν Μητροπολιτικό Ναό της, ἔστησαν μιὰ ωραία προτομή του.

Ἡ Ἀμφισσα γιά νά τιμήσει τό Δεσπότη της ἔστησε τόν Ἀνδριάντα του στή μεγάλη πλατεία της, πού φέρει τό ὄνομά του.

Ἡ Ἐπιτροπή Ἐκδουλεύσεων, μετά τήν Ἐπανάσταση, κατέταξε τόν Ἡσαΐα στήν Α' Τάξη τῶν Πολιτικῶν (Ἀρ. Μητρ. 410).

Αὐτός, πού μέ λίγα λόγια, περιγράψαμε ἦταν ὁ Ἡσαΐας. Ὁ Δεσπότης, Ἐπίσκοπος Σαλῶνων. Ὅσο καί ἂν θέλουν καλοπροαίρετοι ἱστορικοί ἢ παραχαράκτες τῆς Ἱστορίας, νά βροῦν κάποιον ἄλλο Ἱεράρχη μέ τή δράση, τή συνέπεια, τήν ὑπευθυνότητα, τήν ἀγνότητα, τήν πίστη στόν Ἀγῶνα, τή φλόγα γιά τή λευτεριά, ἀλλά καί τή σύνεση, δέν θά βροῦν!

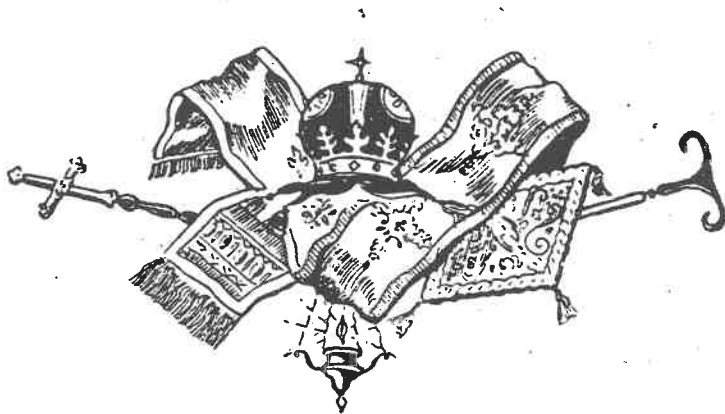
Κάποτε ὅμως πρέπει νά ἀποκατασταθεῖ αὐτός ὁ «παραμερισμένος» Ἱεράρχης καί νά ἀνεβεῖ στό βᾶθρο πού τοῦ ἀξίζει.

Κάποτε πρέπει νά ἀποδοθοῦν «...τά τοῦ Ἡσαΐου τῷ Ἡσαΐᾳ»,

ὅπως σωστά τονίζει ὁ Δημ. Παπακωνσταντίνου.

Καί δέν πρέπει νά ψάχνουμε νά βροῦμε τοὺς ὑπεύθυνους αὐτοῦ, ὅπως π.χ. στὸν Παπαρρηγόπουλο κ.ἄ. Στό κάτω - κάτω τῆς γραφῆς αὐτοί - καλῶς ἢ κακῶς -, ἔκαναν τὴ δουλειά τους. Γιά μένα ὑπεύθυνοι εἶναι οἱ Δεσφιβιώτες, οἱ Σαλωνίτες, οἱ Φωκεῖς καί ἡ Ἱ. Μητρόπολις Φωκίδος, πού ἐπέτρεψαν - καί ἐπιτρέπουν - νά παραχαράσσεται ἡ Ἱστορία, μέ τὸν βάνουσο αὐτό τρόπο. Νά βλέπουμε ἀκόμα στὰ βιβλία τῶν σχολείων νά ἐξυμνοῦνται Ἱεράρχες πού ὑπῆρξαν ἀρνητές στὴν ἀπόφαση γιά τὸν ξεσηκωμό καί νά μὴν ἀναφέρεται καθόλου αὐτὴ ἡ ἡρώϊκή, ἡ πανσεβάσμια φυσιογνωμία, τοῦ ΠΡΩΤΟΥ καί ΜΟΝΑΔΙΚΟΥ Ἱεράρχη πού ἔπεσε στοῦ πεδίου τῆς τιμῆς.

«Τοῦτος ὁ Δεσπότης δέν ἦταν ἀπ' ὅσους γυρεύουν νά σώσουν τοὺς ἀνθρώπους στὸν ἄλλο κόσμος, παρὰ σ' αὐτόν ἐδῶ. Ζώστηκε τ' ἄρματα τῆς λευτεριάς κι ἔπειτα ἀπὸ λίγο σκοτώθηκε πολεμῶντας στὴν Ἀλαμάννα. Κι' ἔτσι πραγματικά ἁγίασε, τιμὴ καί καύχημα τῆς Ἐκκλησίας», μᾶς λέει ὁ Δ. Φωτιάδης.

ΠΗΓΕΣ

- ΑΝΑΝΙΑ ΜΑΝΟΥ: Ὁ Ἐθνομάρτυς Ἐπίσκοπος Σαλώνων ΗΣΑΪΑΣ (Χειρόγραφο).
- ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΕΓΚΥΚΛ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΛΗ. Τ. 11 - Σελ. 410.
- ΝΕΑ ΠΑΓΚΟΣΜ. ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ. Τ. 15 - Σελ. 230.
- ΕΓΚΥΚΛΟΠ. «ΔΟΜΗ». Τ. 6 - Σ. 371.
- ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Δ.: Ἡσαΐας, ὁ Παραμερισμένος Ἐθνεγέρτης, 1966.
- ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ: Ἱστορία Ἑλλ. Ἔθνους. Τ. ΙΒ- Σελ. 98, 99, 100, 108, 109.
- ΤΡΙΚΟΥΠΗ ΣΠ.: Ἱστορία τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως, 1888, Τ. Α' - Σελ. 223-224.
- ΦΩΤΙΑΔΗ Δ.: Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ '21. Τ. Β' - Σ. 44, 68· Τ. Δ' - Σελ. 323.
- ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ Ι.: Δοκίμιον Ἱστορικόν περί Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως. Ἀθῆναι 1860. Τ. Α'.
- ΓΟΥΔΑ Α.: Βίοι Παράλληλοι. Ἀθῆναι 1876. Τ. Α' & Η'.
- ΚΡΕΜΟΥ Γ.: «Φωκικά». Ἀθῆναι 1880. Τ. Β'.
- ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ Α.: Ἔργα.
- ΛΑΠΑ ΤΑΚΗ: Ρουμελιῶτες στήν Ἐπανάσταση, 1944.
- ΔΑΣΚΑΛΟΙ ΦΩΚΙΔΟΣ: Ὁ Σαλώνων Ἡσαΐας, 1963.
- ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ Χ.: Λεξικό τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως. Τ. Β' - Σελ. 163.
- ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΘ.: Ἡ Φωκίδα τῆς Ἐπανάστασης. Ἀθήνα 1973 - Σελ. 51, 306.
- ΚΡΑΒΑΡΤΟΓΙΑΝΝΟΥ ΔΡ.: Ἡ Θυσία τοῦ Ἡσαΐα Σαλώνων. Ἐφ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΑ «ΙΣΤΟΡΙΚΑ» (111) - Σελ. 34.

ΚΛΕΦΤΑΡΜΑΤΟΛΟΙ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ

Τοῦ κ. ΔΗΜ. Κ. ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΥ
Ἐπίτιμου Ἐπόπτη Δημοτικῆς Ἐκπ/σεως

«Ἦταν ἡ μαγιά τῆς λευτεριᾶς, ὅπου τὴν βάστηξαν
ξυπόλυτοι καὶ γυμνοί, τόσους αἰῶνες στὰ βουνά
κι ἐρημιές νά μὴ χαθῇ».

(ΜΑΚΡΥΤΙΑΝΝΗΣ)

Οἱ κλέφτες, ἔνοπλοι χριστιανοί καὶ ἀπροσκύνητοι στούς τυράν-
νους Ἕλληνες, ἀποτέλεσαν ζωντανή ἔκφραση τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς
ἀκατασίγαστης πάλης πρὸς τὸ θάνατο γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς πολυ-
πόθητης ἐλευθερίας. Ἀπειλούμενοι διαρκῶς, ἔπασχαν κι ἐβασανί-
ζονταν. Σκληροί καὶ ἀνένδοτοι, ὑπερήφανοι καὶ γνήσιοι ἄνθρωποι,
ἄξιοι θαυμασμοῦ, ὁραματίστηκαν τὰ ἰδανικά πρότυπα τῶν πολεμι-
στῶν καὶ ὑπερασπιστῶν τῆς Πατρίδος. Φτωχοί καὶ κατατρεγμένοι,
ἔζησαν σ' ἀπόμερους τόπους. Ταμπουρωμένοι στὰ βουνά, πού ἔλα-
μπαν ἀκόμη, κάτω ἀπ' τὸν ἐλληνικό οὐρανό, γέμισαν τὸν ἀέρα ἀπὸ
πολεμικές φοβέρες καὶ κλέφτικα τραγούδια, ἀπαντώντας ὑπερήφα-
να στούς κατακτητές. Ἡ βιοθεωρία τους καὶ οἱ ἀγῶνες τους ὑπη-
ρέτησαν τὴν ἀξιοπρέπεια, τὴν τιμιότητα καὶ τὸ ὑψηλό ἦθος. Ἡ κλέ-
φτικη ζωὴ στὰ βουνά, ὁργανωμένη, ὑπὸ τὴν πίεση τῆς ἀνάγκης καὶ
τὴν ἐπίδραση τῶν συνθηκῶν τῆς Τουρκοκρατίας, ἐμπνεόταν ἀπ' τὸν
πόθο καὶ τὴν ἀνωτερότητα τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς. Ἀπεριόριστος εἶναι
ὁ θαυμασμός τοῦ Λαοῦ μας γιὰ τοὺς θριάμβους τῶν κλεφτῶν, δη-
μιουργῶν τῆς ἐλευθερίας. Ὁ ραγιάς ζήλευε τὴ θέση τοῦ ἐλεύθερου
καὶ ἀδέσμευτου Ἑλλήνα, πού τιμωροῦσε τὸν ἐχθρό καὶ ἀγωνιζόταν
γιὰ τὸ δίκιο. Αὐτοὺς τοὺς φλογεροὺς ὁραματιστές, πυρῆνες ἐνός
ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ, «εἶχε, κυρίως, λογαριάσει - γράφει ὁ Φυ-
ριέλ - ὁ δυστυχισμένος Ρήγας γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς πατριωτικῆς του
συνωμοσίας. Καί πιό ὕστερα, ὅσοι Ἕλληνες ἐπιχείρησαν κατιτί γιὰ

τήν ἀπελευθέρωση τῆς Χώρας τους, στήριξαν τό μέγιστο τῆς ἐμπιστοσύνης τους, ὅπως ἐκεῖνος, στή γενναιότητά τους».

* * *

Οἱ ἀρματολοί, ἐξ ἄλλου, ἔνοπλοι χριστιανοί καί αὐτοί, ἀποτελοῦσαν μιὰ ιδιότυπη κατάσταση, μέσα στήν Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία: ἦταν οἱ αὐστηροί φύλακες τῆς ὑπαίθρου, διορισμένοι μέ πρόταση τῶν προεστῶν ἀπ' τόν πασᾶ τῆς περιφέρειας, πολλοί ἀπ' τοὺς ὁποίους ἐφρόντισαν ν' αὐξήσουν τήν ἐξουσία τους καί ἔξω ἀπ' τὰ ὅρια τοῦ ἀρματολικιοῦ. Παρά τήν ἀποστολή τους, βοηθοῦσαν σημαντικά τοὺς κλέφτες καί ὄχι τοὺς Τούρκους. Ἐτρεφαν κοινό μέ τοὺς κλέφτες μῖσος ἐναντίον τῶν κατακτητῶν καί συνεργάζονταν μ' αὐτούς γιά τήν πραγματοποίηση ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως. Δέν εἶναι λίγες οἱ περιπτώσεις, πού κατέφευγον στά βουνά καί γίνονταν κλέφτες, μέ τόν ἀνήσυχο παλμό τους γιά τήν ἐπιτάχυνση τῆς Ἐπανάστασεως.

Ἐτσι, στή διαδρομή τοῦ χρόνου, προέκυψαν οἱ Κλεφταρματολοί, πού ὁ Λαός ἀγάπησε κι ἐθαύμασε τίς θυσίες καί τοὺς ἀγῶνες τους. Ἡ Κλεφτουριά καί ὁ Ἀρματολισμός ἀποτέλεσαν, στά μαῦρα καί πικρά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, μορφές ὑψηλοῦ βίου καί ιστορικές πραγματικότητες. Μποροῦμε νά ποῦμε, ὅτι ἡ κλέφτικη ζωὴ ἔχει ἀναλογίες μέ τή ζωὴ ἀπελατῶν καί ἡ ἀρματολική μέ τή ζωὴ τῶν ἀκριτῶν τῆς βυζαντινῆς περιόδου, χωρίς, βέβαια, ν' ἀναζητήσουμε καμιά ιστορική συνέχεια.

«Ἡ ἱστορία τοῦ κλεφταρματολικοῦ βίου - σημειώνει ὁ Πέτρος Σπανδωνίδης - εἶναι ἱστορία τῆς ἀνάστασης τοῦ πνεύματος τῆς ἐλευθερίας, μέσα στοῦ γενικό ὄνειρο, πού, σιγά - σιγά, κέρδισε τή διαύγειά του. Στήν ἀρχή, ἦταν ἡ στάχτη. Ἐπειτα, τό ἀνακάτεμα τῆς στάχτης. Τέλος, ἦταν ἡ φωτιά. Οἱ κλεφταρματολοί πραγματοποίησαν αὐτό τό ἀνακάτεμα τῆς στάχτης. Ἀνακατεύοντας μέ τό ἓνα χέρι, ἦταν ἀπελπισμένοι, ὅτι θά βροῦν κάτι στή στάχτη. Μέ τ' ἄλλο χέρι, ἤλπιζαν. Ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας πέρασε, μέσα στή συνείδηση τῶν κλεφταρματολῶν, τή φυσική ἐξελεγκτική πορεία: ὑπῆρξε, διαδοχικά, ἄφωτη, μισοφωτισμένη, δηλαδή ἀρχαϊκή, καί ἐξελιγμένη...».

* * *

Οἱ ποιητές μας, ψάλτες καί ὁραματιστές, πλημμυρισμένοι ἀπὸ ἀπέραντη συγκίνηση, τραγούδησαν καί ὕμνησαν τοὺς κλεφταρματολούς, ἐκφράζοντας τό θυμίαμα τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ Ἔθνους

στήν ἱερή μνήμη τους. Καί ἡ δημοτική μας ποίηση, ἀληθινός καθρέπτης τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου, ὁμορφα στολίζει, μέ τ' ἀπέριττα στολίδια τοῦ στίχου τῆς, σέ κάθε ψυχική ἔκφραση, τό πνεῦμα, τοὺς ἀγῶνες καί τίς θυσίες τῶν Κλεφταρματωλῶν. Αὐτοί δίνουν τή δύναμη στόν ἀνώνυμο τραγουδιστή νά ἐκφράσει πιστά τή λαϊκή σκέψη καί τή βαθύτερη ψυχική λαχτάρα τοῦ συνόλου, συγκινώντας βαθιά τόν ἀκροατή του.

Τό πενιχρό αὐτό σημείωμα δέν μπορεῖ ν' ἀποδώσει τό φόρο τῆς τιμῆς, πού ἀνήκει στοὺς ἥρωες καί στοὺς τιτάνες κλεφταρματωλούς. Εἶναι μιὰ ἀπέριττη κι ἐλάχιστη ἔκφραση ὀφειλόμενου χρέους, σεβασμοῦ κι εὐγνωμοσύνης στοὺς πρωτεργάτες τῆς Ἐθνεγερσίας τοῦ Εἰκοσιένα, πού ἀπέδειξαν, ὅτι ὁ Λαός μας ἦταν ὥριμος γιά τήν πραγματοποίηση τῶν ὑψηλῶν ἰδανικῶν καί ὁραμάτων του. Προφητικός ἦταν ὁ λόγος τοῦ Μακρυγιάννη: «Ἐμεῖς εἵμαστε ἓνα Ἕθνος, πού ὅλοι τρῶνε ἀπ' αὐτό, ἀλλά στό τέλος μένει καί μαγιά καί ξαναγίνεται, ὅπως πρῶτα».

Ναύπακτος

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΔΩΡΙΔΑΣ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑ (1821-1829)

Τοῦ Γιάννη Ἡλιόπουλου

Εἰσαγωγική Ἐνημέρωση:

Ἡ Ναύπακτος, νύμφη τοῦ Δυτικοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου, εἶναι τό ἐπίνειο τῆς Ἐπαρχίας τῶν Ναυπακτίων, γνωστή ἀπό τοὺς προϊστορικούς χρόνους κι ἐπομένως ἡ πόλη καί ἡ ἐνδοχώρα της ἔχει ἱστορία χιλιάδων ἐτῶν.

Ἡ Ναύπακτος καί ἡ Ἐπαρχία της ἀνήκει στὸν Νομό Αἰτωλίας καί Ἀκαρνανίας, δηλ. στήν Δυτική Στερεά Ἑλλάδα καί μάλιστα στὶς Νοτιο-Ανατολικές παρυφές της. Ἀνατολικά ἡ Ναυπακτία συνορεύει μέ τὴν Ἐπαρχία Δωρίδας, τό μισό, δυτικὸ τμῆμα τοῦ Νομοῦ Φωκίδας, πού ὑπάγεται στήν Ἀνατολική Στερεά Ἑλλάδα.

Ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ Μόρνου, τοῦ Λιμνισορρέματος, τοῦ Μεγαρρέματος, τοῦ Βλαχοβουνιοῦ Ἀρσένιος, Γραμμένης Ὁξυᾶς, ἀποτελοῦν τὴν ὁροθετικὴ γραμμὴ σήμερα.

Ἡ Νοτιο-Δυτικὴ καί μέρος τῆς Βορειο-Δυτικῆς Δωρίδας συναλλάσσεται μέ τὴν πόλη τῆς Ναυπάκτου. Οἱ ἀναπτυχθέντες οἰκισμοί μεταξύ τῆς πόλης τῶν Ναυπακτίων καί τῆς εὐφορῆς πεδινῆς Δωρίδας, ἔχουν τώρα πιά οἰκιστικά ἐνώσει τίς περιοχές, ἀλλὰ δὲν συνέβαινε τό ἴδιο καί κατὰ τὴν ἐξεταζόμενη περίοδο.

Τότε ἡ Ναυπακτία ἦταν χωρισμένη σέ δύο τμήματα: Τό νότιο, μέ τὴ Ναύπακτο καί μιά εὐρεία περιοχὴ της λεγόταν Βενέτικο (ἀπὸ τὴν ἄλλοτε ποτὲ βενετικὴ κατοχὴ τῆς περιοχῆς), καί τό βόρειο, πού περιελάμβανε τὴν ὄρεινὴ καί ἄγονη περιοχὴ πού λεγόταν Κράβαρα.

Ἀλλὰ καί στή Δωρίδα τὰ πράγματα ἦταν διαφορετικά.

Τό ὄνομα «Ἐπαρχία Δωρίδας» καί μέ ἐδαφικὸ προσδιορισμὸ τό δυτικὸ τμῆμα τοῦ Νομοῦ Φωκίδας, καθιερώθηκε ἀπὸ τὴν ἀντιβασιλεία τῶν Βαυαρῶν, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς περιοχῆς ἀπ' τὸν τουρκικὸ ζυγό.

Μέχρι τότε ὑπῆρχαν: Ἡ Ἐπαρχία Λιδωρικίου, σύνορα μέ Βενέτικο - Κράβαρα, καί ἡ Ἐπαρχία Μαλανδρίνου, σύνορα τῆς Ἐπαρχίας Σαλῶνων, μιά διοικητική διαίρεση, πού πρωτοεμφανίστηκε ἀπό τόν 8ο μ.Χ. αἰῶνα ἐπί Λέοντος Δ΄ Ἰσαύρου, ὁπότε καί ἰδρύθηκε ἡ Ἐπισκοπή Λιδωρικίου, σάν ἀντίβαρο τῆς Καθολικῆς Μητρόπολης Ναυπάκτου (Βενέτικου ἀργότερα).

Ἔτσι κατά τόν ἀγῶνα τοῦ 1821 - 1829 ἔχουμε τίς γειτονικές περιοχές Βενέτικο (Ναύπακτος) - Κράβαρα καί Λιδωρίκι - Μαλανδρίνο, γιά τίς ὁποῖες καί αὐτή ἐδῶ ἡ ἀναφορά. Ὅταν ἐπομένως θ' ἀναφερόμαστε στή Δωρίδα, θά ἐννοοῦμε τίς Ἐπαρχίες Λιδωρικίου - Μαλανδρίνου.

Η ΤΑΚΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Κατά τίς παραμονές τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821 σέ Ναυπακτία - Δωρίδα.

Ναυπακτία: Α. Βενέτικο. Μέγιστη ἐστία τουρκικῆς ἀντίστασης ἦταν ἡ πόλη τῆς Ναυπάκτου μέ τά ὀχυρώματά της στό λιμάνι καί τό κάστρο. Συμπληρωματική, ἀλλά σπουδαία ἀμυντική ὀχύρωση καί δύναμη τό Καστέλι (κάστρο Ἀντιρρίου).

Στά δύο αὐτά κάστρα, καί μάλιστα σ' ἐκεῖνο τῆς Ναυπάκτου, ἦταν στρατοπεδευμένες σοβαρές τουρκικές δυνάμεις πεζῶν καί ἱππέων. Στρατηγικῆς σημασίας καί οἱ δύο ἐχθρικές ἀντιστάσεις. Πάλεψαν οἱ Τοῦρκοι νά τίς διατηρήσουν καί οἱ Ἕλληνες νά τίς ἐξουδετερώσουν καί νά ἀποκτήσουν στρατηγικά πλεονεκτήματα.

Ἐκτός τῶν ὀχυρῶν τειχῶν Ναυπάκτου - Ἀντιρρίου, ὑπῆρχαν οἰκισμοί Μωαμεθανῶν, τσιφλίκια, φρουρές τῶν ἀγάδων, περιπολοῦντα ἐχθρικά ἀποσπάσματα, φοροεισπράκτορες καί λοιπές τουρκικές διοικητικές ἀρχές.

Κράβαρα: Ὅρεινός ὄγκος γεμᾶτος λημέρια κλεφταρματωλῶν. Ἐλάχιστοι μωαμεθανοί στά κεφαλοχώρια, ὅπου ὑπῆρχαν τσιφλίκια καί μικροεπιχειρήσεις (π.χ. νερόμυλοι) διερχόμενα ἐχθρικά ἀποσπάσματα καί φοροεισπράκτορες ὑποδηλώνουν τήν τουρκική κυριαρχία στήν περιοχή τήν ἀσφάλεια τῆς ὁποίας εἶχαν ἀναλάβει οἱ ἀρματωλοί.

Γενικός καπετάνιος τῶν Κραβάρων ἦταν ὁ Ἀρτοτινός Ἀνδρῆτσος Σιαφάκας (ἀπ' τήν ἐπαρχία Λιδωρικίου, «Δωριέας»). Ἄλλοι ἀρχη-

γοί καπεταναῖοι κλεφταρματωλῶν, πού ἀργότερα καί σ' ὅλη τῇ διάρκειά τοῦ ἀγῶνα ἀνέπτυξαν ἐξαιρετική δράση, ἦταν οἱ: Δαμιανός (Ἡγούμενος μονῆς Ἀμπελακιώτισσας καί Φιλικός), Χορμόβας, Φαρμάκης, Σισμάνης, Εὐδης, Γιαβρούτας, Μιχαλόπουλος, Ροντήρης, Σιαδήμας, Πιλάλας, Φαρμάκης, Ράγκος, Μακρυγιάννης, συγκροτοῦσαν τίς Ἑλληνικές δυνάμεις Κραβάρων, τά ὅποια ἐκκλησιαστικά, ἀνῆκαν στήν Ἐπισκοπὴ Λιδωρικίου («Δωρίδα»).

Δωρίδα: (Ἐπαρχίες Λιδωρικίου - Μαλανδρίνου). Διοικητικά, ἀνῆκαν στό «Σαντζίκι» τοῦ Κάρελη καί στόν πασᾶ Χαλκίδας, ἀλλά ἐλέγχονταν ἀπό τόν Μπαμπά πασᾶ τῆς Ναυπάκτου.

Οἱ πρωτεύουσες Λιδωρίκι καί Μαλανδρίνο ἦταν ἔδρες «Καζάδων», μέ διοικητικές, δικαστικές, θρησκευτικές ἀρχές, στρατιωτικές φρουρές καί πολλές ὀθωμανικές οἰκογένειες. Στίς ἐπαρχίες ὑπῆρχαν τσιφλίκια μέ οἰκῆσεις Τούρκων κι ἀποσπάσματα μέ τούς φοροεισπράκτορες δῆλωναν τήν Τουρκική παρουσία. Ἐνισχύουν τήν ἀπ' πλησιέστερη τουρκική φρουρά τῆς Ναυπάκτου.

Ἑλληνικές δυνάμεις. Οἱ ἄνθρωποι ἦταν «τοῦ ντουφεκιοῦ», ὅπως ὁ στρατηγός Μακρυγιάννης τούς ἀναφέρει σ' ἀπομνημονεύματά του. Ὅπλοφοροῦσαν καί οἱ γυναῖκες. Ἀπό τό 17ο αἰῶνα τό Λιδωρίκι εἶχε τό δικό του Ἀρματωλίκι. Κατά τίς παραμονές τοῦ 1821:

Ἀρματωλός Λιδωρικίου - Μαλανδρίνου, ὁ «ἀπροσκύνητος» Δῆμος Σκαλτσᾶς (Σκαλτσοδῆμος) ἀπό τήν Ἀρτοτίνη, βοηθούμενος ἀπό τούς καπεταῖους: Ρούκη, Γεράντωνο, Καλύβα, Ἰγκλέση, Ταράτσα, Ἀποκορίτη, Μαστραπᾶ, Χαλβαντζῆ, Πιπιρίγκο, Ἀποστόλου, Καραμεσίνη, Μπίτη, Μποζινέκη, Κουτρούκη, Γιωργούλα, Καμπούρη, Ζαγκανᾶ, Κατζικαπῆ, Παπαποστόλη, Σκαλτσᾶ (Δημήτρη), Πιστιόλη, Σιαφάκα, Σκαντζῆ, Φασίτζα...

Τό ἀρματωλίκι Λιδωρικίου - Μαλανδρίνου ἦταν χωρισμένο σέ δύο τμήματα: Τῇ Βορειο-Ανατολικῇ ὀχθῇ τοῦ ποταμοῦ Μόρνου καί πάνω, μ' ἀρχηγό τόν Σκαλτσοδῆμο, καί τῇ Νοτιο-πεδινῇ Δωρίδα, μ' ἀρχηγό τόν Τριαντάφυλλο Ἀποκορίτη. Μυημένοι ὅλοι στή Φιλική Ἐταιρεία ἀπό τόν Φιλικό Δαμιανό, τόν Ἐπίσκοπο Σαλῶνων Ἡσαΐα καί τόν περιοδεύοντα ἀπόστολο τῆς Φιλ. Ἐταιρείας Σακελίωνα, περίμεναν τήν ἐντολή τοῦ ἀγῶνα, συμποσούμενοι σέ 2.500 πολεμιστές.

Κέντρα ἐφοδιασμοῦ τὰ Μοναστήρια Ἰωάννου Βαπτιστῆ Θεορμῶν, Παναγίας Βαρνάκοβας, Παναγίας Κουτσοουροῦ, Ἁι-Γιάννη «ἀποκεφαλιστῆ» Ἀρτοτίνας.

Παρατήρηση:

Τόσο τὰ στρατεύματα τῶν Ἐπαναστατημένων Ἑλλήνων σέ Βενέτικο - Κράβαρα, ὅσο καί στίς ἐπαρχίες Λιδωρικίου - Μαλανδρινίου, πέρα ἀπ' τίς τοπικές μάχες κινήθηκαν καί ἐκτός ἀπό τίς περιοχές τους τίς ιδιαίτερες. Τά βρίσκουμε στό Μεσολόγγι, σέ ὅλη τήν ὑπόλοιπη Στερεά, ἀλλά καί στό Μωριά. Τίς περιγραφές αὐτῶν τῶν μαχῶν κι ἀγῶνων, τίς βρίσκουμε στ' ἀπομνημονεύματα ἀγωνιστῶν 1821-29, στά ἔντυπα τῆς ἐποχῆς καί τῶν μετέπειτα χρόνων, πού περιγράφουν τίς ἐνθυμήσεις τῶν ἀγωνιστῶν, ἀλλά καί στά ἱστορικά ἐγχειρίδια.

Ἐδῶ θά γίνει λόγος γιά τὰ γεγονότα τῆς περιόδου 1821-29, πού συνέβησαν στή Δωρίδα (Ἐπαρχίες Λιδωρικίου - Μαλανδρινίου) κι ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τόν ἀγῶνα κατά τῶν Τούρκων τῆς Ναυπάκτου ἢ ἐκεῖνες τίς πολεμικές ἐπιχειρήσεις γύρω ἀπό τό Ναυπακτικό Κάστρο, ὅπου ἔλαβαν μέρος πολεμιστές τῆς Δωρίδας, δηλαδή τῶν τότε Ἐπαρχιῶν Λιδωρικίου καί Μαλανδρινίου. (Ἐπίσημα καταγεγραμμένα εἶναι τὰ ὀνόματα 3.000 «Δωριέων» ἀγωνιστῶν, χωρίς αὐτός ὁ ἀριθμός νά συμπεριλαμβάνει ὅλους τοὺς ἀγωνιστές τῆς περιοχῆς).

Κι ἀκόμα θά πρέπει νά ἐπισημανθεῖ, ὅτι, ἐκτός ἀπ' τ' ἀμιγῆ «Δωρικά» τμήματα, ἐκεῖνα δηλ. πού εἶχαν ἀρχηγούς καί στρατιῶτες καταγόμενους ἀπ' τίς «Δωρικές» περιοχές Λιδωρικίου καί Μαλανδρινίου, σ' ὁλόκληρη τή σύνθεσή τους ἢ κατά ποσοστό 90%, ὑπῆρχαν καί πολλοί στρατιῶτες Λιδωρικιώτες, Μαλανδρινιώτες, πού ἀγωνίζονταν κάτω ἀπό τίς διαταγές Ναυπακτίων ἢ Σουλιωτῶν ἢ Δυτικο-Στερεοελλαδιτῶν καπεταναίων καί γύρω ἀπό τό κάστρο τῆς Ναυπάκτου καί στήν εὐρύτερη περιοχή της καί συνέβαλαν κι αὐτοί στίς πολιορκίες καί στήν τελική κατάληψη τῆς πόλης.

Ἀρχή τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821

Στή «Δωρίδα», στίς ἐπαρχίες Λιδωρικίου - Μαλανδρινίου, ἡ Ἐπανάσταση ἐκδηλώθηκε τή νύχτα τῆς 23ης πρὸς 24ης Μαρτίου τοῦ 1821, ὅταν φάνηκαν οἱ φωτιές, οἱ συνθηματικές τῆς ἐναρξῆς τοῦ Ἀγῶνα, ἀπ' τὰ «πυρεῖα» τοῦ ἀπέναντι Μοραΐτικοῦ Χελμοῦ.

Πρώτη ἐνέργειαν τῶν τμημάτων τῆς νοτιοδυτικῆς Ἐπαρχίας Λιδωρικίου ἦταν ἡ ἐξουδετέρωση τῶν φρουρῶν κι ἀντιστάσεων τοῦ ἐχθροῦ στήν πεδιάδα τοῦ Μόρνου καί ἡ αἰχμαλωσία ὅλων τῶν Μωαμεθανῶν τῆς περιοχῆς μέχρι τίς παρυφές τῆς Ὀχυρῆς Ναυπάκτου (23ῃ πρὸς 24ῃ Μαρτίου 1821).

Συνέπειες γιά τὴν Τουρκικὴ φρουρά Ναυπάκτου

1. Πτώση ἡθικοῦ.
2. Ἑλλειψὴ πληροφοριοδοτῶν καί συμμαχητῶν στήν εὐρύτατη ἀνατολική πλευρά τῶν ἐγκλείστων τοῦ Ναυπακτιακοῦ Κάστρου.
3. Ἀποκοπή ἐπαφῆς μέ τίς τουρκικές φρουρές Λιδωρικίου - Μαλανδρινίου, Σαλώνων καί γενικά τῆς ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας.
4. Ἐξαναγκασμός τῆς φρουρᾶς σέ ἔξοδο καί πολεμικές ἐπιχειρήσεις σέ μέρος πρόσφορο γιά τοὺς ἐπαναστάτες.

Γεγονότα 26ῆς - 27ῆς Μαρτίου 1821

1. Οἱ Τοῦρκοι τῆς Ναυπάκτου βγαίνουν ἀπ' τό Κάστρο. Δέν διασώζουν τοὺς αἰχμαλωτισθέντες μωαμεθανούς.
2. Αἰχμαλωτίζουν καί ἐκτελοῦν γυναικόπαιδα σέ οἰκήσεις τοῦ Μοναστηριοῦ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστῆ Θερμῶν.
3. Κατασφάζουν τοὺς καλόγερους Θερμῶν καί καίνε τό Μοναστήρι, πού γίνεται ἔτσι τό ΠΡΩΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ.
4. Δίνουν μάχη στά «Παλαιοξαρίτικα Ταμπούρια», ὅπου συντρίβονται ἀπὸ τό σῶμα τοῦ καπετάνιου Τριαντάφυλλου Ἀποκορίτη, ἐπιστρέφουν στή Νάυπακτο καί ἀνασυντάσσονται.

Συνέπειες γιά τόν Ἐπαναστατικό Ἀγῶνα Ἐπαρχιῶν Λιδωρικίου - Μαλανδρινίου τῆς πρώτης ἡττας τῆς Φρουρᾶς Ναυπάκτου, ἐκτός Κάστρου

Δίνεται ἡ δυνατότητα στόν Τ. Ἀποκορίτη νά ἀποσπάσει δύναμη 100 μαχητῶν, νά ἀνισχύσει μ' αὐτή τά τμήματα Σκαλτσοδήμου, πού πολιορκοῦσαν τό Λιδωρίκι, ἀπὸ τῆς 28ῆς Μαρτίου καί τὴν 30ή τοῦ ἴδιου μῆνα νά ἐξουδετερωθεῖ ἡ φρουρά Λιδωρικίου. Μετά ἀπ' αὐτή τὴ νίκη, τά τμήματα Σκαλτσοδήμου - Ἀποκορίτη ἐνίσχυσαν

ἐκεῖνα τῆς ἐπαρχίας Μαλανδρίνου τοῦ Θεόδωρου Χαλβαντζῆ, πού ἀπ' τῆς 28 Μαρτίου πολιορκοῦσαν τό Μαλανδρίνο καί νά καταλάβουν τήν πρωτεύουσα τοῦ «Καζᾶ» στίς 31 τοῦ ἴδιου μήνα.

Ἔτσι ἐδραιώνεται ἡ ἐπικράτηση τῆς Ἐπανάστασης στή σημερινή Δωρίδα καί δίνεται ἡ εὐχέρεια στά ἐπαναστατικά τμήματα νά λάβουν μέρος σέ κρίσιμες μάχες ἐκτός Δωρίδας (Στόν «Ἄετό», Ἀλαμάνας, Γραβιά). Στίς μάχες αὐτές συμπράττουν οἱ Κραβαρίτες ἀγωνιστές τοῦ καπετάν Σιαφάκα, ἄν καί ἡ ἐπίσημη ἑναρξή τῆς Ἐπανάστασης στή Δυτική Στερεά σημειώνεται στό τελευταῖο δεκάημερο τοῦ Μαΐου (Μεσολόγγι 24/5/1821).

Ὅλο τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1821 ἡ τουρκική φρουρά τῆς Ναυπάκτου πραγματοποιεῖ πολλές ἐφόδους πρός τήν πεδινή σημερινή Δωρίδα καί δίνει μάχες μέ τμήματα (τοῦ) Ἀποκορίτη, διοικούμενα ἀπ' τοὺς μικροκαπεταναίους: Καραμεσίνη, Γεωργούλα, ἀλλά καί τοὺς ἐμπειρότερους Βασίλη Μαστραπᾶ, Παπαποστόλη. Σημειώνονται συμπλοκές σέ «Πιλάλα» Μόρνου, Ὁμέρ Ἐφέντη, Καρδάρα, Κλήματα. Ἀποτέλεσμα: Διαρκὴς ἀπασχόληση καί φθορά τῆς φρουρᾶς (τῆς) Ναυπάκτου μέ τίς ἐπιθετικές πρωτοβουλίες τῶν «Δωριέων» Ἐπαναστατῶν.

Μάιος - Ἰούνιος τοῦ 1821. Ἡ Πρώτη Πολιορκία τῆς Ναυπάκτου ἀπὸ τοὺς Ἐπαναστατημένους Ἕλληνες καί ἡ συμμετοχή καί συμβολή τῶν Δωριέων (Τμημάτων Ἐπαρχιῶν Λιδωρικίου - Μαλανδρίνου)

(20 Μαΐου - 10 Ἰουνίου 1821)

Ἡ Κεντρική διοίκηση τῶν Ἐπαναστατῶν ἀπεφάσισε νά βοηθήσει τή Δυτική Στερεά Ἑλλάδα στήν ἐπαναστατική της πορεία στέλνοντας στήν περιοχὴ ἰσχυρὴ ναυτική μοῖρα ἀνοιχτά τοῦ Μεσολογγίου. Ὁ ναύαρχος Μιαούλης αἰφνιδιαστικά περνάει ἀνάμεσα στά τουρκικά κάστρα Ρίου - Ἀντιρρίου καί φτάνοντας στίς ἀκτές τῆς πεδιάδας, «δέλτα» τοῦ Μόρνου, λίγα μόλις χιλιόμετρα ἀπ' τήν ἀνατολική πύλη τοῦ κάστρου τῆς Ναυπάκτου ἀγκυροβολεῖ. Ἀκολουθεῖ σύσκεψη ναυμάχων καί καπεταναίων «Δωρίδας» - «Ναυπακτίας», ὧσων δέν ἔδιναν μάχες καί μάλιστα κρίσιμες πέρα ἀπὸ τίς παρυφές τῶν ἐπαρχιῶν.

Συμμετέχουν οἱ «Κραβαρίτες» καπεταναῖοι Διαμαντῆς Χορμόβας, Κων/νος Σιαδήμας καί Γεώργιος Πιλάλας καί οἱ «Δωριεῖς» Τριαντάφυλλος Ἀποκορίτης, Βασίλης Μαστραπᾶς, Θεόδωρος Χαλ-

βαντζῆς, Κώστας Μπίτης, Ἰωάννης Μποζινέκης, Γεώργιος Σκαντζῆς, Παπαποστόλης Λυκοχωρίτης.

Ἀποφασίζονται:

1. Πολιορκία τοῦ κάστρου τῆς Ναυπάκτου ἀπό στεριά καί θάλασσα.
2. Κατάληψη τοῦ λόφου «Παλαιοπαναγιᾶς μεταξύ Ναυπάκτου - Ἀντιρρίου, ὥστε ν' ἀποκοποῦν οἱ ἐκεῖ φρουρές.
3. Ἐπίθεση κατά τοῦ Καστελλίου τοῦ Ἀντιρρίου καί
4. Ἐπίθεση τελική κατά Ναυπάκτου.

Ἐνέργειες

α) Τά «Δωρικά» στρατεύματα, τοῦ Καζᾶ Μαλανδρίνου, μ' ἀρχηγούς τους Μποζινέκη, Μπίτη, Σκαντζῆ, καί γενικό ἀρχηγό τόν Θεόδωρο Χαλβαντζῆ, ὑπαρχηγό τόν Ἀποκορίτη, ἀπέκλεισαν τίς εἰσόδους - ἐξόδους τοῦ Κάστρου, ἀπό τήν ἀνατολική του πλευρά - πρὸς τό μέρος τῆς Δωρίδας -, περιοχὴ πού γνῶριζαν καλά, ἐνισχυμένοι μέ λίγα πυρομαχικά, πού ἔφεραν τά καράβια.

β) Οἱ «Ναυπάκτιοι» ἀρχηγοί μέ τά σώματά τους - Χορμόβας, Σιαδήμας, Πιλάλας - κατέλαβαν τά μεταξύ τῶν ὀχυρῶν Ναυπάκτου καί Ἀντιρρίου ὑψώματα καί μέ πυρά καί τμήματα παρενοχλοῦσαν τίς φρουρές, ἀποκόπτοντας τίς μεταξύ τους ἐπικοινωνίες καί τοὺς ἀνεφοδιασμούς.

γ) Ὁ καπετάν Κωνσταντῆς Χορμόβας, μέ τά παλληκάρια του, ἀνέλαβε τήν ἐπίθεση κατά τοῦ Κάστρου τοῦ Ἀντιρρίου, σέ πρῶτο κλιμάκιο.

δ) Τά τμήματα τῆς ἐπαρχίας Λιδωρικίου (Δωρίδα) μέ τοὺς Μαστραπᾶ, Παπαποστόλου καί μέ τή συμμετοχὴ τοῦ ἴδιου ἀρχηγοῦ Τριαντάφυλλου Ἀποκορίτη, ἀφοῦ πέρασαν νύχτα στήν μεταξύ Ναυπάκτου - Ἀντιρρίου περιοχὴ, τάχθηκαν σάν δεύτερο κλιμάκιο μετά τόν Χορμόβα στήν ἐπίθεση κατά τῆς ὀργανωμένης ἀμυντικῆς θέσης τῶν Τούρκων, στό Κάστρο τοῦ Ἀντιρρίου (24/5/1821).

Τῆς 25ης Μαΐου προηγεῖται τῆς ἐπίθεσης κατά Ἀντιρρίου προπαρασκευὴ πυροβολικοῦ. Τήν ἐπομένη, 26η Μαΐου 1821, ἐξορμοῦν τά στρατεύματα κατά τοῦ Κάστρου τοῦ Ἀντιρρίου, πού ὅμως δέν αἰφνιδιάζεται καί ἀμύνεται ἰσχυρά.

Συνέπειες

α) Σκοτώνεται ὁ ἀρχηγός Κωνσταντῆς Χορμόβας καί πολλά παλληκάρια. Τραυματίζεται σοβαρά στό δεξιὸ πόδι ὁ Τριαντάφυλλος Ἀποκορίτης, πού μένει κουτσός στό ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς του, καί πολλά παλληκάρια. Ἡ ἐπιχείρηση «κατάληψη τοῦ Κάστρου τοῦ Ἀντιρρίου» ἀποτυγχάνει, τή στιγμή πού ἐπαναστατεῖ ὁλόκληρη ἡ Δυτική Στερεά (πρῶτος ὁ Δ. Μακρῆς στό Μεσολόγι, 24/5/21).

β) Συνεχίζεται ἡ πολιορκία γιά 15 ἡμέρες ἀκόμα. Στίς 10/6/21 ἐπιχειρεῖται ἡ πυρπόληση τοῦ τουρκικοῦ στόλου πού ναυλοχεῖ στήν Ναύπακτο. Ἀποτυγχάνει ἡ ἀπόπειρα καί μαρτυράει γιά τήν πατρίδα ὁ μπουρλοτιέρης Γεώργιος Παξινός, πού συλλαμβάνεται ἀπό τοὺς Τούρκους.

Ύστερα καί ἀπό αὐτή τήν ἀποτυχία ἡ πολιορκία λύεται κι ἐπαναλαμβάνονται οἱ συμπλοκές μέ τὰ ἐξερχόμενα τουρκικά ἀποσπάσματα.

Παρατήρηση

Πρός ἐπιβεβαίωση τῶν γεγονότων, στό τέλος τῆς εἰσήγησης, ἐπισυνάπτονται πιστ(οποιητ)ικά ἀγωνιστῶν 1821, ὅπου ἀναφέρονται καί ἐπισημοποιοῦνται τὰ γεγονότα αὐτά.

1822. Δεύτερο ἔτος τοῦ πολέμου

1. Τά στρατεύματα Λιδωρικίου - Μαλανδρινίου συμμετέχουν στήν Τρίτη κατά σειρά μάχη στόν «Ἄετό» (26 Μαρτίου 1822).
2. Ἡ φρουρά Ναυπάκτου, ἐνισχυσμένη ἀπό τήν στρατιά τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη, ἐπιχειρεῖ ἔξοδο καί διεισδύει στή «Δωρίδα». Ἀνατροπή τῶν ἀμυνομένων στά πρόθυρα τοῦ Κάστρου καί διάσπαση τῆς ἀμυντικῆς του γραμμῆς «Ὁμέρ Ἐφέντη - Σουλαίων» καί διάνοιξη τοῦ δρόμου πρὸς Λιδωρίκι - Μαλανδρίνο - Σάλωνα.

Κατά τόν Ἰούνιο τοῦ 1822 γίνονται φονικές μάχες στήν εὐρύτερη περιοχή τῆς Ναυπάκτου. Ἐπιτίθενται οἱ πολλαπλάσιοι Τούρκοι τῆς Ναυπάκτου κατά τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων τῆς πρώτης πολιορκίας (Καραμεσίνη, Κουτρούκη, Μποζινέκη, Σκαντζῆ, Γκανιάτσο, Τσιόλκα, Μαστραπᾶ, Χαλβαντζῆ), πού μάχονται κάτω ἀπ' τὴν ὁδηγίαν τοῦ πληγωμένου Τριαντάφυλλου Ἀποκορίτη.

Οἱ μάχες πολύνεκρες. Τελικά οἱ Τοῦρκοι δέν περνᾶνε καί ξανακλείνονται στή Ναύπακτο. Τά τμήματα τοῦ Ἀποκορίτη πλησιάζουν καί πάλι τίς δυτικές παρυφές τοῦ κάστρου καί «παίζουν τόν ἐχθρό, ὅπως ἡ γάτα μέ τό ποντίκι...».

Στή συνέχεια ἀρχίζει ἡ πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου (25 Ὀκτωβρίου - 31 Δεκεμβρίου 1822). Οἱ δυνάμεις τῆς «Δωρίδας» διασπῶνται: Τά τμήματα ἐπαφῆς μέ τήν Τουρκική φρουρά Ναυπάκτου ἐνεργοῦν παρενοχλήσεις καί ἀσφυκτικότερο ἀποκλεισμό τῶν ἀνατολικῶν ἐξόδων τοῦ ὄχυροῦ, ἐνῶ ἄλλα τμήματα μέ τό γενικό ἀρχηγό Σκαλτσοδήμο, μάχονται στό Μεσολόγγι. Ἡ συμβολή τῆς «Δωρίδας» καί αὕτη τήν περίοδο εἶναι προφανής.

Στό κεφάλαιο «Γνωστοί πεσόντες» τοῦ βιβλίου τοῦ Ε. Ν. Σταθόπουλου «Ἡ Φωκίδα τῆς Ἐπανάστασης», Ἀθήνα 1994 καί στή σελίδα 311, διαβάζουμε τό ἐξῆς συγκινητικό: «αὕξ. ἀριθμ. 170. Λιακόπουλος ἡ Λιακοδημήτρης Κωνσταντέλλος - ἀπό Ξυλογαϊδάρα. Ἐπесе παρά τήν θύραν τοῦ φρουρίου τῆς Ναυπάκτου κατά τό 1822. Α' τόμ., φάκελλος στό Κ. (κυτίο) ὁ (Α. Α' 952)».

1823. Τρίτο ἔτος. Ἔτος Σκαλτσοδήμου - Σιαφάκα

Ὁ ἀρχηγός τῶν «Δωριέων» μάχεται στήν ἀνατολική Στερεά, ἀλλά «συμμετέχει στό πολεμικό συμβούλιο» στό Μεσολόγγι καί ὑπερασπίζεται τόν Καραϊσκάκη, ἀπό τοὺς ἐναντίον του διαβολές. Ὁ Σιαφάκας μέ τοὺς «Κραβαρίτες» Ναυπάκτιους, ἀλλά καί μαχητές ἀπ' τήν «Δωρίδα», ματώνει τόν Σκόντρα Πασᾶ, πού ἐπιχειρεῖ εἴσοδο στή Ναύπακτο ἀπό βορρᾶ.

Ἀποφασιστικές οἱ μάχες στήν «Παπαδιά» Ναυπακτίας καί τῆ Βαρνάκοβα «Δωρίδας». Οἱ ἀψιμαχίες στά πρόθυρα τῆς Ναυπάκτου συνεχίζονται.

1824. Τέταρτο ἔτος τοῦ πολέμου. Γεγονότα

1. Σκαλτσοδήμος καί Σιαφάκας (Δωριεῖς καί Ναυπάκτιοι) δίνουν σκληρή ἀλλά νικηφόρα μάχη στή Μουσουνίτσα (23 Ἀπριλίου 1824).
2. Μάχη καί νίκη στήν Ἀμπλιανη

Μάχονται μέ τήν Τουρκική Φρουρά τοῦ Κάστρου, πού βγαίνει ἀπ' τό κάστρο. Δίνονται αἱματηρές μάχες στά περάσματα τοῦ Μόρνου καί στά ὑψώματα Ὁμέρ Ἐφέντη. Πρόκειται γιά τήν μεγαλύτερη μάχη τῶν «πεδινῶν Δωριέων» μέ τήν φρουρά τῆς Ναυπά-

κτου, πού εἶχε γίνει μέχρι τότε. Πολλές οἱ ἀπώλειες καί ἀπ' τῆς δύο πλευρές, ἀρχηγός τῶν «Δωριέων» ὁ Τριαντάφυλλος Ἀποκορίτης.

1825. Πέμπτο ἔτος τοῦ πολέμου

Ἐπεμβαίνουν οἱ Αἰγύπτιοι Ἱμπραήμ καί Κιουταχῆς σημειώνουν ἐπιτυχίες καί ἡ τύχη χαμογελάει στούς ἐχθρούς.

Γεγονότα:

1. Μάχες Σιαφάκα στήν «Παπαδιά».
2. Εἰσβολή Κιουταχῆδων, ἀπό Κράβαρα στήν ὄρεινὴ Δωρίδα. Μάχες σέ Λευκαδίτη καί κάψιμο Λιδωρικίου (Μάιος).
3. Ἐξοδος ἀπ' τό Κάστρο τῆς Ναυπάκτου μεγάλων τουρκικῶν δυνάμεων. Μάχες σέ Μόρνο - Σουλαίου - Κλήμα - Σεργούλα. Νίκες Τούρκων τῆς Ναυπάκτου (17.6.1825).
4. Τόν Αὐγούστο, νέες μάχες Σιαφάκα στήν «Παπαδιά». Οἱ Τοῦρκοι φτάνουν στό Μαλανδρίνο καί τῇ Βιτρινίτσα καί καίνε τὰ ἐπαναστατικά κέντρα τῆς «Δωρίδας».
5. Στά «Πέντε Ὅρια» συντρίβεται τό τμήμα Σκαλτσοδήμου καί χάνονται 160 «Δωριεῖς» πολεμιστές.
6. Ὁ Σιαφάκας ἀνακηρύσσεται «Στρατηγός Βενέτικου».
7. Τά τμήματα Ἀποκορίτη ὁργανώνονται σέ μικροομάδες ἐνεδρεύουν καί παρενοχλοῦν τόν ἐχθρό.

1826. Ἐκτο ἔτος τοῦ πολέμου. Ἡ ὥρα τοῦ πολέμου. Ἡ ὥρα τῆς Δωρίδας

Γεγονότα:

1. Τό Μεσολόγγι κινδυνεύει. Ἀποφασίζεται τμήματα «Δωριέων» μαχητῶν νά ἐνισχύσουν τοὺς ἀμυνόμενους «Ἐλευθέρους Πολιροκημένους» ἀρχηγός ὁ Ἀποκορίτης, πού ἀπό τό καλοκαίρι τοῦ 1825 μαχόταν στήν περιοχὴ τῆς ἱερῆς πόλης (σπουδαία ἡ συμμετοχὴ του στὶς μάχες Πατροχωρίου - 30 Ἰουλίου 1825).
Ὁ Ἀποκορίτης, ὁ κουτσός ἀλλὰ γενναῖος ἀρχηγός 200 «Δωριέων» μαχητῶν, διασπάσει αἰφνιδιαστικά τόν τουρκικὸ κλοιὸ καί μπαίνει στό Μεσολόγγι στὶς 18 Ἰανουαρίου 1826. Μάχονται καί διασώζονται κατὰ τὴν ἔξοδο ἀρκετοὶ καί ὁ ἀρχηγός του Ἀποκορίτης. Ὁ ὑπαρχηγός τοῦ Σκαλτσοδήμου Καλύβας διασώζεται σοβαρά τραυματισμένος.
2. Οἱ Τοῦρκοι τῆς Ναυπάκτου, θεωρῶντας ἀφύλακτη τὴ «Δω-

ρίδα», ἐπιχειροῦν τῇ νύκτα τῆς 29ης Ἰανουαρίου ὁμαδική ἐπιθετική ἐνέργεια. Βρίσκουν ὅμως μπροστά τους τόν ἀρχηγό Σκαλτσοδήμο, πού τοὺς ἀνακόπτει, ὕστερα ἀπὸ διήμερη φονική μάχη. Ἡ προσφορά τῆς «Δωρίδας» σ' αὐτὴ τὴν κρίσιμη περίοδο, στὸν ἀγῶνα ματαίωσης τῶν πολεμικῶν σχεδίων τῆς Τουρκικῆς φρουρᾶς τῆς Ναυπάκτου, ἦταν πράγματι σημαντική.

Ἀξίζει νὰ παρατεθεῖ ἐδῶ, ἀπόσπασμα ἐγγράφου τοῦ Σκαλτσοδήμου, πρὸς τὴν κυβέρνηση, γι' αὐτόν ἀκριβῶς τὸν ἀγῶνα:

«Σεβαστὴ Διοίκησις.

Ἀναφέρω διὰ τῆς παρούσης μου, ὅτι ἐν σῶμα ἐχθρικόν συνιστάμενον πέντε χιλιάδες ἐχθροὺς σχεδόν, ἔχον ὁδηγόν τόν Κεχαγιαμπην, τόν Κιουταχῆ, Μουσταμπεγην, καὶ τόν Κένταγαν Ἀνατολίτην, ἐλθόντες εἰς Ναύπακτον τὴν 20ην τοῦ λήξαντος αἰφνιδίως νύκτα, μιά ὥρα πρὶν φέξει ἐπέπεσεν εἰς τό κατὰ τὴν Ναύπακτον στρατοπεδευμένον Σῶμα μου. Οἱ στρατιῶτες τοὺς ἀντεστάθηκαν γενναίως καὶ εὐθύς ἡ μάχη ἄρχισεν ἐκατέρωθεν πεισματώδης καὶ ἐπληγώθησαν πολλοὶ ἐχθροί, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπτά ἐπῆραν οἱ ἐδικοὶ μας, ἔπιασαν καὶ ἓναν ζωντανό, ὅστις εἶναι Γιανίτζαρης καὶ τοπιτζῆς τοῦ Σουλτάνου. Ἐπῆραν πέντε ἄλογα. Ἀπὸ τοὺς ἐδικούς μας τρεῖς ἐφονεύθησαν καὶ εἰς ἐπληγώθη. Ἐπῆραν δέ καὶ οἱ ἐχθροὶ γυναῖκας, παιδιὰ καὶ πολλὰ πρόβατα καὶ τὴν νύχτα ἐκείνην ἐκοιμήθησαν ἐς Μεραφέντη.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἦλθαν κατ' ἐπάνω τῶν ἐδικῶν μας οἱ ἐχθροί, ἀλλ' ὄντες προπαρασκευασμένοι οἱ ἐδικοὶ μας ἀπέκρουσαν ἀνδρείως ἄρχισαν αὐθις Δευτέρα μάχη καὶ ἐβάσταξεν ὁκτῶ ὥρας. Ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν ἀπὸ μὲν τοὺς ἐχθροὺς περισσοί, ἐξ ὧν ἐκδυσαν οἱ ἐδικοὶ μας, ἔπιασαν καὶ ἓνα ζωντανό ἀράπην, ἀπὸ δέ τοὺς ἰδικούς μας ἐφονεύθησαν δύο καὶ εἰς ἐπληγώθη, οἱ δέ ἐχθροὶ μέ καταισχύνην ἐφυγον. Οἱ ζωντανοί, τοὺς ὁποίους στέλλομεν πρὸς τὴν σεβαστὴν Διοίκησιν ἐπίτηδες διὰ περισσοτέραν πληροφορίαν αὐτῆς, μᾶς ὁμολόγησαν ὅτι οἱ Τοῦρκοι αὐτοὶ ἐδιορίσθησαν παρὰ τοῦ Ἰμπραήμ Πασᾶ καὶ Κιουταχῆ, νὰ περάσουν εἰς Σάλωνα. Εἶχον μαζί τους δύο κανόνια μικρά καὶ ἄλλας ἐτοιμασίας. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐκτυπήθησαν δύο φορές καὶ εἰς τὰ δύο αὐτάς μάχας, δέν ἡδυνήθησαν νὰ ταράξουν τοὺς στρατιῶτας ἀπὸ τὰ πόστα των, ἀλλὰ ἐφο-

νεύθησαν καί ἐπληγώθησαν πολλοί, ὥστε ἀκριβὰ ἡγόρασαν τό αἶμα των ὅσα ἀπό τήν αἰφνίδιαν ὀρμήν των ἔλαβαν ἀπό τῶν Ἑλλήνων, ἐπέστρεψαν εἰς Ναύπακτον...

Τῇ 6 Φεβρουαρίου 1826 Μένω μέ ὄλον τό βαθύτατον σέβας
Παλιοξάρι Ὁ εὐπειθῶς τῶν διαταγῶν σας
Δῆμος Σκαλτσᾶς...»

Ὡστε, τόν Ἰανουάριο τοῦ 1826 ἔξω ἀπό τό Κάστρο τῆς Ναυπάκτου καί στίς παρυφές του (Ὁμέρ Ἐφέντη) μαχόταν ἀποτελεσματικά ὁ ἴδιος ὁ στρατηγός τῶν «Δωριέων» Σκαλτσοδήμος. Στά ἀρχεῖα τοῦ Κράτους ὑπάρχουν οἱ ἀτομικοὶ φάκελοι τῶν πεσόντων «Δωριέων» ἔξω ἀπό τήν Ναύπακτο καί στό Μαραφέντ'...

Μετά τήν πτώση τοῦ Μεσολογγίου (10 Ἀπριλίου 1826), τά στρατεύματα τοῦ Κιουταχῆ, ἀνενόχλητα πλημμυρίζουν τή Ναύπακτο. Ἡ «Δωρίδα» – Ἐπαρχίες Λιδωρικίου - Μαλανδρινου -, γίνονται θέατρα ἐπιχειρήσεων, ἀμυνομένων τῶν Ἑλλήνων στίς γραμμές Βαρνάκοβας, Τρικόρφου, Γκιώνας, σέ μιὰ ἀπέλπιδα προσπάθεια ἀποκοπῆς τῆς πορείας τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τήν Ἀθήνα.

Μέ βάση ἐξόρμησης τή Ναύπακτο, ὁ Κιουταχῆς πολιορκεῖ τή Βαρνάκοβα, πού τήν ὑπερασπίζουν μαχητές τοῦ Μεσολογγίου (Σιαφάκας, Φραγκίστας, Καλύβας) καί τά συμπτυχθέντα τμήματα Σκαλτσοδήμου.

Τό Μοναστήρι τῆς Βαρνάκοβας γίνεται ὀλοκαύτωμα στίς 26 Μαΐου 1826 καί οἱ Τοῦρκοι περνᾶνε... Ὁ ἐπόμενος Αὐγουστος ἦταν γιά τή «Δωρίδα» ὅτι ἐκεῖνος τοῦ 1922 γιά τή Σμύρνη. Ἀλλά οἱ Ἕλληνες δέν εἶχαν πεῖ τήν τελευταία τους λέξη. Κατά τό Δεκέμβριο μῆνα ἐμφανίζονται στήν περιοχή οἱ μαχητές τοῦ Μεσολογγίου Γαρδικιώτης, Γρίβας καί Χριστόδουλος Πέτρος μέ τόν ἀρχηγό Καραϊσκάκη.

Συντάσσονται καί οἱ «Δωριεῖς. Βασίλης Μαστραπᾶς, Γεωργούλας, Λυκοχωρίτης, Μποζινέκης, Κουτρούκης καί ἄλλοι. Κυνηγᾶνε τίς τουρκικές μονάδες σ' ὅλη τήν ὑπαιθρο χώρα. Σκοπός τους νά τούς μαντρώσουν καί πάλι στό κάστρο τοῦ Ἐπαχτου.

Δίνονται πολλές καί φονικότατες μάχες στά Κλήματα κι ἀκόμα ἀπ' ἔξω ἀπ' τό κάστρο τῆς Ναυπάκτου, ὅπου τελικά οἱ καταπτοημένοι Τοῦρκοι κλείνονται στό κάστρο. Χαρακτηριστικό τῆς σκληρότητας αὐτῶν τῶν μαχῶν εἶναι ἡ εἰκόνα πού μᾶς δίνει στ' ἀπομνημονεύματά του ὁ Μακρυγιάννης γράφοντας: «Ὁ Καραϊσκάκης, ἀπ'

τίς μάχες στά Κλήματα κι ἀπ' ἔξω ἀπ' τόν Ἑπαχτο ἔστυβε τό πουκάμισό του καί κίναγε τό αἷμα...».

Στά Γ.Α.Κ. ὑπάρχουν ἔγγραφα στοιχεῖα αὐτῶν τῶν μαχῶν καί τῆς προσφορᾶς σέ αἷμα παλληκαριῶν τῶν Ἑπαρχιῶν Λιδωρικίου - Μαλανδρινίου.

1827. Ἑβδομο ἔτος τοῦ πολέμου

Ἐκλείπουν οἱ ἀρχηγοί Σκαλτσοδήμος, Καλύβας, Χαλβαντζῆς. Ἐκλέγεται γενικός καπετάνιος ὁ Ἀνδρῆτσος Σιαφάκας.

Μετά τήν πτώση τῶν Ἀθηνῶν, οἱ Τοῦρκοι ἀναθαρρύσαντες βγαίνουν ἀπό τό κάστρο καί πλημμυρίζουν Ναυπακτία καί Δωρίδα. Δίδονται μάχες ἀπό βουνό σέ βουνό, ἀπό «Παπαδιά» καί Βαρνάκοβα, μέχρι Γραμμένη Ὁξιά. Τόν πρῶτο λόγο ἔχουν οἱ ἐχθροί. Ὁ Σιαφάκας δολοφονεῖται ἀπό πράκτορες τοῦ ἐχθροῦ καί ἡ περιοχή εἶναι σέ ἀπόγνωση.

1828. Ὁγδοο ἔτος τοῦ πολέμου

Ἡ Κυβέρνηση ἀποφασίζει νά ἐλευθερώσει καί πάλι «Ναυπακτία» - «Δωρίδα» καί ἀναθέτει τό ἐγχείρημα στόν Κίτσο Τζαβέλλα. Τά Τροιζόνια ὀρίζονται τόπος συγκέντρωσης ἐξόρμησης. Ὁ Τζαβέλλας μαζεύει στρατεύματα. Οἱ ντόπιοι «Δωριεῖς» ὀργανώνονται σέ τέσσερις τοῦς Παπαποστόλη, Λυκοχωρίτη, Πιστιόλη, Σιαφάκα, Γιάννη Πιπερίγκο, Γ. Τόλια, Κ. Ταράτζα. Ἀκολουθοῦν μάχες ἀπό λόφο σέ βουνό. Τροιζόνια, Λιδωρίκι, Μαλανδρίνο, Λευκαδίτι, Γραμμένη Ὁξιά, Κουτσουνό, Μαραζιά, Βαρνάκοβα, Κόκα, Κλεπά, Τέρνοβα, Ἀμπλιανη, Ἀβόρανη, Λομποτινά. Οἱ Τοῦρκοι ἐκδιώκονται ἀπ' τήν ὑπαιθρο χώρα ὕστερα ἀπό πολλές θυσίες, καί οἱ περιλοιπόμενοι ὡς δύο χιλιάδες ξανακλείνονται στό κάστρο τῆς Ναυπάκτου, ὅπου καί τοῦς πολιορκοῦν τά Ἑλληνικά στρατεύματα. Εἶναι ἡ δεύτερη καί τελική πολιορκία τῆς Ναυπάκτου.

1829. Ἐνατο ἔτος τοῦ πολέμου. Οἱ θυσίες γιά τή λευτεριά δέν ἔχουν τέλος

31-1-1829. Οἱ Ἐκατονταρχίες τῶν «Δωριέων», τό Σῶμα τοῦ Βασίλη Μαστραπᾶ μέ «Δωριεῖς» μαχητές βρίσκονται γύρω ἀπό τό κάστρο τῆς Ναυπάκτου καί ἐπιχειροῦν τήν κατάληψή του. Ἀρχηγοί μεγαλύτερων δυνάμεων οἱ: Κίτσος Τζαβέλλας, Β. Μαστραπᾶς. Συμμετέχει τό ἵππικό σῶμα τοῦ Χατζηχρήστου.

25-2-1829. Ὁ Τοποτηρητὴς Αὐγουστῖνος Καποδίστριας ἐποπτεύει τὴν πολιορκία Ναυπάκτου - Ἀντιρρίου.

12-3-1829. Ἀρχίζει ἡ μάχη ἐκπόρθησης τῆς Ναυπάκτου.

11-4-1829. Ὑπογράφουν οἱ ἔγκλειστοι ἀναχωρή.

18-4-1829. Ἡ Ἑλληνικὴ σημαία κυματίζει γιὰ πάντα στὸν Ἴτς-Καλέ τοῦ Ἐπάχτου σημαίνοντας τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνα.

Τὴν Ἐπαύριον τοῦ Ἀγῶνα

1. Ἀπὸ τοὺς καταλόγους ἀπελευθέρωσης καὶ ἀπόδοσης αἰχμαλώτων Ναυπάκτου, ἀλλὰ καὶ διανομῶν, γνωρίζουμε πλῆθος αἰχμαλώτων «Δωριέων», ἀπ' τὴς ἐξόδους τῶν Τούρκων τῆς Ναυπάκτου καὶ τὴς συμπλοκῆς μετὰ τοὺς Ἐπαναστάτες Ἕλληνες στὴ «Δωρικὴ» περιοχὴ.

2. Ἀπ' τοὺς πίνακες «γνωστῶν» πεσόντων, γνωρίζουμε πολλοὺς ποὺ ἔπεσαν σὲ μάχες κατὰ τῆς τουρκικῆς φρουρᾶς Ναυπάκτου ἀλλὰ καὶ Ἀντιρρίου.

3. Ἀπὸ τοὺς ἀτομικοὺς φακέλους ἀγωνιστῶν τῶν ἐπαρχιῶν Λιδωρικίου καὶ Μαλανδρίνου (Δωρίδας) (Γ. Ἀρχεῖα Κράτους), μαθαίνουμε τὰ ὀνόματα, ὅσων ἀγωνίστηκαν κατὰ τῶν Τούρκων στὴ Ναύπακτο καὶ τὴν περιοχὴ τους.

Γενικὸ Συμπέρασμα

Ἡ «Δωρίδα» συνέβαλε τὰ μέγιστα στὴ φθορὰ τῆς τουρκικῆς δυνάμεις κατοχῆς τῆς Ναυπάκτου καὶ τῆς περιοχῆς της καὶ στὴν τελικὴ τους ἀπελευθέρωση.

Η ΜΑΝΑ ΜΑΣ Η ΡΟΥΜΕΛΗ*

Τοῦ Ζάχου Ξηροτύρη

Κυρίες καί Κύριοι, ἀξιοσέβαστοι οἱ πάντες.

Ἡ σημερινή ὁμιλία μου εἶναι μικρή, τήν ὁποία προτίμησα, «ἀντί τό πᾶν ἐκλείπειν, τό κατὰ δύναμιν εἰσηνεγκεῖν».

Ἄν ἡ ὁμιλία εἶναι μικρή, ὁ τίτλος της εἶναι μέγας, ἀφοῦ ἀναφέρεται σέ ὅλη μας τή Ρούμελη, τή γενέτειρά μας.

Γιά μένα ὁ ἥλιος δύει καί δύει φυσιολογικά. Νιώθω κατὰ βάθος τό δεινό γήρας, νιώθω ὅτι πορεύομαι στό ἐσπέρας, ἀλλά παρ' ὅλα αὐτά ἐλπίδες ἀνέσπερες ἐστιάζουν ἐντός μου, ἐλπίδες πού πεθαίνουν, ἀλλά ὡς γνωστόν οἱ μνήμες καί οἱ ἐλπίδες πεθαίνουν μετά θάνατον. Καί ἡ ἐλπίδα καί ὁ δεξιός βραχίονας τοῦ γήρατος. Μέ αὐτή τή μνήμη, μέ αὐτή τήν ἐλπίδα, μέ αὐτή τή σημερινή ἐκδήλωση, μέ τά τυχόν ἀποθέματα τῆς ψυχῆς μου, θά συνεχίσω, ὅσο μπορῶ, νά ὑπηρετῶ τή γενέτειρά μας Ρούμελη, τόν θεματοφύλακα τῆς παράδοσης, πού διαδέχεται τό χθές, οἰκοδομεῖ τό παρόν καί δημιουργεῖ τό μέλλον.

Γιά ὅλα αὐτά νοιώθω σήμερα ἓνα εὐλαβικό προσκύνημα στή μάνα μας τή Ρούμελη. Ἐνα νοερό προσκύνημα, ἀπ' ὅλους ἐμᾶς πού λαχταρᾶμε τό χωριό μας, τή γενέθλια γῆ μας, πού γεννηθήκαμε, ζήσαμε τίς χαρές του καί σήμερα χάνεται καί τό θρηνοῦμε.

Εἶναι προσκύνημα ὅλων μας γιά τή μάνα γῆ, πού τήν ἔχουμε στό νοῦ καί στήν καρδιά μας. Γιά τό χωριό πού ὁ Φῶτης Κόντογλου λέει: «ἄν χάσουμε τό χωριό, χάνουμε τήν Ἑλλάδα μας».

Τό χωριό, ἡ Ρούμελη ὅλη, εἶναι ἀπό Θεοῦ ἓνας φτωχός βραχосωρός, ἀλλά ἔνδοξος. Καί τό φτωχό αὐτόν τόπο ὁ Δημιουργός, σάν δέν τόν ἔκαμε γόνιμο, τόν ἔκαμε ἔνδοξο.

Ἡ Ρούμελη τόν ἔσπειρε μέ παλληκαριῶν κουφάρια. Τόν προίκισε μέ πολλές ἀρετές, τόν προίκισε μέσα σέ ὅλα καί μέ ἀρετές πρωτόγνωρες γιά τόν ἄλλο κόσμο: τή φιλία, τή φιλοξενία, τή λεβε-

* Πρόκειται γιά τήν ὁμιλία τοῦ Ζάχου Ξηροτύρη στό ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΟ ΛΑΜΙΑΣ στίς 12-9-2004.

ντιά, τήν παλικαριά, τή φιλοτιμία, τήν ἀνθρωπιά, τόν ἀπαράμιλλο ψυχικό της κόσμος.

Ἡ φιλία εἶναι μιὰ θεϊκή ἀρετή. Μᾶς τή δώρισε ὁ μυθικός «Φίλιος Ζεὺς» καί ἐμεῖς τή κάναμε ἀδελφοποίηση, ἰσότιμη μέ τή φυσική ἀδελφότητα καί τήν κάναμε ἀρμό τῆς ἀρμονικῆς οἰκογενειακῆς καί κοινωνικῆς ζωῆς μας.

Τό ἴδιο καί μέ τήν ἀδελφή της ἀρετή, τή φιλοξενία, στήν ὁποία λιτανεύουμε ἀπό τήν ἐποχή τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου, μέ πρωτόθεο τό Δίο, τόν «Ξένιο Δία», τό Θεό τῆς φιλοξενίας.

Αὐτήν τήν ἀρετή, τή σέρνουμε μέσα μας ἀπό ἑκείνη τήν ἐποχή, καί ὅταν οἱ θεοί τοῦ Ὀλύμπου ἔπαψαν νά ζοῦν, τήν παρέλαβε ἡ παράδοση, τή διαιώνίζει καί θά διαιώνίζεται, ὅσο ὑπάρχουν Ἕλληνες.

Εἶναι ἀρετή ἐλληνική, πού θά πεθάνει μόνο μέ τήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν, γιά τή Ρούμελη τουλάχιστον.

Προίκισε τή Ρούμελη ὁ Δημιουργός μέ τό Ρουμελιώτικο φιλότιμο, τή Ρουμελιώτικη λεβεντιά καί παλικαριά καί ἔκαμε τόν τσολιά, σύμβολο ἐθνικό καί τρόπο τοῦ κάθε ἐπίβουλου ἐχθροῦ. Πάνδημος ὁ συναγερμός γιά λευτεριά, γυναῖκες, ἄνδρες.

Ἡ μάνα στέλνει τό παιδί νά πάει νά γίνει κλέφτης κι ἄς ξέρει ὅτι ὁ χάρος στρατοκοπεῖ: «Κλέφτης, παιδί μου, νά γενεῖς, κλέφτης καί καπετάνιος. Νά ἔχεις ὀλίγο τό ψωμί καί μόλιχο μπαρούτι». Καί τήν εὐχή τῆς μάνας τό κλεφτόπουλο τήν κρατεῖ, σά φυλαχτό, στά κατάβatha τῆς ψυχῆς του.

Μπορεῖ ὅλα αὐτά σήμερα νά μᾶς φαίνονται σάν περασμένα, σάν ὄνειρα, ὄνειρα ὅμως πού μᾶς εὐφραίνουν.

Καί νά τί λέει ὁ Παλαμᾶς γι' αὐτά τά περασμένα, γι' αὐτά τά ὄνειρα: «Τώρα ὄνειρα μ' εὐφραίνετε πιό πολύ ἀπό τότες».

Ἡ Ρούμελη εἶναι ἓνας χώρος γεμᾶτος μνημές, θρύλους καί παραδόσεις. Γιά μᾶς τοὺς Ρουμελιώτες, ὅπου κι ἂν πᾶμε, ὅπου κι ἂν σταθοῦμε, ἡ Ρούμελη εἶναι ἡ νοσταλγία «τῆς Ἰθάκης μας». Εἶναι ἡ γεννήτρια τῶν ἡρώων καί μαρτύρων.

Ὁ χώρος καί τό ὄνομα Ρούμελη χάνεται στά βάθη τῆς ἱστορίας μέ πρῶτους κατοίκους τοὺς Πελασγούς, ἔχει βαθειές τίς ρίζες της.

Ἕνας λαός ἡρωϊκός, μέ πλούσιο τό πατριωτικό συναίσθημα, γεννημένος σέ φτωχή καί βουνοδίαιτη χώρα, πού στάθηκε ὅμως θεματοφύλακας τῆς παραδοσιακῆς του κληρονομιάς. Πρῶτη στό τραγούδι τῆς λευτεριάς, πρῶτη στό χορό τῆς λεβεντιάς καί πρῶτη στό χορό τοῦ ἡρωϊκοῦ θανάτου.

Λέμε **Ρούμελη** καί τ' ὄνομά της τό κρατοῦμε σά φυλαχτό στά κατὰβαθρα τῆς ψυχῆς μας.

Ἀπό γεννησιμιοῦ τους, οἱ Ρουμελιῶτες, γεννημένοι ἀπό ἡρωϊκή μάνα, τῇ μάνα Ρούμελη, στάθηκαν στή διαδρομὴ τῶν αἰώνων πιστοὶ συνεχιστὲς τῆς ἡρωϊκῆς παράδοσης, τῆς ἀγωνιστικῆς ιδέας καί τῆς λευτεριᾶς, πιστοὶ στίς ἐλληνικὲς παρακαταθῆκες καί στήν ἱστορία τῆς φυλῆς μας.

Ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς, στό τραγούδι του «Ἀπὸ τίς πατρίδες», γιὰ κάθε διαμέρισμα τῆς χώρας, ἔχει τὸν καλὸ του λόγο. Γιὰ τῇ Τούμελη πρωταρχίζει καί λέει τὸν καλὸ του λόγο, τὸν πρῶτο του στίχο: «Ἡ Ρούμελη εἶναι μιά κορώννα ἀπὸ ρουμπίνι».

Ἄν τό Εὐαγγέλιο εἶναι ἡ Βίβλος τοῦ Θεοῦ, τό Δημοτικὸ τραγούδι, λέει ὁ Θεμ. Ἀθανασιάδης - Νόβας, εἶναι ἡ βίβλος τοῦ λαοῦ καί ἰδιαίτερα τῆς Ρούμελης. Εἶναι κι αὐτό τραγούδι, μὰ γιὰ τῇ Ρωμιοσύνη καί τό Ρουμελιώτη, ἦταν καί ὄπλο ψυχικό, πού θέρμαινε τὴν ψυχὴ του καί ἦταν ἐφαλτήριο τῆς λευτεριᾶς, μέ τὰ ἄπειρα ἡρωϊκά τραγούδια, τὰ τραγούδια τῆς λεβεντιᾶς καί παλικαριᾶς.

Αὐτὴ τῇ Ρούμελη, **αὐτὴ** τὴν ἄγωνα, μὰ ἔνδοξη γῇ τῶν πατέρων μας, τραγούδησε ὁ Γιώργος Ἀθάνας λέγοντας: «Καθιερωμένη εἶναι ἡ πτωχὴ καί ἄγωνα ἱερὴ ἐκεῖνη γῇ τῶν πατέρων μας, γιὰ νά γίνεται ὁ στίβος τῆς Λευτεριᾶς, ὁ στίβος τῆς ἄνισης πάλης τοῦ ὀλίγου ἐναντίον τοῦ πολλοῦ, τοῦ μικροῦ ἐναντίον τοῦ μεγάλου.

Ὁ στίβος τοῦ ὑπέρτατου ἀγῶνα τῆς ἀόρατης ψυχικῆς δύναμης ἐναντίον τῆς ὁρατῆς ὕλικῆς παντοδυναμίας.

Ἕνας καθαγιασμένος, ἄχραντος, ἀμόλυντος, ἀβεβήλωτος στίβος, ὅπου τό λίγο ὑπερισχύει στό πολύ, ὅπου τό ἥθος νικᾷ τό πλῆθος, ὅπου τό ὕψος συντρίβει τό ξίφος».

Αὐτὴ εἶναι ἡ Ρούμελη μέ τοὺς Ρουμελιῶτες της.

Ξεχωρίζει ὁ Ρουμελιώτης γιὰ τὴν ἄδολη περηφάνια του, τῇ λεβεντιᾷ του τῇ ντυμένη μέ τὴν πορφύρα τῆς λιτότητας καί τῆς σεμνότητος, πού σφυρηλατεῖ ὕψος καί ἥθος γνήσια Ἑλληνικό. Μιά φυσιογνωμία ἀπροσποίητη, ντόμπρα, πού τὸν κάνει νά διακρίνεται γιὰ τὸν αὐθορμητισμὸ καί τὴν ἀγνότητα τοῦ χαρακτῆρα του.

Ἡ εὐθύτητα τοῦ Ρουμελιώτικου χαρακτῆρα εἶναι ἔθιμο, εἶναι παράδοση, εἶναι νόμος, νόμος ἀτόφιος καί χωρὶς ἀτραπούς.

Ἡ εἰλικρίνειά του, ἡ συμπόνοια, ἡ φιλία, ἡ φιλοξενία καί ἄλλα πολλὰ ρουμελιώτικα γνωρίσματα, συνθέτουν μιά πραγματικότητα

καί ἓνα θρῦλο. Σωστή σχολή ἀρετῆς ἡ Ρούμελη, συνδεδεμένη μέ μορφές μεγάλων διαστάσεων, μέ ἀγωνιστικές φυσιογνωμίες τοῦ κάθε ἐθνικοῦ ἀγῶνα, τῆς κάθε ἐποποιΐας.

Ἐκεῖ, ἡ Ἐθνική ἀρετή καί ἡ φιλοπατρία φωλιάζουν καί ἡ ἐλευθερία, ἐκεῖ, βρίσκει τήν κατοικία της, ἐστία πού κράτησε ἄσβεστη τή φλόγα τῆς πίστεως, τό πάθος τῆς ἐλευθερίας καί τό φόρο τῆς θυσίας καί γίνεται πάντα ἑπαλξη ἐθνική.

Ὅπου κι ἄν πᾶμε, ὅπου κι ἄν βρεθοῦμε, ζεῖ ἀτόφια ἡ Ρούμελη μέσ' στήν ψυχή μας. Ξαναγυρίζουμε νοερά, ταπεινοί στρατοκόποι καί εὐλαβεῖς προσκυνητές, στή φάτνη τῆς γέννησής μας. Ἀνακατεύοντας οἱ θύμησης καί τί νά πρωτοθυμηθεῖς.

Κι ἄν ἀκόμα προφέρουμε τό ὄνομά της, «ΡΟΥΜΕΛΗ», ἀναγαλλιάζει ἡ ψυχή μας, ὀρθώνεται τό κουφάρι μας, γίνεται κυπαρίσσι ἀπό περηφάνεια, ἀναδεύεται ἡ ψυχή μας καί τό στόμα μας αὐθόρμητα ψάλλει καί τραγουδάει τόν αἶνο τῆς Ρούμελης.

Ὁ Ρουμελιώτης εἶναι προικισμένος μέ πολλές καί δυσεύρετες χάρες καί χαρίσματα, ὅπως ὁ φιλοτιμία, τό ἐλληνικό φιλότιμο, τό Ρουμελιώτικο φιλότιμο.

Φιλοτιμία εἶναι τό εὐγενές ἐκεῖνο προτέρημα καί κίνητρο πρὸς κάθε ἀγαθὴ πράξη. Ὁ ἔμφυτος συναισθηματισμός καί τό φιλότιμο ἐξουδετερώνουν πολλά ἐλαττώματα.

Τό φιλότιμο ἔμεινε καί λέγεται Ρωμαῖκο φιλότιμο καί εἶναι βίωμα καί παράδοση ἐλληνική. Ἑλληνικό φιλότιμο σημαίνει ἐλληνική ἀξιοπρέπεια καί ἡ Ρούμελη ἀποτελεῖ τήν κορωνίδα αὐτοῦ τοῦ φιλότιμου.

Φιλότιμο καί ἐλευθερία ζυμώθηκαν μαζί στή Ρούμελη καί ἔγιναν ἓνα σῶμα, μιά ψυχή.

Τό φιλότιμο, ὅπως καί ἡ λεβεντιά, δέν εἶναι ἀσήμαντο φαινόμενο, μιά ιδιορρυθμία, εἶναι προτέρημα, εἶναι ἀρετὴ ἐλληνική.

Ἡ φιλοτιμία εἶναι μιά ἀγνή καί ἀνόθευτη ἀξία, ἐλληνική, πού βγαίνει ἀπό τά φυλλοκάρδια τοῦ Ἑλλήνα, πού μεταφέρεται ἀπό γενιά σέ γενιά, αὐτούσια καί αὐτοδίδακτη, ἀγραφή, προφορική, προγονική κληρονομιά, χωρίς τίτλους, βιβλία καί συγγράμματα σοφῶν, μέ δικό της κώδικα, τό Ρουμελιώτικο Κώδικα. Τόν κώδικα πού καθρεφτίζει τό ἐλληνικό μεγαλεῖο, μέ εὐπρέπεια καί ἀξιοπρέπεια, ἓνα φωτεινό φαινόμενο τῆς Ἱστορίας τοῦ λαοῦ μας καί τῆς κοινωνικῆς του ζωῆς.

Δέν εἶναι μόνο οἱ φυσικές χάρες πού ὁμορφαίνουν τή Ρούμελη,

εἶναι καί ἡ Ἑλληνική φιλοτιμία καί ἡ Ἑλληνική λεβεντιά, οἱ δίδυμες αὐτές ἀδελφές, τό Αὐτοκρατορικό τῆς Ρούμελης χρυσόβουλο.

Τό Ἑλληνικό φιλότιμο καί ἡ Ἑλληνική λεβεντιά εἶναι ιδιότητες μέ ταυτότητα Ἑλληνική. Ἐδῶ γεννήθηκαν καί ἐδῶ ἀνδρώθηκαν, ἄγνωστες σέ πολλούς ἄλλους λαούς. Γιά ἐμᾶς, ὅμως, εἶναι ἡ ἔκφραση τοῦ μύχιου ψυχικοῦ μας ἀνθρωπισμοῦ, τῆς ἠθικῆς περηφάνειας, τῆς καλοσύνης καί ἀνιδιοτέλειας, τῆς φιλαλληλίας, τοῦ αὐθορμητισμοῦ, τῆς πηγαίας προθυμίας καί γενναιοδωρίας, ἀρχές πού ἐνσαρκώνονται στίς δύο αὐτές ιδιότητες, τῆς φιλοτιμίας καί τῆς λεβεντιάς. Εἶναι ἀκόμη ἡ ἐξωτερίκευση τῶν ἐσωτερικῶν μας διαθέσεων καί συναισθημάτων. Εἶναι ὁ δείκτης τῆς συναισθηματικότητας καί κοινωνικότητας τῆς φυλῆς μας, τῆς ψυχικῆς ἀνδρείας καί γενναιότητας, τοῦ ἀνθρωπισμοῦ τοῦ λαοῦ μας.

Τό Ἑλληνικό φιλότιμο καί ἡ Ἑλληνική λεβεντιά, ὅπως καί ἄλλες ἑλληνικές ἀρετές, ὅπως ἡ παλικαριά, ἔχουν δικό τους κώδικα, κληρονομικό καί ἀναλλοίωτο. Ἡ Ἑλληνική φιλοτιμία εἶναι ἦθος, εἶναι ἀρετή, ἀσπίδα κατὰ τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καί δύναμη τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅταν βρίσκεται στίς σωστές της διαστάσεις.

Ἡ φιλοτιμία εἶναι μεγαλοψυχία μέ ἀγνή πρόθεση, πού τῆς ἐπιτρέπει νά συνορεύει μέ τή μεγάλη ἐκείνη ἀρετή, τή μετριοφροσύνη καί τήν εὐγένεια τῆς ψυχῆς καί νά διαχωρίζεται ἀπό τήν ὑπεροψία καί τήν ὑποκρισία. Ὁ φιλότιμος εἶναι ἀξιοπρεπής καί εὐγενής, εἶναι ἀνθρωπιστής καί ἡ ἀνθρωπιά του εἶναι χωρίς ὑπολογισμούς καί ἀντιπαροχές.

Τό Ἑλληνικό φιλότιμο, ἡ ψυχική αὐτή ἐκδήλωση, συνδέεται μέ μιᾶ ἄλλη ἀρετή, τήν ἑλληνική λεβεντιά. Εἶναι δέ ἡ Ἑλληνική λεβεντιά, ὅπως καί τό Ἑλληνικό φιλότιμο, μιᾶ σύνθεση ἦθους καί δύναμης, ἐνός ἦθους ἀόρατου, ἀσύλληπτου, μιᾶ ψυχικῆς λειτουργία μέ βάση τήν ἠθική, πού ἐνεργεῖ καί θαυματουργεῖ, μέ δικούς της ἀπροσδιόριστους νόμους καί κανόνες λειτουργίας, μέ δική της συνταγή καί δική της μυστική σύνθεση.

Ἡ σύνθεση τῆς Ἑλληνικῆς λεβεντιάς εἶναι πολύμορφη καί πολύπλευρη. Δέν εἶναι ἐκδήλωση σωματικῆς δύναμης καί ρώμης, γενναιότητας μόνο, δέν εἶναι ἀνδρεία καί περηφάνεια καί ὠραιότητα μόνο. Εἶναι, βέβαια, καί αὐτά γνωρίσματα καί ιδιότητες τῆς λεβεντιάς καί ὁ λεβέντης διαχέεται ἀπό ὑψηλό πατριωτισμό, ψυχική ἀνδρεία καί γενναιότητα, ἀλλά τόν διακρίνει καί ἡ ἀξιοπρέπεια, ἡ «περί ἑαυτὸν αἰδώς» τῶν ἀρχαίων καί ἡ εὐψυχία.

Ἡ σωματική λεβεντιά τῶν παλαιῶν διεκρίνετο καί ἀπό τή φορεσιά καί τό παράστημά τους. Μορφές γεροδεμένες μέ μπράτσα ἀλύγιστα καί λεβέντικη κορμοστασιά, σκούφιες ἀτλαζένες, γιλέκα κεντητά, φουστανέλες χασεδένιες μέ σαράντα δίπλες, τσαρούχια τελατίνι μέ φοῦντες σάν λουλουδιασμένο μπουκέτο καί ὅλα τά ἐξαρτήματα πού φοροῦσαν, μαρτυροῦσαν τή σοβαρότητα καί ἐπισημότητα, τήν ἀρχοντιά τοῦ καιροῦ τους καί τοῦ τόπου τους. Ἐκφραση εὔρισκε καί βρίσκει ἡ λεβεντιά καί στούς ἤχους τοῦ Δημοτικοῦ τραγουδιοῦ καί στοῦ ρυθμό τοῦ λαϊκοῦ χοροῦ: «Ἐνας λεβέντης χόρευε σέ μαρμαρένια ἀλώνια».

Ὁ Ἀθάνας, ἕνας κατ' ἐξοχήν ἐρευνητής τῆς ἐλληνικῆς λεβεντιάς, ὅπως καί πολλοί ἄλλοι, πολλὰ ἐπιγραμματικά μᾶς λέει γιά τό λεβέντη καί τήν ἐλληνική λεβεντιά:

«Εἶναι προπαντός μεγαλόψυχος, ἀνιδιοτελής καί καλόκαρδος, ὀλιγαρκῆς καί δίκαιος, λιτός καί γενναιόδωρος, πηγαῖος, αὐθόρμητος καί ἀπροσποίητος. Διακρίνεται γιά τήν ἀπλότητα καί ἀγνότητα τῶν αἰσθημάτων, τό ἦθος καί τήν ἀξιοπρέπεια, τήν προθυμία, τή φιλοτιμία καί φιλαλληλία».

Ξεχωρίζει ἀκόμα ὁ λεβέντης γιά τή φιλοξενία καί τή μεγάλη εὐαισθησία, τά στοργικά του καί φιλόανθρωπα αἰσθήματα, χωρίς οἴηση, ψευδοευγένεια καί ὑποκρισία, ἔτσι πού ἡ λεβεντιά καταλήγει νά εἶναι μιὰ ἀγνή ἀρετή καί ἐλληνική ἀξία. Ὅλα αὐτά καί ἄλλα συνθέτουν ἕνα κρᾶμα, μιὰ κατάσταση καί μιὰ ἀνθρωπιά πού λέγεται λεβεντιά, μιὰ ἀξία πού βγαίνει ἀπό τά φυλλοκάρδια τοῦ Ἑλλήνα καί ἔχει γίνει βίωμα τῆς ζωῆς μας.

Καί πόσο δέν ἔχει ἐκτιμηθεῖ καί ὑμνηθεῖ αὐτή ἡ ἐλληνική λεβεντιά!!!

Τήν ἄρπαξε ἡ δημοτική μουσα καί τήν ἔκανε δημοτικό τραγούδι καί ἐθνικό χορό. Τήν ἀγκάλιασε ὁ ποιητής καί τήν ἔκαμε ποίημα καί τραγούδι καί ὁ λαός βίωμα. Αὐτό τό πηγαῖο συναίσθημα τῆς λεβεντιάς καί τῆς φιλοτιμίας, πού ἀναδύονται σάν δίδυμα ἀπό τά κατὰβαθα τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς, αἰῶνες αἰώνων ὅμοια καί ἀπαράλλαχτα, τά νοιώθει ὁ Ρουμελιώτης, τά αἰσθάνεται νά φωλιάζουν στά μύχια τῆς ψυχῆς του, τά ἔζησε καί τά ζεῖ στίς καθημερινές του ἐκδηλώσεις, τά ἔκαμε βιώματα.

Εἶναι μιὰ προγονική κληρονομιά πού πρέπει νά καλλιεργηθεῖ καί νά διαιωνιστεῖ, γιατί δέν εἶναι ἕνα ἀπλό ἰδίωμα, ἕνα ἀσήμαντο φαινόμενο.

Εἶναι προτέρημα, εἶναι ἀρετὴ ἐλληνική, εἶναι τέλος ἡ ἐλληνική λεβεντιά, τό ἐλληνικό φιλότιμο καί ἡ παλικάριά, διακριτικά ψυχικά γνωρίσματα τῆς φυλῆς μας, ἀναμφισβήτητα καί πανθομολούμενα ἀπ' ὅλους τοὺς λαούς.

Καί ἀνάμεσα σέ ὅλα αὐτά, τό Ρουμελιώτικο φιλότιμο καί ἡ Ρουμελιώτικη λεβεντιά, κατέχουν ξέχωρη θέση: «Στὴ Ρούμελη ἡ λεβεντιά...».

Λεβεντογέννα πῆρε τ' ὄνομα ἡ Ρούμελη καί δέν εἶναι ἐγωισμός, δέν εἶναι τοπικισμός. Εἶναι πανελλήνια ὁμολογία καί ἀναγνώριση, εἶναι ἀλήθεια πού τῇ ζεῖ καί τὴν ἐκφράζει ὁ ἴδιος ὁ λαός ἐν παντί καί πάντοτε.

Ἀλλά καί στὴν ἐκφρασὴ του, στὴν ἐκδήλωσή του ὁ λαός μας εἶναι καί ἐκεῖ ιδιόρρυθμος καί μοναδικός. Ἔχει δικό του τρόπο ἐκφρασης, ιδίως ὅταν πρόκειται γιὰ ἐκδήλωση ὁμαδικῆς χαρᾶς.

Καί αὐτόν τὸν τρόπο τὸν ἔκαμε ἔθιμο πανελλήνιο, αἰῶνες τώρα, καί τὸν ἐκφράζει μέ τὰ «σμπάρα», μέ ντουφεκίδια, τό ὄπλο τῆς λεβεντιάς καί τοῦ ἀγῶνα.

Στὴ Ρούμελη γεννήθηκαν, ἀνδρώθηκαν καί βρῆκαν τό πιό εὐφορο καί τό πιό γόνιμο ἔδαφος καί ἐκεῖ πολιτογραφήθηκαν σάν ξέχωρες ἀρετές τό ἐλληνικό φιλότιμο καί ἡ ἐλληνική λεβεντιά.

Αὐτὴ τῇ λεβεντιά καί τὴν παλικάριά, πού ἦταν ἀχώριστος σύντροφος τοῦ κλέφτη σ' ὅλη του τὴ ζωὴ, δέν τὴν ἀπαρνιέται ὁ κλέφτης, τῇ θέλει μαζί του καί μετὰ θάνατο, ὅπως μᾶς λέει τό τραγούδι τοῦτο:

«Ν' ἀκοῦς ἀχό ἀπ' τὴν κάσα σου, τριγύρω ν' ἀνεβαίνει.

Ν' ἀκοῦς ποδοβολητό, ν' ἀκοῦς νά σειέται ἡ γῆς,

ὥς τὰ τάρταρα, γιὰ σένα, Βλαχογιάννη».

Μ' αὐτές τίς ἀρετές ὀπλισμένος ὁ Ρουμελιώτης τσολιάς ἔγινε σύμβολο ἀρετῆς καί πρόμαχος τῆς ἐλευθερίας.

Ἡ λεβεντιά καί ἡ παλικάριά τοῦ Ρουμελιώτη εἶναι δίδυμες ἀδελφές, γεννημένες ἀπὸ μιά μάνα, τὴ μάνα Ρούμελη.

Τό πνεῦμα τῆς λεβεντιάς καί τῆς παλικάριᾶς στὰ τραγούδια μας εἶναι καθολικό καί ἀπλώνεται σέ ὅλες τίς μορφές τῆς ζωῆς τοῦ κλέφτη, καί αὐτά τὰ τραγούδια τὴν ἀνίσταιναν καί τὴν τροφοδοτοῦσαν.

Δέν εἶναι μόνο ἡρωϊσμός ἡ λεβεντιά καί ἡ παλικάριά, εἶναι αἴσθημα, εἶναι ψυχικό συναίσθημα. Παύει ὁ Ἕλληνας νά εἶναι ρα-

γιάς καί παίρνει τό καυροφύλλι του, ἀνεβαίνει στό βουνό καί ἀναζητάει τή λευτεριά καί τήν ἀξιοπρέπεια τῆς ζωῆς. Στίς γυναῖκες ἀρμόζει ἡ ὀμορφιά, στούς ἄνδρες ἡ λεβεντιά καί αὐτή τή λεβεντιά τήν ἔκαμε ὁ λαός τραγούδι. Ἡ τόλμη, ἡ παλικάριά δέν εἶναι ἄγνοια τοῦ κινδύνου, εἶναι αὐθόρμητο ξέσπασμα, εἶναι ἀνάγκη ἐσωτερική, ἡ ὁποία ἀναδύεται σά λάβα. Ἄς εἶναι ὁ ἐχθρός πολὺς καί ἀνελέητος καί ἄς σέρνει «τσεκούρια στ' ἄλογα, τσεκούρια στά μουλάρια».

Ἀπό τὰ βουνά πού βρίσκεται, λές καί δέν κατεβαίνει ὁ κλέφτης, ἀλλά ἓνας Θεός τιμωρός, ἓνας καταρράχτης ἀπὸ ἀφρισμένη λεβεντιά καί τότε:

«Στό ἔμπα του χίλιους ἔκοψε, στό ἔβγα του δυό χιλιάδες καί στόν καλό τό γυρισμό δέ βρῆκε ἄλλους νά κόψει».

Καί πόσο δέν ἔχει ἐκτιμηθεῖ καί ὑμνηθεῖ αὐτή ἡ ἐλληνική λεβεντιά!!!

Δέν εἶναι μόνο λεβέντης ὁ Ρουμελιώτης, εἶναι καί παλληκάρι. Ρίχνεται μέσα στή φωτιά τοῦ πολέμου ἀλόγιστα, γι' αὐτό καί οἱ ἀρχηγοί Διάκος, Μπότσαρης, Καραϊσκάκης, ἔπесαν στή μάχη, δέ γνώρισαν τό φυσικό θάνατο. Γι' αὐτό καί ἡ λέξη παλληκάρι, εἶναι κι αὐτή πολιτογραφημένη Ρούμελη.

Πῆρε μεγάλη φήμη ἡ Ρούμελη γιά τή λεβεντιά της καί τήν παλικάριά της. Κ' ἡ φήμη, πού τὰ φτερά της πιά γοργά κι ἀπὸ ἄνεμο, ἔτρεξε ὅλη τή χώρα καί ἔκαμε τή Ρούμελη συνώνυμη τῆς λεβεντιάς καί τῆς παλικάριᾶς.

Ἡ παλικάριά τοῦ κλεφταρματωλοῦ δέ βρῆκε τήν ὁμοιά της. Ἡ ἰδέα τοῦ θανάτου δέν τρόμαξε τόν κλέφτη, τοῦ εἶχε γίνει βίωμα καί ἀναμενόμενο. Ὅταν τόν ἐνοιωθε νά ἔρχεται, τόν τραγουδοῦσε, ὄχι ἀπὸ ματαιοδοξία, ἀλλά ἀπὸ μεράκι καί ἀφοβία.

Ἡ λεβεντιά, ἡ παλικάριά, ἡ περηφάνεια, ἡ γενναιοφυχία τοῦ Ρουμελιώτη, δέν ἔχουν ὅρια, εἶναι ἀπροσμέτρητες. Μᾶς τό λέει τό δημοτικό τραγούδι τοῦ λεβέντη καί τοῦ χάρου, ὅταν πολεμοῦσαν στά πέτρινα ἀλώνια καί ἐπαθλο τοῦ νικητῆ ἦταν νά πάρει τή ζωή τοῦ ἄλλου. Καί ἐδῶ, ἐνῶ ὁ λεβέντης, ἂν νικοῦνταν, θά πλήρωνε μέ τή ζωή του, αὐτός δέν τό ἔχε σέ τίποτα νά χαρίσει τή ζωή τοῦ χάρου. Ἡ ἀπόκριση τοῦ παλληκαριοῦ ἦταν αὕτη: «Κι ἂν σέ νικήσω, χάρε μου, πάαινε στό καλό σου».

Αὐτή εἶναι ἡ λαϊκή ψυχὴ τοῦ λεβέντη Ρουμελιώτη, ἄδολη καί γι' αὐτό τό χάρο ἀκόμη.

Ἡ Ρούμελη, ἀπό τῆ μοῖρα της, εἶναι προορισμένη νά φυλάει Θερμοπύλες. Σήμερα, πιό πολύ ἀπό κάθε ἄλλη φορά, χρειαζόμαστε νά κρατήσουμε στό ὕψος της τῆ Ρουμελιώτικη ψυχῇ. Οἱ καιροί εἶναι χαλεποί, σήμερα βαλλόμεστές πανταχόθεν ἀπό ἐχθρούς. Καί ἂν ἡ κακὴ μοῖρα τό θελήσει νά πέσουν, κάποτε, τὰ κάστρα καί τὰ μετερίζια τῆς χώρας μας, τό **Κάστρο τῆς Ρούμελης ποτέ του δέν θά πέσει**. Τά Ρουμελιώτικα κάστρα εἶναι πολλά καί ἄπαρτα, τά φρουροῦν τσολιάδες, ἄτρομοι καί ἀλύγιστοι.

Τό μεγαλύτερο δῶρο πού ἔκαμε ὁ Δημιουργός στή Ρούμελη εἶναι ὁ ψυχικός της κόσμος, ἡ λαϊκὴ ψυχὴ τῆς Ρούμελης.

Τὰ ὠραιότερα ψυχικά συναισθήματα κατασκήνωσαν στή Ρουμελιώτικη ψυχῇ. Αὐτόν τόν ψυχικό του κόσμο, ὁ Ρουμελιώτης τόν ἐκδηλώνει καί μέσα ἀπό τό δημοτικό τραγούδι.

Ὁ ψυχικός κόσμος τῆς Ρούμελης δέν εἶναι πρόσκαιρος, ἔχει βαθιές τίς ρίζες του, εἶναι ἀνέσπερος, γιατί εἶναι ριζωμένος στά κατάβαθα τῆς ψυχῆς τοῦ Ρουμελιώτη.

Ἡ λαϊκὴ ψυχὴ τῆς Ρούμελης καί ἡ λεβεντιά, εἶναι δύο καταβολάδες πού ἔχουν ριζοβολήσει μέσα μας. Ὅση ἀγριάδα μᾶς δείχνει ἡ μορφὴ τοῦ ὄρεσίβιου Ρουμελιώτη, τόσο ἡμερὴ καί γαλήνια εἶναι ἡ ψυχὴ του.

Ἄν θέλεις νά δεῖς καί νά γνωρίσεις τὴν ψυχὴ καί τόν ψυχικό κόσμο τῆς Ρούμελης, θά τόν γνωρίσεις στό δημοτικό μας τραγούδι. Ἐκεῖ ἐκδηλώνεται πηγαῖα καί μέ ἀσυνῆθη συναισθηματισμό. Καί αὐτό τό συναισθηματισμό θά τόν γνωρίσεις ἀπό τὴν ὥρα πού χτίζει τό σπίτι του. Δέν τό θέλει μόνο γιὰ κατοικίᾳ τῆς φαμελιᾶς του, ἀπό τὴν ὥρα πού τό θεμελιώνει, τό θέλει καί γιὰ κάτι ἄλλο, νά φιλοξενεῖ ξένους. Μᾶς τό λέει σέ δύο στίχους τό δημοτικό τραγούδι, πού εἶναι ἡ φωνὴ τῆς Ρούμελης:

«Νά μπαῖνοβγαίνουν οἱ δικοί, οἱ φίλοι νά μὴ λείπουν

Κι ὅσοι διαβάτες κι ἂν περνοῦν, νά τρῶνε, νά κοιμοῦνται».

Μεγάλῃ ἡ εὐαισθησία τοῦ Ρουμελιώτη γιὰ τό συνάνθρωπο, τόν ξένο, τόν παντάξενό, τόν ἐχθρό. Ἀκόμα καί γι' αὐτόν τό χάρο δέν κρατεῖ μνησικακία, κι αὐτόν θά τόν κεράσει.

Καί νά τί ὑποθῆκες ἀφήνει ὁ Ρουμελιώτης γιὰ φίλους καί ἐχθρούς, ἀκόμη καί τό χάρο:

«Κέρναγε φίλους καί ἐχθρούς,

κι ἂν ἔρθει καί ὁ χάροντας μέ τό καλό,

κι αὐτόν κρασί νά τόν κεράσεις».

Αὐτή, Κυρίες καί Κύριοι, εἶναι ἡ λεβεντογέννα Ρούμελη, τιμῆστε την, δοξάστε την!!!

Δέν ἔχουμε τό δικαίωμανά παραμελοῦμε, νά μήν ἐνδιαφερόμαστε καί νά μή φροντίζουμε σάν ἄλλοι Ἱπποκλεῖδες.

Εἶναι γνωστή ἡ φράση «οὐ φροντίζ Ἱπποκλείδη», πού δείχνει τήν παροιμιώδη ἀδιαφορία τοῦ Ἱπποκλείδη καί συγγενεύει μέ τό ἀνέκδοτο τοῦ Λουκιανοῦ «ὄνος λύρας ἀκούει κινῶν τά ὦτα», πού σημαίνει «ὁ γαῖδαρος ἄκουγε βιολιά καί κούναγε τ' αὐτιά του», δηλαδή καρφί δέν τοῦ καιγόταν.

Ἄς φροντίσουμε λοιπόν καί ἐμεῖς οἱ νεώτεροι νά μεταλαμπαδεύσουμε τίς ἀρχές καί δοξασίες τῶν προγόνων μας, γιά τήν ἐσαεῖ ἐπιβίωση καί τό ἀθάνατο μεγαλεῖο τῆς μάνας μας, τῆς ἔνδοξης Ρούμελης.

**«Ἀδέρφια Ρουμελιῶτες, γρηγορεῖτε,
οἱ καιροί οὐ μενετοί».**

Ἔρωσθε, ἀδέρφια Ρουμελιῶτες καί σᾶς εὐχομαι μακροζωΐα.

Εὐχαριστῶ, ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς μου, τοὺς ἀναλαβόντας τήν πνευματική αὐτή ὀργάνωση καί ὅλους τοὺς συνεργάτες καί συνδράμοντας, καθ' οἷονδήποτε τρόπο, μά καί ὅλους ἐσᾶς, Κυρίες καί Κύριοι, γιά τήν εὐγενῆ συμπαράσταση καί τήν ὑπομονή πού εἶχατε νά μέ ἀκούσετε.

Σᾶς εὐχαριστῶ ὁλόψυχα

ΤΟ ΑΓΝΟ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ

Τοῦ Εὐθυμίου Χ. Ταλάντη

Δέν ξέρω τί ἔχω πάθει κι ὅλο γιά τά παλιά κάθομαι καί γράφω!
Λέτε νά γέρασα;

Λένε, πώς ὅταν ἀναμοχλεύεις περισσότερο τά παλιά ἔχεις γε-
ράσει!

Τόν κόρακα, ἀπ' τά σαράντα τέσσερα νά γέρασα; Ἀλλά τί λέω
τώρα! Ἐδῶ ὑπάρχει καταγεγραμμένη εἴδηση σέ ἐφημερίδα τοῦ δε-
κάτου ἐνάτου αἰῶνα «τροχοφόρον ὄχημα παρέσυρεν καί τραυμά-
τισεν θανατηφόρα γέροντα σαράντα δύο ἐτῶν».

Μιά φιλενάδα μου, ἔχουμε τήν ἴδια ἡλικία, ἀλλά ἐπειδή πα-
ντρεύτηκε κάπως μεγαλούτσικα, τό ἔβλεπε διαφορετικά τό πρᾶγμα.

— Ὅποιος δέν ἔχει μέλλον, ἀσχολεῖται μέ τό παρελθόν, ἔλεγε.

Ἀλλά μᾶλλον ἐμένα λοιδοροῦσε. Σάν νά 'θελε νά μοῦ ὑπογραμ-
μίσει πώς ἐπειδή ἀσχολοῦμαι μέ τά παλιά δέν ἔχω μέλλον! Κα-
κιοῦλες κι αὐτηνῆς, συμμαθήτρια ἀπ' τό δημοτικό, βλέπεις!...

Ἐγώ, πάντως, ἔχω τή δικιά μου ἐξήγησε κι ἅμα θέλετε τήν πι-
στεύετε. Διαφορετικά!... Πρόβλημά σας. Οἱ ἱστορίες οἱ παλιές,
εἶναι σάν τό καλό γλυκό κρασί. Ὅσο πιό παλιό εἶναι, τόσο πιό κα-
λή γεύση ἔχει.

Τά περισσότερα καλούδια πού φτιάχνανε οἱ νοικοκυρές τ' ἀφή-
νανε νά μεστώσουν, νά ὠριμάσουν πού λέμε. Ἔτσι καί οἱ ἱστορίες,
τίς ἀφήνουμε νά μπαγιατέψουν, λίγο ὥς πολύ, γιά νά ἔχουν οὐσία,
διαφορετικά δέν θά 'ταν ἱστορίες!

Ἐκεῖνα τά χρόνια πού 'μασταν ἐμεῖς παιδιά, στά χωριά, τά
πράγματα ἦταν δύσκολα. Δέν ὑπῆρχανε οἱ ἀνέσεις πού ἔχουμε σή-
μερα. Ὅχι πώς λοιμοπεινάγανε οἱ ἄνθρωποι, ὅπως πιό παλιά στήν
κατοχή κι αὐτοί πού τήν ἔζησαν, θυμοῦνται σαρανταένα ('41) καί
τούς πιάνει σύγκρουο.

Ἄμα θέλανε δέ νά μᾶς συνετίσουνε, ὅταν καμιά φορά δυσανα-
σχετούσαμε γιά τά ὅσπρια, σοῦ λέγανε «δέ θά 'ρθεῖ σαρανταένα
καί θά δεῖς τοῦ κωλομάλιαρο πού μ' στραβομ' τσ' νιάξεις γιά τή φα-
κή».

Τί νά κάνουμε! εἴχαμε κι ἐμεῖς, ἀπό τότε, ἀρχίσει νά καλομαθαίνουμε, γι' αὐτό σήμερα τά παιδιά μας δέν μπορούμε νά τά βάλουμε σέ ντορό.

Σήμερα, τά ράφια στά Super Market δέν εἶναι ἀπλᾶ γεύματα, ἔχουνε καί τοῦ «πουλιοῦ τό γάλα», πού λέει ὁ λόγος δηλαδή. Ὅ,τι-δήποτε μπορεῖ νά φανταστεῖ τό μυαλό σου, θά τό βρεῖς.

Τότε, τίς ἀνάγκες κάθε οἰκογένειας, τίς κάλυπτε, μισές, ἴσως καί περισσότερο, ἡ ἰδία παραγωγή καί τίς ὑπόλοιπες ὁ μπακάλης τοῦ χωριοῦ.

Τό μπακάλικο, ξέρεις!... Παντοπωλεῖο εἶναι στά ἐλληνικά, ἀλλά ἐμεῖς οἱ νεο-Ἕλληνες ἔχουμε μανία μέ τίς ξένες γλῶσσες! Μπακάλικο, κατάλοιπο ἀπ' τοὺς Τούρκους, Σούπερ- Μάρκετ στά ἐγγλέζικα, γιά νά δείξουμε πῶς προοδεύουμε.

Μανία, ἀδερφάκι μου, μ' αὐτές τίς ξένες γλῶσσες! Ἀκόμα καί τή μοσχαρίσια εἴμαστε διατεθειμένοι νά μιλήσουμε, ἐκτός ἀπ' τήν ἐλληνική! Κι ἄς εἶναι ἡ πιό πλουσιότερη σέ λεξιλόγιο γλῶσσα στόν κόσμο, γιά νά μπορεῖς ν' ἀποδώσεις μέ λεπτομέρεια, τήν κάθε μικροδιαφορά τῆς ὁποίας ἔννοιας! Ἐκεῖ ἐμεῖς, κωλοτρωγόμαστε νά χρησιμοποιοῦμε τίς ξένες γλῶσσες.

Τέλος πάντων!... Τό μπακάλικο, λοιπόν, στά χωριά, ἐκεῖνα τά χρόνια, εἶχε ἀπ' ὅλα τά καλούδια. Καραμέλες καί σοκολάτες πού ξετρέλαναν ἐμᾶς τά παιδιά, μέχρι κονσέρβες, σαπούνια διαφόρων εἰδῶν, παστό μπακαλιάρο, ρέγκες, σκοῦπες, ἀλάτι, ὄσπρια.

Ἄαα! Τά ἄσπρια..., ἦταν τό κάτι ἄλλο. Σακιά ὀλόκληρα μέ φασόλια, φακές, ρεβύθια, ἀκόμα καί τή ζάχαρη τήν εἶχανε σέ σακιά, καί ζύγιασε ὁ κυρ-Ζώης, ὅσα κιλά ἤθελε ἡ ψυχὴ σου κι ἄντεχε ἡ τσέπη τους.

Εἶχε καί φλίτ στό μαγαζί. Ναί, ἀμέ!!! Φλίτ...

Ξέρεις τί εἶναι τό φλίτ; Εἶναι τό σημερινό σπρέι γιά τίς μῦγες. Μέ τή μόνη διαφορά, ἐπειδὴ τότε δέν εἶχε ἐφευρεθεῖ ἀκόμη τό πρωθητικό ἀέριο, τό θανατηφόρο μίγμα πού θά σκότωνε τά ἔντομα, τά προωθοῦσε μιά χειροκίνητη τρόμπα, σάν αὐτὴ πού φουσκώνουμε τὰ λάστιχα στά ποδήλατα καί φσοῦτ!, φσοῦτ!, φσοῦτ!, φλιτάριζες μέ τήν τρόμπα γιά νά διασκορπιστεῖ τό θανατηφόρο ντι-ντι-ντί (DDD) στό χώρο καί νά φοφῆσουν οἱ μῦγες.

Μέχρι καί κρασί χύμα πουλοῦσε στό μαγαζί, ὁ κυρ-Ζώης. Ἄσχετα ἂν τό κάθε νοικοκυριό εἶχε τήν δικιά του παραγωγή. Καί τί παραγωγή; Ὅχι ὅ,τι κι ὅ,τι μπροῦσκο, ΑΑΑ! Ποιότητας.

Τά ἀμπέλια, ὅλα ἄνυδρα. Φυτεμένα πάνω σέ ξηρολιθιές κι ἀπό ποικιλία; Ἄλλο πρᾶγμα.

Βγάζανε ἓνα κρασί!... μά τί κρασί!!!

Πᾶνε αὐτά τώρα. Χαλάσανε, λές καί τά πείραξε ἡ τεχνολογική ἐξέλιξη. Δέν τήν ἀντέχουν φαίνεται τή δικιά μας πρόοδο καί πεθάνανε ἀπό φυλλοξέρα. Αἰῶνες ἐκεῖ πάνω, δώσανε κρασί καί κρασί σέ τόσες γενιές, στή δικιά μας τήν γενιά βρεθήκανε νά χαλάσουν!!

Ὅλα τά νοικοκυριά τοῦ χωριοῦ, λίγο - πολύ, εἶχανε τά ἔχοντά τους. Ἄλλος περισσότερο ἄλλος λιγότερο, ψευτοβουλευόταν ἡ κατάσταση. Αὐτοί πού εἶχανε «πράγματα», ἔτσι λέμε στήν ντοπολαλιά μας, αὐτούς πού εἶχαν ζῶα, τούς κτηνοτρόφους δηλαδή. Σ' αὐτούς, δέν ἔλειπε τό τυρί, τό γάλα, ὁ τραχανάς, ὁ φύλος, χυλοπίτες, τό λέμε σήμερα, στό χωριό τό λέγανε φύλο.

Γιά τό σιτάρι καί τό καλαμπόκι, φρόντιζε κάθε οἰκογένεια, νά μή τῆς λείπει ἀπ' τ' ἀμπάρια, στό κατώι τοῦ σπιτιοῦ.

Ὅπου ὑπῆρχε καλλιεργήσιμος τόπος, δέν ἔμενε ἀνεκμετάλλευτος. Εἶτε μέ τό τσαπί, εἶτε μέ τό ζευγάρι, ἤθελε ὀργανωθεῖ καί νά σπαρθεῖ γιά νά καλύψει βασικές βιοτικές ἀνάγκες. Αὐτοί πού εἶχανε ζωντανά, ἐκτός ἀπό σιτάρι ἢ καλαμπόκι ἔσπερναν καί βρόμη ἢ σίκαλη.

Τώρα τί σιτάρι καί τί καλαμπόκι ἔδινε αὐτός ὁ τόπος!!!

Κι ὅμως ἔδινε!

Ὅσοι εἶχανε κανένα κτηματάκι μέ ἐλιές, βολεύονταν μέ τό λάδι τῆς χρονιάς. Διαφορετικά, οἱ γυναῖκες πῆγαιναν στά Σάλωνα νά δουλέψουν στά κτήματα τῶν τσιφλικάδων, ὥστε νά ἐξασφαλίσουν τό λαδάκι τοῦ Θεοῦ, γιά τό φαγητό καί τό καντήλι τῆς Παναγίας καί τοῦ Ἀϊ-Νικόλα, τοῦ προστάτη καί πολιοῦχο τοῦ χωριοῦ, μεγάλη ἡ χάρη του.

Ὅλα τά ἔχοντα, γιά τήν ἐπιβίωση τῆς οἰκογένειας, ἀποθηκεύονταν στό κατώι. Τ' ἀμπάρια μέ τό σιτάρι ἢ τό καλαμπόκι ὅπου θάλα τό παγαίνανε μιά φορά τό μῆνα στό μύλο γιά ἄλεσμα. Τά βαρέλια μέ τό κρασί. Ἡ λαδίκα μέ τό λάδι. Ὁ ντενεκές μέ τό τυρί. Οἱ πλεξοῦδες μέ τά κρεμμύδια καί τά σκόρδα κρεμασμένες ἀπ' τήν «ἀμάνα», ὅπως λένε τό μεγάλο ξύλο πού στηρίζει τό πάτωμα. Ἡ καδοπούλα μέ τίς ἐλιές, ἀκόμα καί τό κλιδοπίναχο ἀπόθετο σέ κάποια γωνιά. Ὅλα «τά σέα καί τά μέα» τακτοποιημένα μέ τάξη καί ἁρμονία.

Τώρα πόσο ἀγνά ἦτανε αὐτά;

Ήτανε!... δέν μπορείς νά πεις! Ούτε λιπάσματα, ούτε ραντίσματα ούτε ἄλλα σκατολογήματα πού ἐφεύρε ὁ ἄνθρωπος, χρησιμοποιοῦσανε τόσο στό χωριό. Πῶς νά μὴν εἶναι ἀγνά!!!

Καθὼς ἤρθανε αὐτά, ἀφανίστηκε ὁ τόπος. Μπαῖρια γίνανε τὰ χωράφια. Ξεραθήκανε τ' ἀμπέλια. Λιγοστέψανε καί τὰ κοπάδια, δέν πᾶνε πιά γιὰ τσοπαναραῖοι οἱ νεολαῖοι τοῦ χωριοῦ.

Ἀλλάξε ριζικά ὁ τρόπος παραγωγῆς καί διάθεσης τῶν προϊόντων εὐρείας κατανάλωσης. Ἡ τυποποίηση καί τό ISO εἰσέβαλαν δυναμικά στή ζωή μας. Γιὰ τό καλό μας; Ἴσως ναί!!!

Ἡ θεία Θυμία, ἔμενε στήν κάτω γειτονιά. Ὅρφανή ἀπό μικρή ἡλικία τὴν πῆρε μαζί μέ τ' ἀδελφία της, στή Βουνιχώρα, ἡ γιὰγιά καί ὁ παππούς τους ὅταν πέθαναν καί οἱ δύο οἱ γονεοὶ τους, μέσα σέ πέντε μῆνες.

Παντρεύτηκε τόν Νικολό κι ἔκανε δικό της σπιτικό. Ὁ μπαρμπα-Νίκος, καλосυνᾶτος ἄνθρωπος, πάντα νά ρωτήσῃ μέ ἐνδιαφέρον γιὰ ὅλους τοὺς συγγενεῖς, μέ τρόπο καί λεπτότητα πού δέν θυμίζει τίποτα ἀπὸ τσοπάνη, κι ἄς ἔκανε τόσα χρόνια ρογιασμένους στά χασάπικα στή Γραβιά.

Ἡ Θυμία, εἶναι λίγο ἀλαφρούτσικα κι φαρφαλιάρα. Ἀμα σέ κολλήσῃ στό στόμα της, θά σέ περάσῃ γενεές δεκατέσσερις. Νά φανταστεῖς, ὅταν ἀρραβωνιάστηκα τὴν ἀνιψιά της, ἔκανε ὁλόκληρη φασαρία, πού παντρεύτηκε ἡ ἀνιψιά της καί δέν ζήτησε τὴ γνώμη της.

Εἶχε πέντε - ἑξὶ κοτοῦλες, ἴσα - ἴσα γιὰ νά παίρνει τ' αὐγά γιὰ τό μοναχογιό της. Οὐ Μῆτσος τό καμάρι μ', ὅπως τῆς ἀρέσει νά τὸν ἀποκαλεῖ ἡ ἴδια.

Τώρα, βέβαια, ἡ θεια-Θυμία, πούλαγε καί κανένα αὐγό, γιὰ νά εἰσπράξῃ καμιὰ δραχμὴ - ἦτανε οἱ δραχμές ἀκόμα.

- Πῶς θά λα τ'ς θρέψω τ'ς μαγκοῦφες; Λέπ'ς θέλ'νε κι καλαμπόκι σαμέσα, σαμένα, οὔλου θά βουσκᾶνε σακάτ' στά χωράφια!! ἔλεγε κάθε τόσο.

Οἱ κοτοῦλες, ἦταν ὅλη κι ὅλη ἡ κινητὴ περιουσία της.

- Π' λές, γαμπρέ, ἄρχισε νά μοῦ διηγεῖται μιὰ μέρα τὴν ἱστορία μέ τίς κοτοῦλες της.

Τ'ς κοτοῦλες μ', τ'ς ἔβαζα ἱκιδά, δίπλα στό φούρνου, εἶχα νιὰ ἀποθηκούλα γιὰ τὰ ξύλα κι τ'ς ψευτοβόλευα ἱκεῖ μέσα. Σάματ' εἶχα κι ἄλλο τόπο; Νιὰ χεσά αὐλή, ὅλο κι ὅλο, οὔτε γυροβουλιά νά μὴ μπορείς νά ῥθεῖς.

Νιά μέρα ἔχασα νιά κότα, ἀλλά τί κότα!! Γεννοῦσα, τ'ν εἶχα βά-
λει κι κλωσσομάννα νιά φορά, νά καταλάβ'ς.

Βρέ ἐδῶ ἡ κότα, ἐκεῖ ἡ κότα!! Π'θενά ἡ κότα!

Βρέ μή τὴν πῆρε ἡ ἀλ'πού!...

Μπά!... Ἀφοῦ τ'ς μαζεύω νωρίς τ' ἀπόγεμα μέσα. Τί διάλογο
ἤρθε ἡ ἀλ'πού τ'ν μέρα νά μ' τὴν πάρει.

Εἶπα κι ἐγώ, πιδάκι μ', αὐτός ὁ λουποδύτ'ς, οὐ ξεφωνημένος,
οὐ ἀχαῖρευτος, ὁ γείτουνας μ' τὴν πῆρε.

Εἶναι αὐτός ἕνας κλεφτοκοτάς! Τόν ξέρω ἐγώ, ἀμ' δέν τόν ξέ-
ρω!

Ἕνα ἀφοριστικό πού δέν ἔκανε ἡ Θυμιά, γιὰ τό γείτονά της.
Μιλοῦσε μέ μιά μανία γιὰ τόν ἄνθρωπο, πού ἂν δέν τόν ἤξερα θά
ῥαζα κακιές σκέψεις στοῦ μυαλό μου γι' αὐτόν.

— Πέρασε, πέρασε καιρός, πιδάκι μ'. Θά 'χε περάσει παραπάν'
ἀπό χρόνο ἀπό τότε πού 'χασα τ' κοτούλα μ', κι νιά μέρα, ἰκεῖ πού
ἔβγαζα λάδι ἀπ' τὴ λαδίσκα, τί νά δῶ!!! Γεμάτη ἡ λαδίσκα φτερά!

Ρέ τί διάλογο φτερά εἶναι τοῦτα μέσ' τ' λαδίσκα; Δώστου, πάρτου,
ἀνασκουμπώνουμε κι 'γώ, βάζω τό χέρι μ' μέσα... Κι τί πιάνω!!!
Τὴν κότα πού 'χα χάσει, πιδάκι μ'!!!

Πῶς κόρακα μπῆκε ἡ κότα μέσ' τ' λαδίσκα, δέ μπόρεσα νά κα-
ταλάβω!

Ἕνα χρόνο κι βάλε μέσ' τ' λαδίσκα, ἔγινε μπαλσουλιασμένη ἡ
κότα. Τώρα, τί νά τό κάνω τό λάδ', πού ἦτανε τίγκα ἡ λαδίσκα!

Ἐλεπε λέπ'ς κι αὐτός ὁ ἀχρόνιαγος ὁ ἄντρας μ', πέρα στ' Γρα-
βιά στά χασάπ'κα τ' Καῖλη. Τί νά κάνω μοναχή μ', νιά γυναίκα μ'
ἕνα πιδί!!!

Ἡ λαδίσκα ἦταν τίγκα στοῦ λάδ', τί νά κάνω; Νά τό χύσω; Εἶσαι
καλά; Τί εἶναι τό λάδ', νερό ἢ ξυνόγαλο γιὰ νά τό χύσω!

Ἰκεῖνο τοῦ καιροῦ δούλευα στοῦ Σάλωνα, μάζευα ἱλιές μι κατ'
Σαλωνίτ'κα πιδιά. Γιὰ καλή τ'ς ὥρα τά πιδιά, μί πήρανε στοῦ τηλέ-
φωνου ἀπάν' στοῦ τηλεφωνεῖου, γιὰ νά μ' ποῦνε γιὰ τὴ δ'λειά.
Ἀφοῦ κακοπαθίόμ'να ἀπ' τοῦ τηλεφώνου κι μάθανε τέλος πάντων κι
αὐτάνα τί εἶχα πάθ', μοῦ 'πανέ.

— Σώπα, θεια-Θυμιά, μή κακοπαθίεσε, θά τό τακτοποιήσουμε
ἡμεῖς τό πρᾶμα!

— Ξέρ'ς τί καλά πιδιά εἶναι αὐτάνα; Ἄσε πού εἶναι ψωμομένα,
θηρία ἀνήμερα! Ἦρθανε π' λές, αὐτάνα τά καλά πιδιά, ἀδειάσανε
τὴ λαδίσκα μέ τό λάδ', τό σουρώσανε ἀπ' τά φτερά καί τό μοσχο-

πουλήσανε σακάτ' στ'ν Ἀθήνα κι πῆρα κι ἰγώ, πιδάκι μ', τά λεπτά μ'
κι δέ πῆγε κι τό λάδ' χαμένο!

– Κι αὐτοί πού ἀγόρασαν τό λάδι θεία; ρώτησα, τάχα μέ ἀφέ-
λεια.

– Ἰααα!... οὔλα κι ὅλα, αὐτνοὺς ἰγώ δέ τ'ς ξέρω!!!

Αὐτά, γιὰ τά ἀγνά προϊόντα τοῦ χωριοῦ, πού καμιά φορά, δέν
εἶναι καί τόσο ἀγνά, ὅσο θά θέλαμε!

Η ΧΑΜΕΝΗ ΚΙΒΩΤΟΣ *

Τοῦ Γιάννη Ἀ. Σαντάρμη

Μιά κιβωτός τό σπίτι μου, μιά κιβωτός μεγάλη,
μέσα του κατοικοῦν μορφές παλιές, ἀπό μιάν ἄλλη
ζωή γλυκιά, τῆς κάθε μιᾶς σάν ζωντανή 'ναι ἡ εἰδὴ της,
π' ἄγιασε ἡ ἐργάτρα, ὁ βοσκός, ὁ κλέφτης κι ὁ ζευγίτης.

Νά τες, στὸν τοῖχο κρέμονται, στὸν τοῖχο ἀραδιασμένες
κι ἐκεῖ ἀπομένουν σιωπηλές καί καταβουβαμένες
καί διηγίεται ἡ κάθε μιά μιάν ἱστορία δική της,
μά σάν σαράκι ὁ καιρός τίς τρώει ὁ καταλύτης.

Τουφέκια ἀπὸ τῆς λευτεριάς κρεμιοῦνται τὸν ἀγώνα,
τριγύρα καμπυλόγυρτα σπαθιά ἔχουν γιὰ κορώνα,
πού στό βαθύ τὸν ὕπνο τους, στὸν ὕπνο πού κοιμοῦνται,
ποιὸς ξέρει τί νά σκέφτονται καί τί νά συλλογιοῦνται.

Τό εἰκονοστάσι μυστικά στό πλάι τά θυμιατίζει
καί τοὺς παλιούς, σά βρόνταγαν, καπνοὺς τοὺς τοὺς θυμίζει
κι ἀπὸ τό φῶς τοῦ καντηλιοῦ, ἀπ' τό θαμπό τό φῶς του,
μ' ἓνα κάλλος τυλίγονται θεϊκοῦ θάμπους κι ἀγνώστου.

Στό δῶμα ἀπάνω τά ἱερά, καί τό κατώγι κάτω
μ' ἄλλες μορφές, ἀλλιῶτικες, τῆς γῆς, εἶναι γιομάτο,
μέσα ἐδῶ ἀρμάθες τά κυπριά κι ἀρμάθες τά τροκάνια,
στά πυξαρένια κόθρα τους, στά ξύλινα στεφάνια.

Γκλίτσες ἄλλοῦ περίτρανες, φλογέρες γλυκολάλες,
ρόκες, ἄλλες μ' ὁμορφα αὐτιά καί ξομπλιασμένες ἄλλες,
κι αὐτό τ' ἀλέτρι στή γωνιά μέ τή βουκέντρα ἀντάμα
κοίτονται, σάν κουφάρια λές, κι ἔχουν βουβό ἓνα κλάμα.

Στήν ἄκρη κλαίει κι ὁ ἀργαλειός, μοιρολογάει κι ἐκεῖνος
κι εἶναι βαθύς, πολύ βαθύς, στά σωθικά του ὁ θρῆνος,
ζωή ἢ σαῖτα του ὕφαινε καί τά ξυλόχτενά του,
τώρα δικό του σάβανο, πικρό, ὑφαίνει θανάτου.

Ὡ τοῦ σπιτιοῦ μου ἱερές μορφές κι ἀγαπημένες,
ἐντός μου καίτε σάν γλυκιές καντήλες ἀναμμένες,
κρέμεστε μέσ στον κόρφο μου σάν ἄγια φυλαχτάρια
κι εἶστε τά πιό χιλιάκριβα τοῦ νοῦ μου θυμητάρια.

Γλωσσάρι

ἀρμάθα, ἡ = ἄλυσίδα ἢ σχοινί ὅπου εἶναι περασμένα ἀντικείμενα.
βουκέντρα, ἡ = ξύλο, ὡς δύο μέτρα μακρύ, ἐλαφρό, μέ σιδερένια
μύτη ἐμπρός - κεντρί ἢ κέντης -, πού κεντρίζονται τά βόδια νά
προχωροῦν, καί σιδερένια ξύστρα - ἀξάλη - πίσω, πού καθα-
ρίζεται τό ὕνι τοῦ ἀλετριοῦ ἀπ' τίς λάσπες, καματόβεργα,
πλαστρουγκοράβδι, ζευγαρόραβδο, βουκεντρόξυστρα.

εἰδή, ἡ = ὄψη, θωριά.

κατώγι, τό = τό κάτω μέρος τοῦ σπιτιοῦ, ὑπόγειο.

κόθρος, ὁ = ξύλινο ἢ πέτσινο περιλαίμιο ἀπό τό ὁποῖο κρέμεται τό
κουδούνι τῶν γιδοπροβάτων, στεφάνι, κουλούρα.

κυπρί, τό = μπρούτζινο κουδούνι γιά γίδια μέ μακρόστενο σχῆμα,
κύπρος.

ξυλόχτενο, τό = ἐξάρτημα τοῦ ἀργαλειοῦ μέ καλαμένια ἢ μεταλλι-
κά δόντια, πού κρατάει παράλληλες τίς κλωστές τοῦ στημο-
νιοῦ, κανονίζει τήν ἀπόσταση τῶν κλωστῶν τοῦ στημονιοῦ,
ὁδηγεῖ τή σαῖτα καί χτυπάει τό ὑφάδι καί τό ὑφαντό.

πυξαρένιο, τό = αὐτό πού εἶναι φτιαγμένο ἀπό τό ἀειθαλές δασι-
κό δένδρο, τόν πύξο, πού ἔχει σκληρό ξύλο, κατάλληλο γιά
ξυλογλυπτική.

ρόκα, ἡ = ραβδί ξύλινο, 70-80 ἑκατοστά μακρύ, πού στό ἐπάνω μέ-
ρος του σχηματίζει σταυρό, διχάλα, κύκλο, αὐτιά, πιροῦνι ἢ
ἄλλα σχήματα καί χρησιμεύει γιά τό στερέωμα τῆς τουλού-
πας τοῦ μαλλιοῦ, μακρόνιου συνήθως, πού εἶναι γιά γνέσιμο.

σαῖτα, ἡ = λειασμένο σάν μικρή βάρκα ξύλο τοῦ ἀργαλειοῦ, στενό
στίς ἄκρες, μέ πάτο ἢ χωρίς πάτο καί μέ ἀτσάλινο ἄξονα (μα-
σουρίστρα) στή σκαμμένη κοιλιά του, ὅπου τοποθετεῖται τό

μασούρι μέ τό ὑφάδι καί διευκολύνει τό πέρασμά του μέσ' ἀπό τό στόμα τοῦ στημονιοῦ, ἐπιταχύνοντας τήν ὕφανση.
στεφάνι (κουδουνιοῦ), τό = βλέπε λέξη: κόθρο.
τροκάνι, τό = εἰδικό κουδούνι ἀπό ὀρείχαλκο ἢ τσίγκο χρησιμοποιοῦμενο στά γίδια.
φυλαχτάρι, τό = ἀντικείμενο ἱερό πού φέρνει κανεῖς ἐπάνω του μέ σκοπό νά τόν προφυλάγει ἀπό κινδύνους, χαίμαλί, γκόλφι.

** Γιά τό τιμώμενο πρόσωπο, ἀπ' τήν Ὁμοσπονδία Συλλόγων Παρνασσίδος στίς 5/12/2004, τό Γιώργο Κουτσοκλένη, τόν συλλογέα τῆς παλιᾶς ἐνθικῆς ζωῆς, τῶν πνευματικῶν παραδόσεων καί τῶν ἀντικειμένων, τῶν παραδοσιακῶν ἐπαγγελματίων, τοῦ νέου φιλότιμου Νῶε, ἀπαγγέλθηκε μέ φωνητικές ἀποχρώσεις, ἐμβόλιμα στήν ὁμιλία, ἀπ' τή Ρουμελιώτισσα ἐπιφανή ποιήτρια Ἀργυρώ Καρδασοπούλου τό παραπάνω ποίημα τοῦ Γιάννη Σαντάρη.*

ΒΡΑΒΕΥΣΕΙΣ

1. Ἡ Ἐταιρεία Εὐβοϊκῶν Σπουδῶν τίμησε τόν κ. Δημ. Σταμέλο.

Τό Δ.Σ. τῆς Ἐταιρείας ἀποφάσισε ὁμόφωνα καί τίμησε τόν Δημ. Σταμέλο μέ τό χάλκινο μετάλλιό της γιά τό συγγραφικό του ἔργο, μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν 70 χρόνων ἀπό τήν Ἰδρυσή της.

Ἡ Ἐταιρεία κάνει ἰδιαίτερη ἀναφορά στά ἔργα τοῦ Δ. Σταμέλου: «Μακρυγιάννης: Τό χρονικό μιᾶς ἐποποιίας», «Νικηκαρᾶς: Πρότυπο παλικαριᾶς καί ἀρετῆς» καί «Ἀνδρέας Μιαούλης: Ἔπος καί τραγωδία».

Ἡ ἀπονομή ἔγινε στίς 7/12/2004 στήν αἴθουσα τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ.

2. Στίς 5 Δεκεμβρίου 2004, στήν αἴθουσα ΔΕΛΦΟΙ τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Ρουμελιωτῶν ἡ Ὁμοσπονδία Συλλόγων Παρνασσίδος, βράβευσε τρεῖς Παρνασσίδεῖς. Στήν ἐκδήλωση αὐτή κύριος ὁμιλητής ἦταν τό ἐκλεκτό μέλος τῆς Ἐταιρείας μας κ. Δρόσος Κραβαρτόγιαννος, ὁ ὁποῖος μέ πληρότητα περιέγραψε τήν Πνευματική καί Πολιτιστική πορεία τῆς Φωκίδας μετά τόν Πόλεμο. Οἱ βραβευθέντες ἦταν:

α'. Δρόσος Κραβαρτόγιαννος, γιά τό συγγραφικό του ἔργο καί τήν πνευματική του προσφορά στήν Φωκίδα.

β'. Γεώργιος Κουτσοκλένης, γιά τό ὅλο συγγραφικό του ἔργο καί ἰδιαίτερα γιά τό βιβλίό του «ΦΘΙΝΟΝΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ - ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΟΥ ΞΕΧΑΣΤΗΚΑΝ - ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ» καί γιά τή μεγάλη του προσφορά στή Λαογραφία. Ὁ ποιητής Γιάννης Σαντάρμης γιά τήν περίσταση ἔγραψε τό ποίημα «Ἡ Χαμένη Κιβωτός» πού ἀναφέρεται σέ ἄλλη σελίδα.

γ'. Θεοφάνης Λευκαδίτης, γιά τήν ὅλη πνευματική του προσφορά στή Φωκίδα καί τά Γράμματα γενικά καί ἰδιαίτερα γιά τήν «ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ 3115 ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ ΑΠ' ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ».

Τὴν ἐκδήλωση αὐτὴ τίμησαν μὲ τὴν παρουσία τους πολλοὶ δια-
κεκριμένοι Φωκεῖς καὶ φίλοι τῆς Φωκίδας.

3. Στὶς 9 Ἰανουαρίου 2005 ἡ Φ.Ε.Α. (Φίλοι Ἐθνικῆς Ἀντίστα-
σης) τίμησε τὸν Γεώργ. Ν. Κουτσοκλένη γιὰ τὴν ὅλη προσφορά του
μὲ εἰδικὴ πλακέττα. Ἡ ἐκδήλωση ἀπονομῆς ἔγινε στὴ Λέσχη
Ἀξ/κῶν Φρουρᾶς Ἀθηνῶν καὶ τὴν τίμησαν Καθηγητές Πανεπιστημί-
ου, Ἀκαδημαῖκοί, πολλοὶ Στρατηγοὶ κ.ἄ.

(ΚΡΙΤΙΚΗ) ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΦΩΚΙΔΟΣ

(ΑΡΧΑΙΑΣ ΔΩΡΙΔΑΣ - ΑΙΤΩΛΙΑΣ - ΕΣΠΕΡΙΑΣ
& ΟΠΟΥΝΤΙΑΣ ΛΟΚΡΙΔΑΣ)

Αὐτός εἶναι ὁ τίτλος τοῦ νέου βιβλίου τοῦ κ. Τάσου Μ. Φιλιππόπουλου. Μιά συμβολή στήν Ἱστορική ἀλήθεια τοῦ τόπου του.

Ὁ κ. Φιλιππόπουλος, γεννημένος στό Τρίκορφο Δωρίδος, τό ἀγάπησε πολύ καί κοντά σ' αὐτό τή Δωρίδα καί ὁλόκληρη τή Φωκίδα. Καί τήν ἀγάπη του αὐτή τήν φανερώνει μέ τή συγγραφή αὐτοῦ τοῦ καλοτυπωμένου ἀπ' τόν ἐκδοτικό οἶκο «ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΩΝ», μέ τίς 576 σελίδες, βιβλίου.

Τό βιβλίο αὐτό εἶναι κατάθεση ψυχῆς τοῦ συγγραφέα, ὁ ὁποῖος μόχθησε γιά τή συγγραφή του, πέντε ὁλόκληρα χρόνια, γιά νά προσφέρει ἓνα μοναδικό καί ἀπαραίτητο γιά τή σπουδή τῆς Ἱστορίας καί τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Φωκίδας, τοῦ «Ὀμφαλοῦ τῆς Γῆς». Στό βιβλίο αὐτό τά ἱστορικά γεγονότα διά μέσου τῶν αἰώνων ἀναπτύσσονται μέ ἐγκυρότητα καί μέ τρόπο εὐληπτο, μεθοδικό καί γλαφυρό, ὥστε νά προκαλοῦν τό ἐνδιαφέρον ὄχι μόνο τῶν Φωκιδέων καί τῶν Στερεοελλαδιτῶν, ἀλλά καί κάθε φιλόστορα ἀναγνώστη.

(Ἡ δ/ση τοῦ συγγραφέα εἶναι: Τάσος Φιλιππόπουλος

Λεμεσοῦ 16 - 261 41 ΠΑΤΡΑ, Τηλ.: 2610 435008).

Γ. Κουτσοκλένης, Πρόεδρος τῆς Ε.Φ.Μ.

ΖΩΡΙΑΝΟΣ ΔΩΡΙΔΟΣ

Παραγωγή Πολιτισμοῦ

Υπό Ἰωάννου Ἡλιόπουλου (Γιάννου Ζωριάνου)

Τόν τελευταῖο καιρό, μᾶς προέκυψε κι αὐτός ὁ ὅρος, πού θέλει, νά προσδιορίζει σχέψεις, πράξεις κι ἐνέργειες, πού ἔχουν σάν ἀποτέλεσμα τά λεγόμενα «πολιτιστικά προϊόντα».

Σ' αὐτό τό σύνολο παραγωγῆς Πολιτισμοῦ, ἀνήκει, ὅπως ὑπο-

στηρίζεται καί ἡ συγγραφή στοιχείων τοπικῆς ἱστορίας, ὅταν μάλιστα αὐτή ἡ συγγραφική παρουσίαση εἶναι ἀποτέλεσμα μακροχρόνιας καί ἐπίπονης προσπάθειας, ἀλλά καί σοβαρῆς ἱστορικῆς καί ἀντικειμενικῆς ἔρευνας.

Ἔτσι, κατὰ τό φετεινό καλοκαίρι - 8 Αὐγούστου 2004 - πραγματοποιήθηκε μιά καί ὑπό πολλῶν φορέων συνδιοργανωθείσα Πολιτιστική - Αὐτοδιοικητική ἐκδήλωση στό Δ.Δ. Ζωριάνος τοῦ Δήμου τῶν Βαρδουσίων, ὅπου ἐξέχουσες προσωπικότητες τῶν Γραμμάτων, τῶν Τεχνῶν καί τῆς Αὐτοδιοίκησης (ἀλλά καί τῆς προβολῆς καί διακίνησης αὐτῶν), παρουσίασαν σέ εὐρύ κοινό τή μνημειακή ἔκδοση τοῦ Πολιτιστικοῦ Συλλόγου Ζωριανιτῶν, μέ τίτλο: «Ὁ Βυζαντινός Ζωριάνος Δωρίδος καί ἡ Αὐτοδιοικητική του πορεία στό χρόνο», πού μέ κέφι καί μεράκι ἐπιμελήθηκε καί συνέγραψε ὁ κ. Ἀθανάσιος Καρακαβίτσας.

Σέ μιά πολύ καλαίσθητη ἔκδοση, 400 σελίδων, μέ πλῆθος ἱστορικῶν, αὐτοδιοικητικῶν, λαογραφικῶν κ.λπ. στοιχείων, ἀλλά καί ἑγχρωμῶν φωτογραφιῶν, παρουσιάστηκαν.

- Ἡ διαχρονική πορεία τῆς Ζωριανίτικης συνοίκησης - 8ος ἕως 21ος αἰ. -, ἡ ἱστορία δηλαδή τοῦ χωριοῦ.
- Ἡ πορεία τοῦ θεσμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης στό πέρασμα καιρῶν καί χρόνων.
- Οἱ διατελέσαντες Πρόεδροι τῆς Κοινότητος Ζωριάνου, κατὰ τήν περίοδο 1921 - 1998, μέ πλούσιες καί ἀναλυτικές βιογραφίες καί παραθέσεις τοῦ ἔργου τους (φωτογραφικές, ἑγγραφες μαρτυρίες, ἐπίσημα ἑγγραφα κ.λπ. στοιχεία).
- Πλεῖστα ὅσα λαογραφικά στοιχεῖα τοῦ οἰκισμοῦ - μητρῶα, κτηματολόγια, συνεταιρισμῶν - Συλλόγου κ.λπ.
- Ἐκεῖνο πού ἐντυπωσιάζει σ' αὐτή τήν ἔκδοση, εἶναι ἡ προσεκτική, ἀλλά καί λεπτομερῆς ἀναφορά στούς κατὰ καιρούς, ὑπέρ «Πίστεως καί Πατρίδος» πεσόντες Ζωριανίτες, μέ φωτογραφικό ὕλικό κι ἑγγραφες μαρτυρίες, ἀπόδειξη τιμῆς καί σεβασμοῦ πρὸς τοὺς ἔτσι ἐκλειπόντες χωριανούς.

Στό ὥραῖο αὐτό βιβλίο, πού προλογίζεται ἀπό πολλοὺς καί σημαντικούς ἀνθρώπους τοῦ Πνεύματος, τῆς Τέχνης καί τῆς Αὐτοδιοίκησης, γίνεται ἀναφορά καί μάλιστα κατ' ὄνομα, σ' ὅλους τοὺς κατοίκους (παραθέση Μητρώου Ἀρρένων ἀπὸ τοῦ 1832, μέχρι σήμερα), ἀλλά καί τῶν διαφόρων ἐπαγγελματικῶν ὁμάδων, μέ τὰ μέλη τους. Ἰδιαίτερη ἀναφορά γίνεται στοὺς Λαυριῶτες τῶν ἀρχῶν

τοῦ 20οῦ αἰ. καί στούς μετανάστες κι εὐεργέτες τοῦ Ζωριάνου.

Πολλή καί ιδιαίτερα προσεκτική εἶναι ἡ ἀναφορά στούς πνευματικούς ἀνθρώπους τοῦ Ζωριάνου, πού μέ τό ἔργο τους τίμησαν καί τιμοῦν, ὄχι μόνο τή γενέθλια γῆ τους, ἀλλά καί μιὰ εὐρύτατη ἀνθρώπινη κοινωνία.

Ἀνάμεσά τους προβάλλεται πρῶτος ὁ «Κοινοτιστής» Κώστας Καραβίδας, πού ἡ ἐπιτροπή ἔκδοσης τῶν πνευματικῶν του ἔργων περιελάμβανε τά ὀνόματα τῶν Παναγιώτη Κανελλόπουλου, Γιάγκου Πεσμαζόγλου, Κων/νου Τσάτσου, Ἰωάννη Θεοδωρακόπουλου, Φαίδωνα Βεγλερῆ, Γεωργίου Μαύρου καί πολλῶν ἄλλων.

Ἀκόμη γίνεται λόγος γιά τούς λαϊκοὺς ζωγράφους τοῦ χωριοῦ - Γιώργου Ρήγα καί Ἀντώνη Σερέλη - ἀπ' τοὺς ὁποίους ὁ πρῶτος, μέ τίς διεθνεῖς του ἐκθέσεις, ἔχει γίνει ἓνας πραγματικός πρεσβευτής τοῦ Ζωριάνου, τῆς Δωρίδας, τῆς Ἑλλάδας...

Ἡ ἔκδοση αὐτοῦ τοῦ βιβλίου εἶναι μιὰ πραγματική κιβωτός, ὅπου καταγράφονται μέ τάξη καί περιγράφονται μέ ὀρθό λόγο καί ὕφος γλαφυρό, ὅλα τά «Ἱερά καί Ὅσια» τῶν Ζωριανιτῶν καί ἀναπληρῶνει ἓνα πραγματικό κενό.

Πρωτότυπη καί μοναδική ἡ ἔκδοση αὐτή καί ἀπαραίτητη γιά κάθε βιβλιοθήκη, ἀλλά καί γιά ὅσους ἀσχολοῦνται μέ τά Αὐτοδιοικητικά δρώμενα, περιποιεῖ τιμὴ σ' ὅλους τοὺς συντελεστές της καί ιδιαίτερα στό ρέκτη Πρόεδρο τοῦ Συλλόγου Ζωριανιτῶν καί συγγραφέα αὐτῆς κ. Ἀθανάσιο Καρκαβίτσα, Ταξίαρχο ΕΛ.ΑΣ. ἐ.ἀ.

Πρέπει ν' ἀναφερθεῖ ἀκόμα, ἡ συγκινητική βράβευση τῆς προσφορᾶς ὅλων τῶν Προέδρων, ἀποθανόντων καί ἐν ζωῇ, ἐνέργεια πού δείχνει, ὅτι στό χωριό αὐτό δέν ξεχνᾶνε νά λένε ἔμπρακτα «Εὐχαριστῶ», σ' ὅσους κατά καιρούς τοὺς εὐεργέτησαν.

Αὐτό εἶναι μιὰ ἀρετὴ κι ἔχω τή γνώμη, ὅτι ἡ μνημειώδης αὐτή ἔκδοση τῶν πολλῶν, ἀλλ' οὐσιαστικοῦ περιεχομένου 400 σελίδων, εἶναι πράγματι μιὰ «Πολιτιστικὴ Παραγωγή», ἀξίας πολλῶν ἐπαί-νων καί συγχαρητηρίων.

Σημείωση περιοδικοῦ:

Πληροφορίες γιά τὴν ἔκδοση αὐτή καί προμήθεια στὰ τηλέφω-να: 210 - 5225337 καί 6972 814927 καί Fax: 210 - 5221795.

Ο ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΣ ΓΙΩΡΓΗΣ ΧΑΛΑΤΣΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΝΕΟΥ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟ

Τό παρουσιάζει ὁ Ἄνθης Βεργῆς

Ἕνας, ἀπ' τούς πρώτους, ὁ καλύτερος στή Ρούμελη, ἀπ' τό κοιντινὸ Καστέλι, κυκλοφόρησε τοῦτες τίς μέρες, τό νέο του βιβλίο, πού ἔχει τὸν χαρακτηριστικὸ τίτλο «ΜΟΡΦΕΣ». Μιά λέξη, πού στή μεταφυσικὴ τῆς ἔννοια, εἶναι θεμελιωμένη, σέ εὐγενικά ἀνθρώπινα συναισθήματα. Σύμβολο καὶ θεσμός. Μιά λέξη πού προσδιορίζει ἀνθρωπο μέ ἰδανικά καὶ ἠθικές ἀξίες. Δραγάτες τοῦ Ὁρθόδοξου Λόγου καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μορφές πού πρωτοστάτησαν στήν ἱστορικὴ πορεία τοῦ Ἑθνους.

Τό χάρηκα τοῦτο τό βιβλίο. Μιά αἰσιόδοξη ἀνθρώπινη ἀνάσα, στήριγμα κι ἀπαντοχή, μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἐκτραχηλισμένη κοινωνία πού ζοῦμε.

Γνωστός καὶ πανάξιος τεχνίτης τοῦ Λόγου ὁ Γιώργης Χαλατσᾶς, μᾶς ἀνοίγει τὴν σάλα τῆς ψυχῆς του καὶ μᾶς καλωσορίζει εὐγενικά καὶ καλόκαρδα. Ξένοι κι ἄμοιροι, χάσαμε τό δρόμο μας περιπλανώμενοι σ' ἐρειπωμένα αὐθαίρετα ἐκτός σχεδίου καὶ μᾶς προσφέρει σπιτικὴ φιλοξενία. Μᾶς τραβάει κοντά στοῦ τζάκι κι ἀφοῦ βεβαιωθεῖ, πὼς εἴμαστε συνάνθρωποι του, γενήματα καὶ φύτρα τοῦ κόσμου τούτου, μᾶς ἐξιστορεῖ μ' ἓνα γλαφυρὸ ὕφος, περασμένα κι ἀξέχαστα. Ἔχει ἀποθέματα ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ στοῦ κελάρι του, ὁ Γιώργης Χρ. Χαλατσᾶς. Φῶς Αἰγαιοπελαγίτικο, ἀπὸ 'κεῖνο τό ἀπαλὸ λυτρωτικὸ ἀπόσταγμα τοῦ Παπαδιαμάντη, ἀπ' τίς ἀναλαμπές τοῦ καριοφυλλιοῦ, τό λόγο τοῦ ἐθνομάρτυρα Ρήγα καὶ τίς ποιητικὲς ἀνταύγειες τοῦ Σολωμοῦ. Ὅλα τῆς ἑλληνικῆς παράδοσης. Καὶ πρὶν νὰ ξεφυλλίσει κανεὶς αὐτές τίς σελίδες, ἄς σταθεῖ λίγο στοῦ ἐσώφυλλο καὶ νὰ διαβάσει τοῦτο τό ἐπίγραμμα προσφορᾶς τοῦ συγγραφέα: «Στὴν ἡρώϊκὴ μνήμη τοῦ πατέρα μου».

Καὶ τώρα πού τέλειωσα τό διάβασμα τοῦ βιβλίου, φοβήθηκα νὰ βγῶ ἔξω, ἓναν περίπατο νὰ κάνω στή λιακάδα, γιατί στοῦ δρόμο παραφυλᾶνε ἄρπαγες, ληστές, κακοποιοί. Κάθε μέρα ἀκοῦμε καὶ βλέπουμε, σατανικὲς πράξεις, ἐγκλήματα, βιαιοπραγίες, ἀγρίεψε τούτῃ ἡ Πλάση. Δέχτηκαν νὰ μέ συνοδέψουν, φύλακες καὶ φρουροί, τοῦτες οἱ «Μορφές» τοῦ Γιώργη Χαλατσᾶ. Πῆρα θάρρος καὶ ξεκινήσαμε.

— Νά πεῖτε στό φίλο σας συγγραφέα, τούς λέω, πώς τόν τιμᾶμε, γιατί κάθε τόσο στήνει ἀναχώματα στήν κατεβασιά τῆς κοινωνικῆς διαφθορᾶς πού πάει νά μᾶς καταπνίξει. Καταγγέλει τή βαρβαρότητα καί χτίζει τό Λόγο του σέ γερά κοινωνικά θεμέλια, μ' αὐθόρμητη εἰλικρίνεια κι ἐκφραστικό κάλλος. Συντηρεῖ καί περιθάλλει τραυματισμένες ἱστορικές μνῆμες. Ἡγεμόνας τῆς καλαισθητῆς ἔκφρασης, πού ἔχει τό ἀρχαῖκό καί τό γνήσιο νεοελληνικό ὕφος. Κάθε του ἔργο, ἀνασαίνει μέ τήν παράδοση. Νά τοῦ πεῖτε πολλά χαιρετίσματα καί σᾶς εὐχαριστῶ πού μέ συνοδεύσατε σήμερα κι ἦρθα σῶος καί ἀβλαβῆς στό σπίτι μου, μοῦ δώσατε κουράγιο.

Καλήν ἀντάμωση.

Ἀνθης Βέργης

Μιά Ἀπόδειξη ὅτι τά Μουσεῖα εἶναι Ἐκπαιδευτήρια.
Ὁ Δ. Σανιδᾶς διδάσκει τά παιδιὰ τοῦ Δημοτικοῦ τήν Ἑλληνική Παράδοση.

ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

1. Ἡ Ἑταιρεία μας ἀνταποκρίθηκε σέ ὅλες τὶς ὑποχρεώσεις της καί πρὸς τὴ Νομαρχιακὴ καί Τοπικὴ Αὐτοδιοίκηση καί πρὸς τοὺς ἀδελφούς Πολιτιστικούς Συλλόγους.

2. Στὶς 6 Φεβρουαρίου 2005 ἡ Ἑταιρεία μας πραγματοποιοῖσε τὴν Ἑτήσια Τακτικὴ Γενικὴ Συνέλευση τῶν μελῶν της, ἔκανε ἀρχαιρεσίες γιὰ τὴν ἀνάδειξη νέων ὀργάνων Διοικήσεώς της, γιὰτί ἔληξε ἡ θητεία τῶν παλαιῶν, ἔκοψε τὴν βασιλόπιτά της καί δεξιώθηκε τὰ μέλη της, τοὺς φίλους της καί τὶς Ἀρχές τοῦ τόπου.

Ἀπὸ τὶς ἐκλογές πού ἔγιναν, ἀνέλαβαν οἱ παρακάτω:

α'. Γιά τό Δ.Σ. οἱ:

κ. Κουτσοκλένης Γεώργιος

κ. Ἰντέρνος Δημ.

κ. Σανιδᾶς Δημ.

κ. Καραῖνδρος Γεώργ.

κα. Παπαγεωργίου Εὐδοξία

κ. Κακανᾶς Παναγ. καί

κ. Παναγιωτόπουλος Χαρ.

β'. Γιά τὴν Ἐξελ. Ἐπιτροπὴ οἱ:

κ. Κοντονίκος Ἡλίας

κ. Καστανάς Νικ.

κ. Δημόπουλος Ἀθαν.

Οἱ ἐκλεκτοὶ προσκεκλημένοι καί τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας ἐνημερώθηκαν γιὰ τὴν πορεία τῆς Ἑταιρείας ἀπ' τὰ πεπραγμένα τοῦ Δ.Σ. γιὰ τό 2004, πού ἀνέπτυξε ὁ Πρόεδρος κ. Γ. Κουτσοκλένης καί τὰ ὁποῖα ἔχουν ὡς ἑξῆς:

ΔΙΑ ΤΟ 2004

Ἀγαπητοὶ φίλοι καί ἐταῖροι,

Ἐναν ἀκόμα χρόνο φορτωθήκαμε στὴν πλάτη μας. Ἄς εἶναι εὐλογημένο τό 2005 πού μᾶς ἤλθε.

Ἐπειδὴ ὁ «χρόνος εἶναι χρῆμα», θ' ἀρχίσω ἀπ' αὐτό, ἀπ' τὴν

οικονομική μας κατάσταση δηλαδή. Ἡ ἀπόφασις τῆς Ἐξελ. Ἐπιτροπῆς λέει:

– Ἑσοδα εἶχαμε 13.068 €

– Ἑξοδα εἶχαμε 2.884 €

– καί μᾶς μένουν γιά Ν. χρήση: 10.183 €, τά ὅποια εἶναι κατατεθειμένα στήν Ἐθνική Τράπεζα. Ἀκόμα ὅτι ὅλες οἱ συναλλαγές ἔγιναν νομότυπα.

Ἀναλύοντας τά ἔσοδά μςα βλέπουμε ὅτι ἀπ' τίς συνδρομές φίλων καί μελῶν μςα ἔχουμε 4.599 €, ὅτι ἀπ' τήν ἐπιχορήγηση τοῦ Δημοσίου εἶναι 2.900 €, ἐπιχορήγηση πού γιά πρώτη φορά πήραμε, ἔπειτα ἀπό δεκάδες χρόνια. Καί ἀπό ὁδῶ θέλω νά εὐχαριστήσω θερμά τόν συντοπίτη μςα Ὑπουργό Οἰκονομικῶν κ. Γεώργιο Ἀλογοσκούφη, γιά τή χορηγία αὐτή καί ὅλους ὅσους συνέβαλαν.

Ἀπ' τίς δύο μεγάλες μεταλλευτικές ἐταιρεῖες πού δραστηριοποιοῦνται στήν περιφέρειά μςα, ὅπως ἀπ' τήν:

– ΔΕΛΦΟΙ - ΔΙΣΤΟΜΟΝ ΑΜΕ 1.000 €

– S & B ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ Α.Ε.,

τά ὅποια ὁμως δέν φαίνονται στό Ἰσολογισμό μςα, γιὰτί αὐτά πηγαίνουν κατ' εὐθεΐαν στόν Ἐκδοτικό Οἶκο πού μᾶς ἐκδίδει τό περιοδικό μςα.

Ἐπειδή ἀκόμα πολλοί δέν ἔχουν ἀνταποκριθεῖ στίς ὑποχρεώσεις τους ἀπέναντι στήν Ἐταιρεία μςα καί τό Περιοδικό της, παρακαλοῦμε γιά μιά ἀκόμα φορά νά μᾶς ἀφήσουν νά ὑλοποιήσουμε τήν ἀπόφαση τοῦ Δ.Σ., πού ἐπιτάσσει τή διακοπή τῆς ἀποστολῆς τοῦ περιοδικοῦ σέ ὅσους δέν εἶναι συνεπεῖς.

Τό περιοδικό μςα «ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ», ἔφτασε τίς 5.260 σελίδες. Τά σχόλια πού παίρνουμε γι' αὐτό εἶναι πάρα πολύ καλά, ἀλλά ἐμεῖς τό θέλουμε καλύτερο. Γιά νά τό πετύχουμε ὁμως αὐτό χρειάζομαστε ἐνίσχυση οἰκονομική καί ἰδιαίτερα πνευματική. Ἄν προσέξετε, στό περιοδικό μςα γράφουν ἄρκετοί ξένοι καί οἱ Φωκεῖς, οἱ πολλοί, ἀπλά... σχολιάζουν.

Τό Λ.Μ.Φ. βρίσκεται ἀκόμη στίς ἀποθῆκες, πού ὁ Δῆμος Ἀμφίσσης μᾶς ἔχει διαθέσει καί μέχρις ὅτου τελειοποιηθεῖ τό δημιουργούμενο στή θέση τοῦ παλαιοῦ Νοσοκομείου νέο. Μέ τήν εὐκαιρία σᾶς πληροφορῶ ὅτι οἱ ἐργασίες τῆς μετατροπῆς προχωροῦν μέ πολύ καλό ρυθμό.

Ἡ Βιβλιοθήκη μςα ἐμπλουτίστηκε μέ 46 ἀκόμα βιβλία. Ἐνα λιγότερο ἀπό πέρσι.

Στό χρόνο πού ἔφυγε, ἡ Ἑταιρεία μας ἔδωσε τό «παρών», ὅπου τῆς ζητήθηκε.

Πρέπει νά εἶμαι σύντομος, γι' αὐτό θ' ἀναφερθῶ ὅσο πιά σύνομα μπορῶ.

■ Συμμετείχαμε στόν ἑορτασμό πού κάναμε στό Μοναστήρι τοῦ Πρ. Ἡλία, μαζί μέ τόν Δῆμο Δελφῶν καί τή συμμετοχή τῆς Π.Π.Ο. οἱ ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΙΕΣ.

Γιά μιά ἀκόμα φορά θά τονίσω ὅτι ὁ ἑορτασμός αὐτός πρέπει νά ἀναληφθεῖ ἀπό τήν Ἱερά Μητρόπολη Φωκίδος καί τή Νομαρχία καί νά πάρει πανελλήνιο χαρακτήρα.

Πρέπει νά πιστέψουμε ὅτι δέν μᾶς φταῖνε οἱ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι καί μέσα στό Μοναστήρι μας ἀκόμα, μᾶς λεηλατοῦν τά δικαιώματά μας, ἀλλά φταῖμε ἐμεῖς, τό τονίζω αὐτό, πού δέν ἔχουμε πιστέψει ὅτι ἐμεῖς δέν εἴμαστε οἱ δεύτεροι ἀλλά οἱ πρῶτοι.

■ Συμμετείχαμε σέ ὅλες τίς ἐκδηλώσεις πού ἔκανε ἡ Νομαρχιακή καί Τοπική Αὐτοδιοίκηση, ἀλλά καί σέ ὅλες πού ἔκαναν ἡ Π.Π.Ο. ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΙΕΣ καί οἱ ἀδελφοί Πολιτιστικοί Σύλλογοι.

■ Ἰδιαίτερα ἡ Ἑταιρεία μας συμμετίχε στίς ἐκδηλώσεις τοῦ Ζωριάνου, ὅπου ἔγινε ἡ παρουσίασις τοῦ πολύ ωραίου βιβλίου τοῦ Ἀθαν. Καρκαβίτσα «ΖΩΡΙΑΝΟΣ ΔΩΡΙΔΟΣ» καί ἡ βράβευσις μερικῶν ἀτόμων. Ἐνα ἀπ' αὐτά ἦταν καί τό ἐκλεκτό μέλος τῆς Ἑταιρείας μας καί τακτικός συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ μας Γιάννης Ἡλιοπούλος, τόν ὁποῖο εἶχε τήν τιμή νά παρουσιάσει ὁ ὑποφαινόμενος.

■ Ἡ Ὁμοσπονδία Πολιτιστικῶν Συλλόγων Παρνασσίδος φέτος βράβευσε τρεῖς Παρνασσίδεῖς γιά τήν προσφορά τους στήν «Πνευματική ζωή τῆς Παρνασσίδας». Ἀπ' τοὺς τρεῖς αὐτοὺς, οἱ δύο εἶναι μέλη τῆς Ἑταιρείας μας, δηλαδή ὁ Δρόσος Κραβαρτόγιαννος καί ὁ Γεώργ. Κουτσοκλένης.

Φέτος ἀρχίζει μιά νέα διетία γιά τήν Ἑταιρεία μας, ἀφοῦ πρέπει νά γίνουν ἐκλογές γιά τήν ἀνάδειξη νέων ὁργάνων διοικήσεώς της.

Εὐχαριστῶ ὅλα τά μέλη τοῦ Δ.Σ., πού μαζί δουλέψαμε τά δύο χρόνια πού πέρασαν, ἡ συνεργασία τῶν ὁποίων ὑπῆρξε ἀφογή.

Πόσο θά χαροῦμε ἂν δοῦμε νέους νά θέλουν νά προσφέρουν τίς

ὑπηρεσίες τους στά καινούργια ὄργανα διοικήσεως τῆς Ἐταιρείας μας.

Τὴν πίτα μας θά κόψουμε ἀμέσως μετὰ τίς ἐκλογές. Παρακαλῶ νά εἵμαστε σύντομοι στίς διαδικασίες τῶν ἐκλογῶν, γιὰ νά μὴν ξεφύγουμε ἀπ' τὸ πρόγραμμα καί φέρουμε σέ δύσκολη θέση τοὺς φιλοξενουμένους μας.

Πρὶν κλείσω θέλω νά εὐχαριστήσω ὅλους ὅσους καί μέ ὅποιο-δήποτε τρόπο μᾶς βοήθησαν στό πραγματικά δύσκολο ἔργο μας καί ἰδιαίτερα τίς μεταλλευτικές ἐταιρεῖες ΔΕΛΦΟΙ - ΔΙΣΤΟΜΟ ΑΜΕ καί τὴν S & B ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ Α.Ε., τίς ὁποῖες παρακαλῶ γιὰ τὴ συνέχιση τῆς εὐγενικῆς τους προσφορᾶς.

Εὐχαριστοῦμε αὐτοὺς πού μᾶς διέθεσαν τὴν ὥραία αὐτὴ αἴθουσα καί τὸ προσωπικὸ πού τὴν ὑπηρεταῖ καί μᾶς ἀγαπᾷ.

Εὐχαριστοῦμε καί ὅλους ἐσᾶς γιὰ τὴν ἀγάπη σας.

3. Γιὰ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τῆς Ἐταιρείας μας ἔστειλαν οἱ ἀναφερόμενοι φίλοι τὰ παρακάτω ποσά. Ἐκφράζουμε κι ἀπ' ἐδῶ τίς θερμές μας εὐχαριστίες.

— Νικ. Κωστάμης, Ἀθήνα	
εἰς μνήμην Θανάσης Κοκόρη	60 €
— Ἀνώνυμος	50 €
— Ἡλίας Στάϊκος, Ἀμφισσα	
εἰς μνήμην Παναγιώτου Σ. Κοτσάνου	50 €
— Ἀγαπητὸς Ταγκαλῆς, Ἀμφισσα	20 €
— Ἀνώνυμος	30 €
— Δημήτριος Μπούγας, Ἀμφισσα	60 €
— Φανή Φουσέκη, Ἀμφισσα	50 €
— Ἡλίας Γιαννικουλῆς, Ἀμφισσα	
εἰς μνήμην τῆς συζύγου του Βασιλικῆς	
καί ἀδελφῆς του Γεωργίας	20 €

Ἀπαγορεύεται ἡ μερική ἢ ὀλική ἀναπαραγωγή τῶν κειμένων, ἡ ἀναδημοσίευση, ἡ ἀποθήκευση σέ ὁποιοδήποτε σύστημα ἠλεκτρονικό, μηχανικό, φωτοαντιγραφικό καί δέ μεταβιβάζεται σέ καμιά μορφή καί μέ κανένα τρόπο κείμενο, χωρίς προηγούμενη ἐγγράφη ἄδεια τοῦ συγγραφέα ἢ τοῦ περιοδικοῦ.

